

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE
ÖĞRENME KAYNAĞI OLARAK MÜZE
ZİYARETLERİ**

Feyza AKAY TANAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ- 2025

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE
ÖĞRENME KAYNAĞI OLARAK MÜZE
ZİYARETLERİ**

**DANIŞMAN :Prof. Dr. İlhan İLTER
JÜRİ :Dr. Öğr. Üyesi Sevim CEYLAN DUMANOĞLU
JÜRİ :Doç. Dr. Nuri Can AKSOY**

**Feyza AKAY TANAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KAHRAMANMARAŞ
TEMMUZ – 2025**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ÖĞRENME
KAYNAĞI OLARAK MÜZE ZİYARETLERİ**

Feyza AKAY TANAŞ

Danışman : Prof. Dr. İlhan İLTER
Yıl : 2025, Sayfa: XI +119
Jüri : Prof. Dr. İlhan İLTER (Başkan)
: Dr. Öğr. Üyesi Sevim CEYLAN DUMANNOĞLU (Üye)
: Doç. Dr. Nuri Can AKSOY (Üye)

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen müze ziyareti etkinliğini nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlerin hem kişisel farkındalıklarına hem de derse yönelik tutumları ve öğrenme süreçleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmanın evrenini, Gaziantep İli Şahinbey İlçesi'nde bulunan Burç Ortaokulu'nda öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcılar 34'ü kız, 18'i erkek olmak üzere toplam 52 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma, Gaziantep İlinde yer alan İslam Bilim Tarihi Müzesi ile Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi'ne yapılan ziyaretler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kapsamında yürütülmüştür. Veriler, ziyaret öncesinde, ziyaret sırasında ve ziyaret sonrasında olmak üzere üç aşamada uygulanan ve açık uçlu soruları içeren yansıtıcı formlar aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmış ve tematik içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, öğrencilerin gerçekleştirilen müze ziyaretlerini önemli ölçüde değerli bulduklarını, geziden keyif aldıklarını ve ziyaret öncesindeki duygu ve beklentilerinin ziyaret sonrası büyük ölçüde karşılandığını göstermiştir. Müze ziyaretlerinin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında olumlu gelişmeler sağladığı, okul dışı bu uygulamanın dersi daha ilgi çekici, anlamlı ve gerçek yaşamla ilişkilendirilebilir bir hâle getirdiği belirlenmiştir. Müze ortamının, öğrencilerin tarihsel, kültürel ve bilimsel farkındalıklarının gelişimine önemli katkılar sağladığı görülmüştür.

Müze deneyimlerinin, yalnızca yerel aidiyet duygusu ve toplumsal bağlılığı güçlendirmekle kalmadığı, aynı zamanda öğrencilerin tarihi ve kültürel mirasa yönelik anlayışlarını derinleştirdiği ve empati yoluyla kendi toplumlarının tarihsel ve kültürel dönüşüm süreçlerini daha iyi kavramalarına katkı sunduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin bu süreçte tarihi ve

kültürel bilinçlerinin pekiştiği ve milli değerleri daha derinlemesine içselleştirdikleri belirlenmiştir. Öte yandan, Bilim Müzesi'ne yapılan ziyaretlerin öğrencilerde bilimsel merakı canlandırdığı, bilimsel konulara olan ilgiyi artırdığı ve araştırmacı odaklı düşüncenin gelişimini desteklediği görülmüştür. Bu uygulamanın keşfi odaklı öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve tarihsel düşünmeyi teşvik ederek sosyal bilgiler öğretiminde yüzeysel bilgi edinmenin ötesine geçen bütüncül ve etkili bir öğrenme deneyimi sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma hem öğretmenler hem de eğitim politikası geliştiricileri açısından müzelerin alternatif öğrenme ortamları olarak nasıl değerlendirilebileceğine dair önemli çıkarımlar sunmaktadır. Araştırma kapsamında, müze ziyaretlerinin sosyal bilgiler öğretimine entegrasyonu sürecinde öğretmenlerin etkinlik planlamasından müzelere erişim olanaklarına ve öğrencilerin özellikle müze ortamında aktif olarak gerçekleştirecekleri etkileşimli etkinlik ve uygulamalara kadar uzanan birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bu önerilerde okul dışı öğrenme ortamları kapsamında öğrenci merkezli etkinlik tasarımları ile okul-müze iş birliklerinin önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul dışı öğrenme ortamları, müze, müze türleri, müze eğitimi, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

**MUSEUM VISITS AS A LEARNING TOOL IN
SOCIAL STUDIES EDUCATION**

Feyza AKAY TANAS

Supervisor : Prof. Dr. İlhan İLTER
Year : 2025, Pages: XI +119
Jury : Prof. Dr. İlhan İLTER (Chairperson)
: Assist. Prof. Dr. Sevim CEYLAN DUMANOĞLU (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Nuri Can AKSOY (Member)

The aim of this study is to examine how middle school students experience the museum visit activity within the scope of the social studies course and the effects of these experiences on their self-awareness, attitudes towards the course and learning processes. The population of the study consisted of 6th grade students studying at Burç Middle School in Şahinbey District of Gaziantep Province. Participants consisted of 52 students, 34 girls and 18 boys. The study was carried out within the framework of visits to the Islamic Science History Museum and Gaziantep Cultural History Museum in Gaziantep Province. The study was conducted within the scope of case study design, one of the qualitative research methods. The study data were collected through reflective forms including open-ended questions, which were administered in three stages: before, during and after the museum visit. The data were collected in the spring semester of the 2023-2024 academic year and analyzed using the thematic content analysis method.

The results showed that the students valued the museum visits, enjoyed the visit, and that their pre-visit feelings and expectations were met to a great extent. It was found that museum visits led to positive improvements in students' attitudes towards the social studies course and that this out-of-school practice made the course more interesting, meaningful and connected to real life. The museum environment contributed significantly to the development of students' historical, cultural and scientific awareness.

Museum experiences not only enhance a sense of local belonging and community commitment, but also deepen students' understanding of historical and cultural heritage and contribute to a better understanding of the processes of historical and cultural transformation of their own communities through empathy. It was observed that students' historical and cultural consciousness was reinforced and they internalized national values more deeply in this process. On the other hand, visits to the Science Museum stimulated students' scientific curiosity, increased their interest in scientific subjects and supported the development of inquiry-oriented

thinking. This practice facilitates discovery-based learning and encourages historical thinking, providing a holistic and effective learning experience that goes beyond the acquiring superficial knowledge in social studies teaching.

In conclusion, this study offers important implications for both teachers and educational policy makers on how museums can be utilized as alternative learning environments. Within the scope of this study, a number of suggestions were developed in the process of integrating museum visits into social studies teaching, ranging from teachers' activity planning, access opportunities to museums, and interactive activities and activities that students will actively perform especially in the museum environment. These recommendations emphasize the importance of student-centered activity designs and school-museum collaborations within the scope of out-of-school learning environments.

Keywords: Out-of-school learning environments, museum, museum types, museum education, social studies, social studies teaching.

ÖN SÖZ

Sosyal bilgiler dersi bireylerin yaşadığı toplumun tarihini, kültürünü, coğrafyasını ve toplumsal yapısını anlamalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda demokratik bilince sahip sorumlu vatandaşlar yetiştirilmesini amaçlayan disiplinler arası bir yaklaşım sunmaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi yalnız sınıf ortamında değil öğrencilerin günlük hayatla ilişkilendirebilecekleri ve somut deneyimler sağlayabilecekleri ortamlarda gerçekleştirilmelidir. Bu doğrultuda müzeler öğrenmeyi zenginleştiren, öğrencilerin ilgi ve motivasyonunu arttıran ve bilginin kalıcılığını sağlayan güçlü öğrenme kaynakları olarak önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Sosyal bilgiler dersinde müze ziyaretlerinin öğrencilerin çok yönlü gelişim süreçlerine katkısı ve eğitsel açıdan üstlendikleri rol değerlendirilmiştir. Bu bağlamda hazırlanan tezin, Sosyal bilgiler öğretmenlerine, program geliştiricilerine ve araştırmacılara müzelerin eğitim potansiyelini değerlendirmeleri açısından faydalı olması amaçlanmıştır.

Feyza AKAY TANAŞ

KAHRAMANMARAŞ – TEMMUZ- 2025

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez sürecimde bilgi, birikim ve yönlendirmeleriyle bana rehberlik eden, akademik gelişimime katkı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. İlhan İLTER'e en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Sabırlı yaklaşımı ve destekleyici tavrı bu tezin ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur.

Yüksek lisans ders döneminde bizlere yol gösteren ve destekleyen diğer hocalarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman yanımda olan, fedakârlıklarını kelimelerle ifade etmemin mümkün olmadığı sevgili anneme ve babama minnettarım. Onların desteği ve duaları bu yolculukta bana güç vermeye devam etti. Lisans üstü eğitim alma noktasında teşvik eden, desteği ve moral verici sözleriyle motivasyon kaynağım olan sevgili ablam Zeynep AKAY'a teşekkür ederim. Hayat yolculuğunda en büyük desteğim, en yakın arkadaşım olan kıymetli eşime teşekkür ederim. Bu süreçte sabrıyla, anlayışıyla ve sevgisiyle bana her zaman güç verdi. Ve canım kızlarım Büşra ve Elif'e... Varlığınız, hayata bakışımı güzelleştirdi. Sizler için daha iyisini yapmak adına çıktığım bu yolda, bana ilham kaynağı oldunuz. Sizleri çok seviyorum.

Bu çalışmaya katkı sunan öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkür eder, tüm emeği geçenleri saygıyla anarım.

Feyza AKAY TANAŞ

KAHRAMANMARAŞ – TEMMUZ- 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	V
TEŞEKKÜR.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
RESİMLER LİSTESİ	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2. Araştırmanın Önemi	8
1.3. Problem Durumu	10
1.4. Varsayımlar.....	12
1.5. Sınırlılıklar	12
2. KONUS İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR	13
2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	13
2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	20
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	23
3.1. Sosyal Bilgiler Nedir?	23
3.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi	25
3.3. Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler	26
3.4. Okul Dışı Öğrenme Ortamları.....	29
3.5. Yerel Tarih	31
3.6. Müze Nedir?.....	32
3.6.1. Müzelerin İşlevleri	33
3.6.2. Müzenin Tarihçesi	34
3.6.3. Türkiye’de Müzecilik.....	36
3.6.4. Müze Türleri.....	39
3.6.4.1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler.....	39
3.6.4.2. Bağlı Olduğu İdari Birimlere Göre Müzeler.....	41
3.6.4.3. Hizmet Verdikleri Alana Göre Müzeler	42
3.6.4.4. Hizmet Ettikleri Kitleye Göre Müzeler	43
3.6.5. Müze Eğitimi.....	44
3.6.5.1. Sosyal Bilgilerde Müze Eğitimi.....	47
3.7. Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	50
4. YÖNTEM	53

4.1. Araştırmanın Modeli	53
4.2. Çalışma Grubu	53
4.3. Veri Toplama Araçları	54
4.4. Verilerin Toplanması	55
4.5. Ziyaret Edilen Müzeler	56
4.6. Araştırmanın Uygulanması.....	56
4.7. Verilerin Analizi	57
4.8. Geçerlik ve Güvenirlik.....	57
5. BULGULAR VE YORUM.....	59
5.1. Müze Ziyareti Öncesi Bulgular	59
<i>Pozitif duygusal hazırlık</i>	59
5.1.1. Müze Ziyaretinden Beklentiler	60
<i>Öğrenme ve etkileşim kurma isteği</i>	60
<i>Keyifli ve eğlenceli zaman geçirme</i>	61
5.2. Müze Ziyaretleri Sırasında Elde Edilen Bulgular	62
5.2.1. Yapılandırılmış Ortamla Bilgi Edinimi	66
5.3. Müze Ziyaretleri Sonrası Elde Edilen Bulgular	70
5.4. Müze Ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Etkisine İlişkin Bulgular	75
6. TARTIŞMA.....	78
6.1. SONUÇ	86
6.2. Öneriler ve Gelecek Araştırmalar İçin Çıkarımlar	88
KAYNAKÇA	90
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

KISALTMALAR LİSTESİ

Ed.	: Editör
ICOM	: Uluslararası Müzeler Konseyi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Vd.	: Ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarının Müze Ziyaretleri ile İlişkilendirilmesi (MEB, 2023, 17; Demirel, 2019, 21).....	50
Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarının Müze Ziyaretleri ile İlişkilendirilmesi (MEB, 2023, 20).....	50
Tablo 3.3. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları (MEB, 2018; MEB, 2023)	51
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımları	54

RESİMLER LİSTESİ

Resimler

Sayfa

Resim 5. 1. Müze Ziyareti Öncesi Öğrenciler	60
Resim 5. 2. Öğrencilerin Müzedeki Bilgilendirme Panosunu İncelemesi	61
Resim 5. 3. Müzedeki Pano Bilgilendirmelerini Okuyan Öğrenciler	61
Resim 5. 4. Müzede Öğrencilerin Keyifli Anlarından Bir An	62
Resim 5. 5. Eski Fotoğraf Makinelerini Gözlemleyen Öğrenciler	63
Resim 5. 6. Müzede Sergilenen Geçmiş Dönemde Kullanılan Günlük Hayata Dair Eşyalar	64
Resim 5. 7. Müze Ortamında Eski Geleneksel Çeyizleri İnceleyen Öğrenciler	65
Resim 5. 8. Birlikte Müzeyi Gezen Arkadaşlar	66
Resim 5. 9. Müzede Arkadaşlarıyla Olmaktan Mutluluk Duyan Öğrenciler	66
Resim 5. 10. Eskiden Kullanılan Tarihi Nesneleri İnceleyen Bir Öğrenci	67
Resim 5. 11. Bilim Müzesi'nde Eski Tıp Baskı Makinesini İzleyen Öğrenciler	68
Resim 5. 12. Öğrenciler Dişli Çark Sistemini İncelerken	68
Resim 5. 13. Gaziantep Kültürüne Ait Mutfak Eşyaları	69
Resim 5. 14. Müzedeki Eserler Hakkında Bilgi Veren Rehberi Dinleyen Öğrenciler	69
Resim 5. 15. Müzede Geçmiş Hakkında Kahramanlık Temalı Canlandırmalar	71
Resim 5. 16. Kurtuluş Savaşı'nda Kullanılan Askeri Malzemeleri İnceleyen Bir Öğrenci	72
Resim 5. 17. Kurtuluş Savaşı'nda Kullanılan Askeri Malzemeleri İnceleyen Bir Öğrenci-2	72
Resim 5. 18. Gaziantep'te Kadınların Günlük Yaşantılarının Canlandırılması	73
Resim 5. 19. Gaziantep'e Ait Eski Mutfak Eşyalarını İzleyen Öğrenciler	73
Resim 5. 20. Bilim Tarihi Müzesinde Tarihi İcatları İnceleyen Bir Öğrenci	74
Resim 5. 21. Müzede Kimya Bölümünde Sergileri İnceleyen Öğrenciler	74

1. GİRİŞ

Eğitim, yeni nesillerin toplumsal hayatta var olmak için hazırlanırken gereken bilgi, anlayış ve becerileri kazanmaları ile kişisel gelişimlerini sağlamak, her kuşağa geçmişe ait bilgi ve deneyimleri sistemli bir şekilde aktarmaktır (Çetin, 1997, 13). Kâinattaki canlıların tümü dünyaya geldiklerinde yaşamlarını devam ettirebilmek için gerekli olan donanımlara sahipken, insanoğlu eğitime ihtiyacı duymaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, geliştirilmesi gereken yetilerle dünyaya gelmektedir. İnsan, doğup büyüdüğü toplumun değerlerini, gerekli bilgileri ve becerileri eğitim aracılığıyla kazanmaktadır (Töremen, 2012, 11). Geçmişten günümüze eğitim kavramına yönelik tanımlar farklı şekillerde yorumlanmıştır. Eflatun’a göre eğitim “bireyin olgunlaşmasının en etkili yoludur.” Kant’a göre “insanın doğuştan sahip olduğu tüm gizli yeteneklerin geliştirilmesidir.” şeklinde tanımlanmıştır. Ivan Illich’in öğrenme sürecini kolay hale getiren koşulların seçimi olarak değerlendirildiği eğitimi, Farabi ise bedensel olarak sağlam, yüksek anlayışlı, hitabet gücü olan, yeme içme ve maddi heveslerde aşırılığa kaçmayan, adil vatandaş yetiştirme süreci olarak ifade etmiştir (Ayas, 2013, 4; Illich, 2016, 27).

Eğitim çevreleri bireylerin özlemleri ile isteklerini uyararak üzerlerinde önemli bir etkiye sahip olup merak duygularının oluşmasına ve çevre sorunlarının farkına varmalarına yardımcı olabilmekte veya engelleyebilmektedir. Öğrenme ortamının türü, kişilerin öğrenme serüvenlerinin devamını etkilemektedir (Bélanger, 2003, 80). Günümüzde öğrencilerin bilgiye kendilerinin ulaşabileceği bağımsız öğrenme ortamlarının kullanılması öğrenme-öğretme süreçleri açısından önem arz etmektedir (Sundin vd., 2008, 2). Öğrencinin öğrenme sürecinde kontrolü elinde bulundurması, kendi yetilerini kullanarak araştırma yapması ve eleştirel düşünmesi, aktif öğrenmenin temelini oluşturarak öğrenmenin daha kalıcı ve verimli olmasını desteklemektedir (İlter ve Çimen, 2023). Öğrenmede öğrenciyi merkeze alan, öğrencilerde becerilerin ve tutumların gelişmesini destekleyen yapılara ve mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitime ilişkin bakış açısındaki değişim sürekli ve kalıcı öğrenme için gerekli olan iç koşullara ve dış çevreye odaklanmıştır (Derrick, 2003, 6).

Bireylerin kariyer, vatandaşlık, aile ve toplumsal hayata hazırlıklı olmalarını sağlamak için okullar tek öğrenme ortamı olmamalıdır. Öğretmenler ve yöneticiler daha çok desteğe ihtiyaç olduğunun farkında olarak aynı zamanda yenilikçi stratejileri benimsemeli ve bu stratejileri uygulayabilmek için yeni ortamlar bulmak zorundadırlar (Pittman vd., 2004, 20). Öğrenme ortamı, öğrenme ve yaratıcı etkinliklerin meydana geldiği, öğrencilere öğrendiklerini pratiğe dökmelerini kolaylaştıracak bir zemin sağlamalıdır (Hasırcı & Demirkıran, 2003, 17). Sadece öğretmen ve öğrencinin merkezde olmadığı yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme süreçlerinde öğrenme ortamını da ele almaktadır. Öğrenme ortamları, öğrenilenlerin anlamlandırılması ve becerilere

yansıtılması açısından da bireyin öğrenme sürecine olumlu yönde katkılar sunmaktadır. Olumlu bir katkının olması, öğrenmede ortamının öğrencinin gelişim dönemlerine dayalı olarak hazırlanıp hazırlanmaması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Çocuğun ihtiyaçları her gelişim döneminde farklılık gösterdiğinden, öğrencilerin bulunduğu döneme ilişkin yeni ortamların hazırlanması önem arz etmektedir (Demirtaş vd., 2015, 236).

Eğitimde en etkili yöntemler ve pedagojik anlayışlar, öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılmayı hedefleyen deneyimsel öğrenme, öğrencilerin akranlarından öğrenmeleri, gerçek dünya problemleri üzerine akılcı çözüm önerileri geliştirmeleri, öğrendikleri bilgileri sosyal yaşantılarıyla bağdaştırmaları ve farklı disiplinlerde öğrendiklerini ilişkilendirerek bilgiyi anlamlı ve bellekte kalıcı hale getirmelerini içeren yaklaşımlar olarak görülmektedir (Saraç, 2017, 61). Okulda sosyal bilgiler dersine yönelik kazanımların doğal çevreye ve okul dışı ortamlara indirgenerek işlenmesinin yanı sıra derslerin okul dışı öğrenme ortamlarıyla desteklenmesinin, öğrencilere hem tatmin hem de sosyal fayda açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Sınıf dışı eğitim, yalnızca fiziksel aktivitelerle sınırlı kalmayıp, farklı disiplinlerin öğrenilmesine kaynaklık etmek amacıyla kullanılmaktadır. Günümüzde zamanla eğitimin kapsamı genişlemiş ve okul dışı öğrenme ortamları farklı alanlarda daha etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Sınıf dışı eğitim, öğrencilerin daha aktif katılımını teşvik eden, uygulamalı ve deneyime dayalı öğrenme süreçlerine olanak tanıyan bir yöntem haline gelmiştir (Berberoğlu & Uygun, 2013, 37; Samuk vd., 2021, 117).

Bir çocuğun beyni yaşamında farklı dönemlerinde gelişim süreçleri boyunca kapsamlı nöral değişikliklere uğramakta ve bu nöral değişiklikler çocuğun deneyimsel dünyasını etkileyen önemli bir faktör haline gelmektedir (Gerber vd., 2001, 570). Bireyin deneyimsel dünyasına katkı sağlayan okul dışı öğrenme ortamları, eğitimin amaçları doğrultusunda öğrencilerin ilgi ve akademik istekleriyle bağlantılı olarak, okul yönetiminin bilgisi dahilinde, öğretmen rehberliğinde okulda veya okul dışında gerçekleştirilen planlı, programlı ve düzenli çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Taşdemir vd., 2012, 2747). Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin derinlemesine öğrenmelerine olanak sağlamak ve bu ortamlarda gerçekleştirilen faaliyetler, öğrenme çıktıları ile ilişki kurulduğunda öğrencilere bilişsel, duygusal ve sosyal faydalar sunabilmektedir (Bakioğlu & Karamustafaoğlu, 2020, 82).

Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin bilgi ve deneyimlerini zenginleştirerek öğrenmeyi daha etkili hale getiren önemli alanlardır. Bu ortamlarda yapılan eğitimler, öğrencilerin derslerde öğrendikleri soyut ya da karmaşık bilgileri somutlaştırmalarına ve günlük yaşamla ilişkilendirmelerine yardımcı olmaktadır. Okul dışı öğrenme ortamının örnekleri olarak müzeler, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri ve bilim merkezleri gibi ortamlarda yapılan faaliyetler ya da eğitimsel etkinlikler, öğrencilerin ilgi ve merak

duygusunu artırırken düşünme ve öğrenmeyi eğlenceli hale getirerek bilgiye ezber yoluyla değil sorgulayarak araştırarak ve deneyimleyerek ulaşmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin bilgiyi derinlemesine öğrenmesini desteklemektedir (Demirel & Özcan, 2020, 121). Örneğin, okul gezileri, tarihsel olarak resmi olmayan öğrenme ortamlarının eğitim süreçlerine dahil edilmesinin etkili bir örneği olarak görülmektedir. Bu geziler, öğrencilerin akademik bilgilerini genişletmelerine ve farklı bağlamlarda öğrenmelerini desteklemeye yönelik önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak okullar ile okul dışı öğrenme ortamları arasındaki ilişki her zaman sorunsuz olmamaktadır. Ziyaret edilen yerlerin sunduğu öğrenme olanakları, öğretmenlerin öğretim programıyla ilişkilendirebilmeleri, okulun ziyaretleri nasıl planladığı, öğrenci velilerinin yaklaşımları ve öğrencilerin ne tür bir deneyim yaşadıkları gibi birden çok faktörle bağlantı içermektedir (Morag & Tal, 2012, 745).

Tarihi mekanlar ve yerel tarihi alanlar, toplumun geçmişini, kültürünü ve değerlerini günümüze taşıyan önemli unsurlardandır. Toplumsal kimliğin şekillenmesinde, halkın ortak hafızasını ve tarih bilincini canlı tutan tarihi ortamlar vatan ve millet sevgisi gibi duyguların pekişmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda bir arada yaşama kültürünün gelişmesine katkı sunarak farklı toplulukların geçmişte nasıl bir arada yaşadığını göstermektedir. Bu mekanlarda yapılan eğitim-öğretim faaliyetleri bireylerin geçmişten alınan derslerle geleceğe yönelik bilinçli adımlar atmasına yardımcı olmaktadır (Özensoy, 2022, 3). Bilindiği üzere sosyal bilgiler öğrencilere tarih, vatandaşlık, kültür ve coğrafya bilinci kazandırmayı amaçlamaktadır. Tarihi mekanlar, sosyal bilgiler öğrenme sürecinde somut öğrenme ortamları olarak derste verilen konuların kalıcılığını artırıp daha etkili olmasını sağlamaktadır. 2018 ve 2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanmasına dikkat çekilmiştir. Bu programlarda, öğrenmenin sadece sınıf ortamında gerçekleşmeyip okul çevresinden başlayarak; müzeler, resmî kurumlar, sergiler, hayvanat bahçeleri, sivil toplum kuruluşları ve özellikle de tarihsel mekanların öğrenme süreçlerinde kullanılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu tavsiye ile öğrencilerde ve dolayısıyla toplumda tarih bilincinin derinleştirilmesi amacı güdülmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin tarihi ve kültürel olayların yaşandığı mekanları canlı bir şekilde görüp daha keşfe dayalı anlamlı ve derin öğrenme yaşantılarına sahip olmaları hedeflenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, 2023).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılmasına yönelik birçok amaç ve becerileri içermektedir. Okul dışı öğrenme ortamlarından biri olan müzeler, ortaokul 6. ve 7. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin sınıfta farkına varmalarının güç olduğu doğal ve kültürel varlıkları bulundurmasıyla, nesnelerle günlük hayatta karşılaşma olanağı sağlayarak 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan bazı becerileri (gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, çevre okuryazarlığı vb.)

gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2018). Bununla beraber kültürel varlıkları ve tarihi eserleri anlama, tarihsel düşünme ve anlama, koruma ve değerlendirme becerileri sağlayarak zaman ve mekân algısı oluşturmalarını ve kültürlerarası etkileşimi benimsemelerini desteklemektedir (Miralles vd., 2021, 2). Tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde müzelerden yararlanma öğrencilere yeni öğrenme yollarını keşfetme ve somut kalıntılarla aktif olarak çalışma imkânı sunarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına olumlu yönde etki edip duyuşsal ve bilişsel gelişimlerine fayda sağlayabilmektedir (Topçu, 2017, 127).

Müzeler, öğrencilere bilgiyi aktarmak ve onların ziyaretlerini teşvik etmek açısından önemli bir misyona sahiptir (İlhan, 2017, 94). John Dewey, müzelerin eser veya koleksiyonlara yalnızca dikkat çekici olmakla yetinmeyip aynı zamanda ziyaretçilerine çeşitli imkanlar sunarak onların dikkatlerini ve ilgilerini çektiğini belirlemiştir (Hein, 2004, 423). Eğitim açısından müzelerde ihtiyaç duyulan temel öge, anlamlı içerikler sunarak öğrencilerin tarihsel ve kültürel farkındalıklarını artırıp anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Müzelerin sergilenen nesneler ve gerçekleştirilen etkinlikler aracılığıyla öğrenme süreçlerini zenginleştirerek öğretimle bütüncül bir hale gelmesi kolaylaşmaktadır. Müze ziyaretlerinde yapılan etkinliklerle öğrenciler okulda öğrendikleri soyut kavramları somut deneyimlere dönüştürebilme olanağı bulmaktadır. Böylelikle öğrenme süreçlerini zenginleştirilip öğrenciler için daha eğlenceli bir hal almaktadır (Hein, 2002, 2).

Sosyal bilgiler öğretimi, bireylerin kişisel ve toplumsal gelişimini desteklemek için bütüncül bir öğretim programı kapsamında gerçekleştirilmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bireylerin dünyayı, tarihsel olayları, coğrafi mekanları, kültürel öğeleri ve geçmiş toplulukları kavrama becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin farklı kültürel inanç ve bakış açılarına saygı duymalarını kısaca kapsayıcı bir tutuma sahip olmalarını desteklemektedir. Toplamların geçmiş, bugün ve gelecekteki kültürel, coğrafi, ekonomik, sosyolojik ve politik yönlerini çözümlemeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrenciler, toplumların yapısını ve işleyişini daha iyi anlayarak bilinçli ve sorumlu birer vatandaş olma doğrultusunda adım atabilmektedir (Farris, 2015, 21-22). Özellikle müze gezileri öğrencilerin kültürel miraslarını tanımlarını ve sahip çıkmalarını desteklerken, aynı zamanda sosyal bilgilere özgü düşünme becerilerini de (eleştirel düşünme, değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama vb.) geliştirebilmektedir. Çünkü müzelerdeki interaktif öğrenme deneyimleri, öğrencilerin geçmişle bağ kurmalarına, kendi ya da farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerine olanak tanımaktadır. Bu süreç öğrencilerin, yerel veya toplumsal değerleri ve dinamikleri anlamalarına ve bunları içselleştirmelerine yardımcı olabilmektedir. Bununla birlikte müzede gerçekleştirilen etkinlikler ya da kazanılan deneyimler sayesinde öğrencilerde kişilerarası iletişim becerileri gelişmektedir (Demirel, 2019, 21).

1.1. Araştırmanın Amacı

Müzeler tarihi, sanatsal, bilimsel ve kültürel öğeleri bir araya getirerek ziyaretçilerine zengin bir deneyim sunmaktadır. Bu mekanlar, geçmişin izlerini taşıyan eserlerin yanı sıra eğitim ve araştırma için önemli kaynaklar sunarak toplumların kültürel mirasını koruma ve tanıtma görevini üstlenmektedir. İçerisinde çok fazla alana yönelik nesneleri barındırdığı için müzeler, farklı öğrenme alanlarındaki ilişkilerin gözlemlendiği en önemli okul dışı öğrenme ortamlarındandır (Sivrikaya, 2017,130). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlere ait farklı disiplinleri içermektedir. Birçok alanda kazanımlar içeren sosyal bilgiler dersinde hedeflere ulaşmada bu disiplinlerle ilişkili somut kaynaklara sahip olan müzelerden faydalanılabilir (Sağlamgöncü, 2023, 310). Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu, okulların çevrelerindeki müzeler ile iş birliklerinin artırılmasını, öğretim programlarında bulunan kazanımlar doğrultusunda müzelerden daha fazla yararlanılmasını amaçlamaktadır (Körükcü, 2019, 762).

Türkiye Yüzyılı Maarif Model'in doğrultusunda düzenlenen yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise beceriler; kavramsal beceriler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, fiziksel beceriler, okuryazarlık becerileri ve eğilimler şeklinde ele alınmaktadır. Kavramsal becerilerde temel beceriler karmaşık bir süreçte dayanmadan kazanılabilen ve gözlenebilen beceriler olarak tanımlanırken bütünlük becerilerde gözlem, bilgi toplama, sorgulama, yorumlama, gözleme dayalı tahmin vb. beceriler yer almaktadır. Yenilenen programda sosyal bilimler alan becerilerinde zamanı algılama ve kronolojik düşünme, sosyal katılım, coğrafi gözlem ve saha çalışması, felsefi düşünce ortaya koyma, kanıta dayalı sorgulama ve araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, tarihsel empati, mekânsal düşünme, mantıksal muhakeme, tarihsel sorun analizi ve karar verme, coğrafi sorgulama gibi çok yönlü beceriler bulunmaktadır (MEB, 2024).

Müzeler bu bağlamda bilgi aktaran mekanlar olmalarıyla beraber öğrencilerin bu becerileri geliştirebileceği öğrenme ortamları olarak önem taşımaktadır. Öğrencilerin müze gezilerinde sergilenen nesnelere kişisel anlam yüklemeleri, geçmişi kendi düşünceleri doğrultusunda yorumlama imkânı sunmaktadır. Bu durum öğrencilerin tarihsel empati yaparak geçmiş ile günümüzü karşılaştırmalarına yardımcı olmaktadır (Üztemur vd., 2018, 316). Müzeler, bireyin fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini konu edinen sosyal bilgiler dersinin zamanı algılama ve kronolojik düşünme, kanıta dayalı sorgulama ve araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, tarihsel empati, mekânsal düşünme, mantıksal muhakeme, tarihsel sorun analizi ve karar verme becerilerine ilişkin öğrenme çıktılarına ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Tarihte gerçekleşen olayların günümüzdeki hayat tarzına ve toplum yapısına nasıl etki ettiğini anlamayan öğrenciler tarafından sosyal bilgiler dersi sıkıcı ve önemsiz bir ders olarak görülmektedir. Özellikle öğretim programında Tarih disiplini ile ilgili kazanımların

öğretiminde öğrenciler, ders kitabındaki bilgileri ezberlemek yerine tarihi mekânlar, müzeler, sözlü tarih, yerel tarih ve sınıf dışı eğitim ortamlarında yapılan gezi ve gözlemlerden, belgelerden, kaynak kişilerden ve tarihi filmlerden yararlanmayı tercih etmektedir (Şentürk vd., 2020, 121). Alan yazındaki bu problemin önüne geçebilmek için araştırmacılar sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak müzelerin kullanılmasını önermektedir (Çınar vd., 2021, 154; Meydan & Akkuş, 2014, 404).

Müzelerin eğitici yönlerinden faydalanılması ve süregelen eğitim-öğretim uygulamalarının dışında eğitim sürecinde etkili olarak kullanılması, öğrencilerin öğrenirken aktif katılım sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Nitekim 2005 eğitim-öğretim yılında yapılandırımcılık anlayışıyla oluşturulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere doğrudan verilecek “değişim ve süreklilik”, “tarihsel empati” ve “zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerinin kazandırılması sırasında müzelerin kullanımının önemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir (MEB, 2005). Yenilenen 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında müzeler, toplumu bilgilendirme ve bilinçlendirme noktasında üstlendiği misyonun yanında okul ve sınıf ortamını destekleyecek bir alternatif olarak görülmeye başlanmıştır. Bu amaç kapsamında, müzelerin öğrencilerin geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurabilmeleri, değişim ve sürekliliği algılayabilmeleri için gerçek nesneler sunması nedeniyle öğretim faaliyetlerinde müze etkinliklerine yer verilmesi önerilmektedir. Bununla birlikte müze ziyaretleri öğrencilere yeni insanlarla tanışma imkânı sunarak sosyal etkileşimi artırmaktadır (Filiz, 2010, 1-2).

Müzeler, iletişimin ve hayat boyu öğrenmenin gerçekleşebileceği en uygun mekânlardan biri olarak görüldüğünden (Güleç & Alkış, 2003, 67) sosyal bilgiler öğretmenlerinin yararlanacağı önemli kurumlardan biridir. Müze gezileri, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmesinde, ilgi ve merak düzeylerinin artmasında ve keşif yoluyla öğrenmelerin gerçekleşmesinde oldukça önemli bir sorumluluğu yerine getirmektedir (Tuna & Kaya, 2022, 519). Aynı zamanda alternatif bir tarih öğretim yöntemi olarak kullanılan müze gezileri sosyal bilgiler dersinde de öğrencilere bilgi, beceri ve kültürel değerlerin kazandırılması açısından önem arz etmektedir. Müze ziyaretleri bu açıdan öğrencilerin milli tarih ve kültürel mirası hakkında bilgi sahibi olarak milli bir kimlik geliştirmelerine, kendini içinde bulunduğu topluma ait hissetmelerine kaynaklık edebilmektedir. Ayrıca öğrenciler müze deneyimler aracılığıyla, geçmiş ile bugün arasındaki benzer ve farklı unsurları inceleyerek değişim ve gelişimin anlamına yönelik çıkarımlar yaparak bu değişim ve gelişimin gidişatı konusunda fikir üretebilmektedir. Dolayısıyla müze ziyaretleri, öğrencilerin tarihsel empati becerisi geliştirmelerini ve kültürel duyarlılıklarının artmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca öğrencilere tarihte yaşayan toplumların yaşam tarzı, değer yargısı, düşünce yapısı, yemekler, kıyafetler, barınma gibi noktalarda neden

bizden farklı olduklarına ilişkin düşüncelerini geliştirme imkânı sunmaktadır (Öztaşçı vd., 2020, 70).

Araştırmalar, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde soyut içerikleri ve karmaşık olguları somutlaştırmakta güçlük çektiklerini, ezbere dayalı öğrendiklerini bu nedenle de kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilemediği, özellikle de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki tarih konularını anlamakta zorlandıklarını ve bu durumun dersi sıkıcı ve ilgisiz görmelerine yol açtığını göstermiştir (Özensoy, 2022, 6; Öztaşçı vd., 2020, 70). Geleneksel öğretim yaklaşımları ile yapılan sosyal bilgiler öğretimi, öğrencilerin gerçek dünya problemlerinin nedenlerini sorgulama ve eleştirel düşünerek çözmelerinde ve bilgileri kişisel deneyimlerle ilişkilendirme kurmalarında yetersiz kalmaktadır (İlter, 2018, 17). Sosyal bilgiler eğitiminde, anlamlı öğrenmeyi teşvik etmek için ezber öğrenmenin ötesine geçmek esastır. Ezbere dayalı öğretim, öğrencilerin eleştirel analiz yapmalarına veya farklı bakış açılarını keşfetmelerine sınırlı fırsatlar sunar. Buna karşılık, çağdaş öğretim yaklaşımları öğrencilerin tarihsel olayları sorgulamalarını, kanıtları analiz etmelerini ve tarihsel bağlama eleştirel bir anlayış geliştirmelerini amaçlar (Demir & İlter, 2025). Bu yaklaşımlar, birden fazla bakış açısıyla etkileşimi teşvik ederek ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini destekleyerek sorgulamayı ön plana çıkarır (Levstik & Barton, 2005). Özellikle tarih konularının öğretiminde öğrencilerin somut yaşantılar edinmeleri, tarihsel bilginin önemini kavramalarını kolaylaştırmakta; geçmişin, bugün ve gelecek üzerindeki etkisini eleştirel biçimde değerlendirmelerine olanak tanımakta (Demir & İlter, 2025) ve sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenme motivasyonlarını artırabilmektedir (Şen, 2023, 107).

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen müze ziyareti etkinliğini nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlerin bilişsel ve duyuşsal gelişimleri ile sosyal bilgiler dersin üzerindeki etkilerini incelemektir. Müze ziyaretlerinin öğrencilerin hem kişisel farkındalık ve yansımaları hem de sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ve öğrenme süreçlerine etkileri araştırılmıştır. Öğrencilerin tarihî ve kültürel içeriklerle doğrudan etkileşim kurmalarını sağlayan bu tür yer temelli öğrenme deneyimlerinin, ders içeriğinin daha anlamlı ve kalıcı biçimde öğrenilmesine katkı sunduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın yürütüldüğü yer olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Gaziantep ili seçilmiştir. Bu tercih, bölgenin zengin arkeolojik ve kültürel kaynaklara sahip olması ve bu kaynakların eğitim süreçlerine entegre edilme potansiyelinin yüksekliği ile ilişkilidir. Gaziantep'teki müzelerin çeşitliliği ve kültürel mirasın canlı bir biçimde temsil edilmesi, öğrencilerin tarihî ve kültürel farkındalıklarını derinleştirmek açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. İlgili literatürde, müze ziyaretlerinin öğrenci başarısı ve tutumlar üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Aktaş vd., 2020; Çerkez, 2011; Çetin & Metin, 2013; Egüz, 2020; Eryalçın, 2024; Kaba, 2021; Kalyoncu, 2024; Kirksekiz, 2021; Yavuz, 2012). Ancak bu

alandaki çalışmaların büyük bir kısmı, yerel müze gezilerinin özellikle öğrencilerin akademik başarıları ve tutumları üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Oysa müze deneyimlerinin öğrencilerin tarihsel, kültürel ve bilimsel farkındalıklarına yönelik yansımaları henüz yeterince kapsamlı bir şekilde ele alınmamıştır. Bu çalışma, mevcut araştırmaların çoğunun aksine yalnızca “başarı” ve “tutum” değişkenleriyle sınırlı kalmamakta; öğrencilere somut ve çok boyutlu öğrenme fırsatları sunan müze deneyimlerinin tarihsel, kültürel ve bilimsel farkındalık üzerindeki etkilerini inceleyerek alana özgün bir katkı sunmaktadır. Gaziantep gibi kültürel çeşitliliğin belirgin olduğu bir yerel bağlamda yürütülmesi ise, araştırmanın bulgularını daha anlamlı ve bağlamsal hâle getirerek literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Bu bağlamda, araştırma; öğrencilerin müze ziyareti etkinliğini nasıl deneyimlediklerini, bu deneyimlerin kişisel farkındalıklarıyla birlikte derse yönelik tutumları ve öğrenme süreçleri üzerindeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında; öğrencilerin müze ziyaretlerinde verdikleri duygusal tepkiler, yaşadıkları somut öğrenme deneyimleri ve bu deneyimlerin tarihsel, kültürel ve bilimsel gelişimlerine katkısı derinlemesine incelenecektir. Elde edilecek bulguların, sosyal bilgiler öğretmenlerine benzer uygulamalar için yol göstermesi ve müze ziyaretlerini alternatif bir öğrenme ortamı olarak daha etkili şekilde kullanmaları konusunda teşvik edici olması beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Müzelerin fiziksel ortamları, sergilenen eserler, profesyonel kadrosu, online kaynakları ve diğer özellikleri öğrencilerin belirli içeriklere yönelik kavramalarını derinleştirmeleri, tarihsel empati ve eleştirel okuryazarlık becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Müzelerde sağlanan deneyimler, okul programlarının tamamlayıcısı olmakla birlikte soyut kavramlar içeren konuları ilgi çekici hale getirmektedir (Eryalçın, 2024, 45).

Türkiye’de eğitim faaliyetlerinde müzeleri kullanmaya yönelik sistematik faaliyetler son yıllarda yapılsa da yeterli görülmemektedir. Bireysel çabalar haricinde buralarda müze pedagojisi alanında uzman personel de bulunmamaktadır. Bu sebeple eğitim kaynakları açısından ülkemizin kültürel zenginlikleri elverişli olarak kullanılmamaktadır. Bu durum modern eğitim sistemimizin problemlerinden biri olarak görülmektedir. Bugün bireylerin bilgi ve toplumla olan bağlantılarının değişmesi eğitim programlarının niteliklerinin de değişmesine neden olmaktadır. Çağdaş eğitim sisteminin en önemli amaçlarından birisi nitelikli insan yetiştirmektir. Dolayısıyla müze eğitimleri geçmiş dönemlerdeki sanatsal ve kültürel süreçlerin irdelenmesi ve değer öğretiminin sağlanmasında çok önemli bir role sahiptir (Çetin, 2002, 60-61).

Müzeler sergilenen eserler bakımından eğitim yaşantılarının kazandırılmasında büyük öneme sahiptir. Müze ziyareti yapan öğrencilerin amaçlarının yalnızca

koleksiyonu gezmek olmadığı bilinmeli, müze içi ve dışı aktivitelerin eğitimsel etkinlikler ile bütün olduğunun farkına varılmalıdır. Müzede gerçekleştirilen eğitimin, okuldaki eğitim gibi puanlamaya tabi olmaması öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine katkı sunmaktadır (Hassan, 2017, 8-10). Müzeler, eğitim sistemine katkı sunan önemli kurumlardan biri olarak sergiledikleri nesnelerle birincil kaynaklardan öğrenmeyi sağlamakta; etkinlikler ve etkileşimli teknoloji yoluyla öğrenme süreçlerini zenginleştirmektedir. Müzeler, eğitimde öğrenme imkanlarını artıran, araştırma ve buluş yoluyla öğrencilerde özerklik duygusu oluşturan, öğrenme ve merak ihtiyacını ortaya çıkaran, eğlenirken öğrenmeyi sağlayan kurumlardır. Günümüzde müzeler, öğrenmede okul dışı ortamlardan biri olan kurumlar haline gelmiştir. Müzenin eğitim etkinlikleri vasıtasıyla eserlerle etkileşim sağlama, bilgi kazanma, düşünce ve duyguları belirtme, hayal gücünü kullanma, yaratıcı olma gibi becerileri geliştirme fırsatları sunulmaktadır (Meydan & Akkuş, 2014, 418-419).

Okullarda müze gezilerinin düzenlenmesi veya müzede sergilenen eserlerin sınıf ortamına getirilmesi öğrencilerin, öğrenme süreçleri ile içerisinde yaşadıkları toplum arasında ilişki kurmalarını sağlamaktadır. Yapılan bu etkinlikler, sosyal bilgiler dersini öğrenciler için ilgi çekici hale getirip, öğrencilerin gerçek yaşantılarıyla bağ kurmalarına temel oluşturarak öğrenme deneyimlerini güçlendirmektedir. Eğitim-öğretime yönelik beklentilerin arttığı günümüz dünyasında, öğrencilere zengin öğrenme ortamları sunmak oldukça önem arz etmektedir. Zenginleştirilmiş öğrenme ortamları öğrencilerin derslere olan motivasyonunu da artırmaktadır (Brugar, 2012). Müzeler bu anlamda öğrencilerin tarihsel olgu ve olayları kavramasını, yorumlamasını ve kendi tarih anlayışlarını oluşturmasını sağlayarak öğrenme olanakları sunmaktadır. Müzeler kültürel mirası koruma göreviyle birlikte, öğrencilere ilham veren bir öğrenme ortamı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla müzelerde eğitim faaliyetlerinin ve etkileşim sağlayan içeriklerin artırılması, öğrencilerin müzelerle ilişkilerini güçlendirip tarih bilgilerini derinleştirmektedir. Müzeler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve gözlem becerisi kazanmaları için önemli bir potansiyel olarak görülmektedir (Uztemur vd., 2019).

İlgili literatürde sosyal bilgiler dersinin işlenişinde müze etkinliklerinden faydalanılmasının kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi, düşünme becerilerinin gelişmesi ve sosyalleşmesi açılarından katkı sağlayacağı yapılan birçok araştırmada ifade edilmiştir (Akkuş, 2014; Ariesta vd., 2024; Brugar, 2012; Güleç & Alkış 2003; Filiz, 2010; Karbeyaz & Kurt, 2024; Kaschak, 2014; Keskin & Kaplan, 2012; Meydan & Çınar vd., 2021; Sağlamgöncü, 2023). Bu durum müzelerin öğrencilerin bireysel ve sosyal gelişimlerini destekleyen alternatif öğrenme ortamları olduklarını göstermektedir. Tüm olumlu yönlerine rağmen müze temelli öğrenme uygulamalarının eğitim-öğretim süreçlerinde yeterince yer bulamadığı dikkat çekmektedir. Önceki araştırmalar öğretmenlerin müze gezilerini genellikle ek faaliyet olarak gördüklerini ve ders

programları ile entegrasyon konusunda yetersiz kaldıklarını ortaya koymaktadır (Kısa & Gazel, 2016). Oysa müzelerin öğrencilerin tarihsel empati, eleştirel düşünme ve kalıcı öğrenme becerilerini geliştirmede önemli fırsatlar sunduğu çok sayıda çalışmayla ortaya konmuştur (Aktaş vd., 2020; Egüz, 2020). Bu çalışma, müze ziyaretlerinin öğrencilerde oluşturduğu duyguları, öğrenme süreçlerini ve tarihsel, kültürel ve bilimsel farkındalıklarını; ayrıca sosyal bilgiler dersine sağladığı katkılar ile bu derse yönelik öğrenci tutumlarındaki değişimleri incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilere somut ve doğrudan deneyimler kazandırmanın önemi bir kez daha vurgulanmakta; bu bağlamda müzelerin daha etkin bir biçimde kullanılmasının gerekliliği ortaya konulmaktadır. Ayrıca çalışmanın sosyal bilgiler dersinde alternatif öğrenme ortamlarının kullanımına yönelik uygulayıcılara örnek teşkil edeceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem Durumu

Müzeler 19. yüzyıl başlarından itibaren, okullarla ilişki içerisinde olmuşlardır. Müzelerle okulların bağlantısı müzelere yapılan okul ziyaretleri ve müzelerin okullara ödünç nesne vermeleri ile başlamıştır. Avrupa ve Amerika’da eğitim sisteminin ve öğretim programlarının sorgulanmaya başlanması ile öğretimde birincil kaynaklara ve araştırmaya dikkat çekilmesi, müze ve okul ilişkisinin gelişmesine neden olmuştur. Bilgi aktarımı esasıyla yapılan ezberci ve öğrencilerin pasif olduğu bir sistemden, yaparak-yaşayarak ve araştırarak öğrencinin ulaştığı, analiz ve sentez yolu ile daha yaratıcı bir sonuç elde edilen bir eğitim sistemine geçiş, okulların kütüphane ve laboratuvarlarının yanında müzelerin önem kazanmasını sağlamıştır. Müze-okul ilişkisi de eğitim alanında ortaya çıkan gelişmeler neticesinde eğitim felsefelerinin ve öğretim programlarının tartışılmaya başlanmasıyla özellikle 1980 sonrasında daha sistemli hale gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Öğretim programlarındaki yeniliklerle müzelerin, okulların eğitim çalışmalarını desteklemesi, okulların müzelere daha çok ilgi göstermesini sağlamıştır. Bu da müzeleri, okulları müze ziyaretleri yapmaya teşvik etmek için öğretim programlarına uygun sergiler ve eğitim etkinlikleri oluşturmaya yönlendirmiştir (Tezcan Akmeahmet & Ödekan, 2011, 50-52).

Eğitimde aktif katılım ve görsel eğitim araçlarının benimsenmesinden sonra öğrenme ortamı olarak müzeler keşfedilmiştir. Temel eğitim ve yaşam boyu devam eden eğitim sürecindeki deneyimlere dayalı öğrenme ve deneyimleme alanları oluşturan müzeler, kâr amacı gütmeyen, toplumsal gelişimi destekleyen sürekli kurumlardır. Müzelerin amacı somut ile somut olmayan kültürel mirasın araştırılıp bulunmasını ve korunmasını sağlamaktır. Bununla birlikte öğretme ve bilgi sunma işlevi ile bireylerin gelişimine katkı sunmaktadır (Akyol & Alpagut, 2012). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin birçoğu özellikle gözlem becerisi, mekânı algılama becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, değişim ve

sürekliliği algılama becerisi, sosyal katılım becerisi ve bilgi teknolojilerini kullanma becerisi okul dışı öğrenmeyi ve öğrendiklerini okul dışında kullanmayı gerektirmektedir. Programda bulunan öğrenme çıktıları ve etkinlikler öğrencilerin sınıf dışında öğrenmeleri için çabalamalarını desteklemektedir. Sosyal bilgiler dersine yönelik bazı öğrenme çıktılarının müze eğitimi ile ilişkilendirilebileceği ve okul dışı öğrenme konusunda çeşitli etkinlikler oluşturulabileceği belirtilmektedir (Çengelci, 2013, 1825-1826).

Öğrenme denildiğinde okulların ilk akla gelen kurum olması önceliği ve niteliği günümüz dünyasında geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde alternatif öğrenme ortamlarının eğitime katılması yaklaşımı, bireylerin öğrenme süreçlerinde etkili olabilecek birçok faktörü içermektedir. Müze kurumunun eğitimde vazgeçilmez bir unsur olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Tarihi eserlerin korunup sergilendiği yerler olan müzeler aynı zamanda öğrencilerin gezerken eğlendiği ve ziyaretler sırasında pek çok bilgi edinme imkânı yakaladığı aktif öğrenme ortamlarıdır (Kamçı, 2015, 3-5). Bu bağlamda okul dışı öğrenme ortamlarının eğitimle bütünleştirilmesi önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak müzelerin bu doğrultuda yeterince işlevsel kullanılmadığı, öğretmenlerin zaman, prosedürel işlemler, kalabalık sınıflar ve veli tutumları nedenleriyle müze etkinliklerine çoğunlukla yer vermedikleri görülmektedir (Dilli, 2017, 314). Bu durum öğretim programlarında vurgulanan okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılmasını sınırlandırmakta ve öğrencilerin tarihi ve kültürel mirasla doğrudan temas kurarak öğrenme olanaklarını azaltmaktadır.

2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yapılan güncellemelerle, öğrenme çıktılarında ve içeriklerde sadeleşmeye gidilmiş; bu sayede okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanma olanakları artırılmıştır (MEB, 2023). Bu değişiklikler doğrultusunda, öğrencilerin müze ziyaretleri gibi okul dışı etkinlikler yoluyla farklı öğrenme deneyimleri kazanmalarının önü açılmıştır. Bu bağlamda, müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde nasıl daha etkili kullanılabileceğini ortaya koymak ve öğrencilerin bu süreçte elde ettikleri kazanımlar ile yaşadıkları deneyimleri belirlemek, literatürdeki mevcut boşluğun giderilmesi açısından önem taşımaktadır. Okullarda yürütülen eğitim çoğunlukla metin ve anlatım temelli olduğundan, özellikle soyut kavramların öğretiminde yetersiz kalabilmektedir. Bu noktada müzeler, öğrencilere somut ve zengin öğrenme ortamları sunarak eğitimi destekleyen önemli kurumlar olarak öne çıkmaktadır (Meydan & Akkuş, 2014). Yapılan araştırmalar, Türkiye'de müze eğitimi uygulamalarının sınırlı kaldığını ve müzelerin sosyal bilgiler öğretimiyle yakından ilişkili olmasına rağmen yeterince kullanılmadığını ortaya koymuştur (Öner vd., 2019; Temur & Topkaya, 2018). Bu bağlamda yürütülen bu çalışma, alan yazındaki söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında müze deneyimlerinin incelenmesine duyulan ihtiyaç, bu dersin öğrencilerin toplumsal, tarihsel, kültürel ve etik kavramları anlamalarını ve içselleştirmelerini hedeflemesinden kaynaklanmaktadır. Müzeler, söz konusu kavramların somutlaştırılmasına ve öğrencilerin bu içerikleri yaşayarak öğrenmelerine imkân tanıyan etkili okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Öğrencilerin aktif katılımını teşvik eden bu ortamlar, aynı zamanda dersin hedeflediği bilişsel ve duyuşsal kazanımların desteklenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenlerle, müzeler bu çalışmanın odak noktası olarak ele alınmıştır. Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin, öğrencilerin derse yönelik tutumları ve kazanımları üzerindeki etkisini ortaya koymak ve bu deneyimlerin öğretim sürecine katkılarını değerlendirmek amacıyla bu çalışmanın gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

1.4. Varsayımlar

Çalışmada kullanılan yansıtıcı görüşme formlarında yer alan açık uçlu soruların çalışmanın amacına hizmet ettiği ve öğrenciler tarafından kavranarak samimi bir biçimde yanıtlandığı varsayılmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler dersi kapsamında müzelere yönelik düzenlenen ziyaretlerin dersin amaçlarıyla uyumlu olduğu, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerini desteklediği ve öğrencilerin öğrenmeye ilişkin kanıtlara ulaşmalarını kolaylaştırdığı kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, Gaziantep İli Şahinbey İlçesi'nde bulunan bir devlet okulunda yürütülmüştür. Katılımcılar, 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 52 öğrenci ile sınırlandırılmıştır. Çalışma, sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin etkisini incelemekle sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında uygulanan “ziyaret öncesi”, “ziyaret sırası-1”, “ziyaret sırası-2”, “ziyaret sonrası” ve “genel değerlendirme” başlıklarındaki görüşme formlarına öğrencilerin verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir. Araştırmanın uygulama süreci, Gaziantep'te yer alan İslam Bilim Tarihi Müzesi ve Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ziyaretleri ile sınırlıdır. Bu müzelerin tercih edilmesinin nedeni, 6. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlarla uyumlu bilim ve kültür içeriklerine sahip sergiler sunmalarıdır.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili yurtiçinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara değinilmiştir.

2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Gökkaya ve Yeşilbursa (2009) çalışmalarında, ilköğretim 6.sınıf Sosyal bilgiler dersinde “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” adlı ünitenin geleneksel yöntem ile işlenmesiyle, tarihî mekanlarda gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin akademik başarıları ve öğrencilerde kalıcı bilgiyi sağlama açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışma grubu iki farklı 6. sınıfta öğrenim gören 25+25 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarında, geleneksel öğretime nazaran öğrenci merkezli öğretim yaklaşımını destekleyen tarihî ortamlarda öğretim etkinlikleri gerçekleştirmenin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı ve öğrenmede kalıcılığı sağlaması açısından daha verimli olduğu tespit edilmiştir.

Çerkez (2011), yüksek lisans tez çalışmasında ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde müze eğitime yönelik tasarlanan öğretim etkinliklerinin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına ve akademik başarılarına etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, sosyal bilgiler dersinde okul dışı ortamlardan müzelerden istifade edilmesinin, bireylerin derse karşı tutumları ile akademik başarılarına anlamlı bir etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimi uygulamalarının kullanılmasının sınıf içinde kullanılan yöntemlere kıyasla akademik başarıyı yükseltmede etkili olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz ve Şeker’in (2011) araştırmalarındaki amaç, ilköğretim öğrencilerinin müze ziyaretlerine ve müzelerin sosyal bilgiler dersi öğretiminde kullanılmasına yönelik görüş ve değerlendirmelerini tespit etmektir. Örneklem grubunu ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim görmekte olan 210 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunluğunun bilgi, görsellik ve genel kültür bakımından müzelerin sosyal bilgiler açısından faydalı olduğunu, tarihsel düşünme becerisinin gelişimine katkı sunduğunu, tarih, coğrafya ve genel kültür alanlarında gelişmelerine destek sağladığını belirtmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretiminde müzelere gezi düzenlenmesinin gerekliliğine inandıkları ortaya çıkmıştır.

Keskin ve Kaplan (2012) yılında yaptıkları araştırmada okul dışı öğrenme ortamlarından oyuncak müzelerinin sosyal bilgiler ve tarih eğitimi açısından öğrencilere nasıl bir bakış açısı kazandırdığı ve ne tür beceriler sağladığı belirlenmiştir. Çalışma grubu 2010’da İstanbul’da bir ilköğretim okulunda 6. sınıfta öğrenim gören 8 öğrenciden oluşturmuştur. Elde ettikleri veriler ışığında, oyuncak müzelerinden yararlanılmasıyla öğrencilerin sosyal bilgiler ve tarih eğitimi kapsamında

bulunan bilişsel düzeydeki bazı kazanımlara ulaştıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca üst düzey beceriler ile barış ve emeğe saygı gibi değerleri benimsedikleri; değişim ve sürekliliği algılama bağlamında bilim ve teknolojiye ilişkin bilgilerin farkına vardıkları; oyuncak müzelerini kendilerine katkı sunan ortamlar olarak nitelendirdikleri sonucuna varmışlardır.

Akçalı (2013) çalışmasında tarih öğretiminde yerel tarihe dayalı uygulamalar aracılığıyla ders etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisini incelemiştir. Katılımcılar İzmir Bornova Koleji 10. sınıfta öğrenim gören 40 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonuçlarında, geleneksel yöntemlere kıyasla yerel tarih kaynaklarına yönelik etkinliklerle yürütülen derslerin öğrencilerin başarılarında ve tarih dersi hakkındaki tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturduğuna ulaşmıştır. Dolayısıyla yerel tarih kaynaklarından yararlanılarak işlenen derslerin, bireylerin akademik başarılarının artmasını sağladığı ve tarih dersi tutumlarını olumlu yönde geliştirdiği sonucuna varmıştır.

Metin ve Oran (2014) yılında yaptıkları araştırmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamındaki yerel tarihe ilişkin konuları sosyal bilgiler öğretmenlerinin anlatıp anlatmadığını saptamayı amaçlamışlardır. Çalışma grubu, Uşak ili merkezinde görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmuştur. Araştırmacıların elde ettikleri sonuçlarda sosyal bilgiler programının yeterli düzeyde yerel tarihi içermediği, bununla birlikte öğretmenlerin derslerinde yerel tarihe daha fazla değinmeye çalıştığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda programdaki, ders saati ve öğretim materyallerindeki yetersizliklerin öğretmenlerin istedikleri amaca ulaşmalarına engel oluşturduğu ifade edilmiştir.

Demir (2015), sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul kademesinde 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi programında yer alan müze eğitimiyle verilmesi istenen kazanımları müzede uygulama seviyeleri ve müzeye gezi planlama aşamasında karşılaştıkları sorunları incelemiştir. Araştırmanın katılımcıları Tokat ilinde bulunan ortaokullarda görevli olan 94 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunun ders etkinliklerine yönelik müze ziyareti yaptığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin müze ziyareti düzenleme durumları ile değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde yalnızca mezun olunan fakülte ve okulun bulunduğu konum değişkenlerinin anlamlı derecede farklılaştığı neticesine ulaşılmıştır.

Solmaz (2015) yaptığı araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin müze eğitimi hakkındaki görüşlerini ve uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Kayseri ilinde farklı ortaokullarda görev yapan 8 öğretmenden oluşan çalışma grubuna yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre elde edilen verilerde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin müze eğitimi kavramına yönelik yeteri kadar bilgi sahibi

olmadığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin öğretim uygulamalarını çoğunlukla geleneksel yöntem ile sürdürdükleri tespit edilerek, son dönemlerde müze ziyareti düzenlemedikleri bulgulanmıştır. Öğretmenlerin müze gezisi yapmama sebepleri ise zaman, maliyet, müfredat yoğunluğu, prosedür, ailelerin ve öğrencilerin tutumları olarak sıralanmıştır.

Öner (2015), yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı ortamlarda tarih öğretimine yönelik düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Farklı şehirlerdeki ortaokullarda görev yapan 26 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşen araştırmacı, bulguları yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde etmiştir. Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin erkeklere göre daha çok okul dışı etkinlikler düzenlediği, öğretmenlerin görev yerlerindeki tarih öğretiminin sağlanabileceği ortamlara ilişkin farkındalıklarının yetersiz olduğu ve okul dışında gerçekleştirilen tarih öğretiminin içerik yapısı hakkında öğretmenlerin yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları bulgulanmıştır.

Kabapınar ve Karakurt (2016) yaptıkları araştırmada yerel tarihin Tarih ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında bulunmasının gerekli olup olmadığına yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma grubu Malatya ilinde görev yapan beş sosyal bilgiler, beş tarih öğretmeni ile aynı ilde öğrenim gören 10 ortaokul öğrencisi ile 10 4. sınıf lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin bulundukları ilin tarihi ve kültürel özellikleri hakkında yeterli seviyede bilgi sahibi olmadıklarına ulaşılmıştır. Çalışmada katılımcı öğretmenler tarafından ayrıca yerel tarih etkinliklerinin ilgili derslerin öğretim programında yer almasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Üztemur vd. (2018) yılında yaptıkları araştırmalarında 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde müzeler ve tarihi mekânların etkili kullanılmasına yönelik öğretim etkinlikleri oluşturup uygulamayı ve tasarladıkları etkinliklerin öğrencilerin sosyal bilgiler algılarına nasıl ve hangi yönde etki ettiğini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar, ortaokulda öğrenim gören 36 öğrenci ile 9 ayrı müze ve tarihi mekâna ziyaret düzenleyerek geliştirdikleri 34 etkinliği bu ortamlarda uygulamışlardır. Uygulamalar neticesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersi algılarında farklılaşmalar olduğu, derse yönelik sevgilerinde artışın tespit edildiği, öğrencilerin tarihle ilgili konulara ilişkin olumlu tutumlar geliştirdiği ve öğrendikleri bilgilerin günlük hayatlarında işlerine yarayacağı düşüncesinin ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır.

Kaymakçı vd. (2019) araştırmalarında 5. sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik yerel tarih gezileri kapsamında uygulanan etkinliklere ilişkin öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışmanın katılımcıları, 2016-2017 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Karabük'te bulunan bir ortaokulda 5. sınıfta öğrenim gören 17 öğrenciden oluşmuştur. Araştırma sonucunda, Sosyal

Bilgiler Dersi Öğretim Programında tavsiye edilmesine ve uygun kazanımlar yer almasına rağmen bu mekânları öğrencilerin okulları aracılığıyla ziyarete gitmediklerine ulaşmışlardır. Öğrencilerin tümü bu tarz gezilerin tekrar düzenlenmesi halinde geziye mutlaka katılacaklarını belirtmişlerdir. Yerel tarih gezilerinin, kalıcı bilgilerin sağlanmasına ve konu alanlarına yönelik yeni bilgiler elde etmelerine katkı sunduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma sonrasındaki önerilerden dikkat çeken ise okul dışı sosyal bilgiler öğretimini önleyen etmenler olan resmi izinler, prosedürler, zaman yetersizliği gibi durumların en aza indirilmesinin gerekliliği olmuştur.

Karagözoğlu (2020), araştırmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü 3. sınıf öğretmen adaylarının *Topluma Hizmet Uygulamaları* dersi kapsamında oluşturdukları proje çalışmaları ve ortaokul öğrencilerinin müze eğitime yönelik görüşlerini ortaya koymak istemiş, müzede gerçekleştirilen etkileşimli etkinliklerle öğrencilerin müzelere ilişkin olumlu tutum geliştirmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Çalışmasının sonucunda öğrencilerin, aktif katılım sağladıkları müze içerisindeki etkinliklerin öğrenciler tarafından eğlenceli, yararlı ve ilgi çekici görüldüğü bulgulanmıştır.

Kartal ve Şeyihoğlu (2020) yaptıkları araştırmada ortaokul öğrencilerinin bakış açısıyla okul dışı öğrenme ortamı olan müzelere ilişkin algıların belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışma 8. sınıf kademesinde okuyan 56 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğrencilerin müze kavramını tarih ve tarihsel nesneler ile ilişkilendirdikleri; öğrencilerin yaşadıkları yerdeki tarihi özellikte, dini nitelikte ve futbol kulübüne ait olan müzelere yönelik bilgi sahibi oldukları ancak farklı şehirlerdeki müzelere ilişkin fazla bilgi sahibi olmadıkları ya da bu müzeleri ziyaret etmedikleri belirlenmiştir. Bazı öğrencilerin de sosyal bilgiler dersi ile müzelerin bağlantılı olmadığını savundukları tespit edilmiştir.

Kamçı ve Memişoğlu (2020), araştırmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören 75 öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Gerçekleştirilen araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunun müze gezisi planı oluşturmakta kendilerini yetkin gördükleri, uygulama aşamasında ise kendilerini yetersiz bulduklarına ulaşılmıştır.

Öztaşçı vd. (2020) çalışmalarında, sosyal bilgiler dersi kapsamında yerel tarih öğretim yöntemlerinin nasıl pratiğe döküleceğini, bu yöntemlerin öğrencilerin gelişimine sağlayacağı katkıyı ve bu süreçte yaşanabilecek problemleri belirlemeyi hedeflemişlerdir. Araştırmalarını 11 haftalık bir süreçte özel bir ortaokulda 6. sınıfta okuyan 22 öğrenci ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaları sonucunda, öğrencilerin yerel tarih uygulamaları süresince çeşitli sıkıntılarla karşılaştıkları, bununla beraber yerel

tarih öğretim yöntemlerinin bireylerin akademik, kişisel ve sosyal gelişimlerine olumlu yönde katkı sunduğu öğrenci, veli ve araştırmacıların görüşleriyle bulgulanmıştır.

Şentürk vd.'nin (2020) yaptıkları çalışmada amaç, sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin ve 7. sınıf öğrencilerinin müze kullanımı hakkındaki görüşlerini ve düşüncelerini ortaya koymak olmuştur. Araştırmalarının çalışma grubu Manisa ilinde yer alan ortaokullarda 7. sınıfta öğrenim gören 1397 öğrenci ile 85 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşturmuşlardır. Araştırmada elde ettikleri sonuçlar, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve 7. sınıftaki öğrencilerin sosyal bilgilerde müzelerden yararlanma konusunda görüşlerinin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Müze eğitiminin bireylerde tarih bilinci oluşturduğu ve öğrencilerde tarihi eserleri muhafaza etme düşüncesinin önem kazandığı öğretmenler ve öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Müze gezileri sürecinde öğrencilerin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin fazla problem yaşamadıkları ve sosyal bilgiler derslerinin müzelerde işlenmesine olumlu baktıkları bulgulanmıştır. Müze ziyaretlerinde öğrenci sayısının fazla olması, maliyet ile planlama hususlarında yaşanan sıkıntılar ve ebeveynlerin okul dışı etkinliklere müsaade etmemesinin müze eğitimini aksatan sebepler olduğuna ulaşılmıştır. Hem öğrenciler hem de öğretmenler müze ziyaretleri sonrasında yeteri kadar eğitsel etkinlik yapılmadığı düşüncesine varmıştır.

Çınar vd.'nin (2021) yılında yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler dersinde 7. sınıf öğrencilerinin sanal müze kullanımı konusunda düşüncelerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında İstanbul'da bir ortaokulda 7. sınıfta öğrenim gören 100 kişiden oluşmaktadır. 7. sınıf öğrencilerinde sosyal bilgiler dersinde sanal müzelerin ziyaret edilmesinin öğrenmeye katkı sunduğu düşüncesinin ortaya çıktığı, sanal müze ziyaretlerinde, müze gezilerine alternatif olarak zaman ve mekân kısıtlamasının olmadığı, dersin uygulamasını zenginleştirerek öğrenme-öğretme faaliyetlerinin eğlenceli bir hal aldığı sonucu elde edilmiştir.

Ekinci (2022) yaptığı araştırmada yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde, tarihle ilgili konuların öğretilmesinde öğrencilerin ezbere dayalı bilgi edinmesinden ziyade tarihsel kavrama ve tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesini amaçlamıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerine katkı sunacak ve sosyal bilgiler öğretiminde faydalanabilecek alternatif okul dışı öğrenme ortamlarından biri olan müzelere dikkat çekmiştir. Çalışmada, müze eğitiminin öğrenmeye katkısının olduğu öngörülerek müzelere toplumumuzda hak ettiği önemin verilmediğine dikkat çekilmiştir. Konu ile ilgili literatür taramasının yapıldığı araştırmada farklı müzelere değinilerek sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin okul dışı eğitim-öğretim etkinliklerinde yararlanılacak önemli ortamlardan biri olduğu, müzeler ve tarihi alanların sosyal bilimlerdeki kavramların ve olayların öğretilmesi bakımından

kolaylaştırıcı olduğu ortaya çıkmıştır. Müzelerin eserlerle etkileşim, gözlem, duyguların ifade edilmesi, hayal gücünün harekete geçirilmesi, bireyin hayatıyla iletişim kurması, nesnelerin okunması ve yorumlanması şeklinde çok boyutlu özelliklerinin olduğu gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Müzelerden eğitim amacıyla yararlanılması kapsamında Çopur ve Önal'ın (2023) yaptıkları çalışmada amaç, sosyal bilgiler dersine yönelik örnek bir müze ziyareti gerçekleştirmektir. Bununla beraber müze gezisi için plan hazırlanması, uygulanması ve gidilen müze ile ilişkili genel bir değerlendirme yapmak istemişlerdir. Araştırmada ulaşıldıkları bulgularda geziye katılan öğrencilerin çoğunluğunun müze deneyimlerinin çok az olduğu tespit edilmiştir. Müze ziyaretinin katılımcılarda olumlu izlenim oluşturduğu, duygusal gelişimlerini, meraklarını ve objelerle direkt etkileşimde bulunmalarını, bilgi sahibi olmalarını, hayal güçlerini geliştirdiği, kültürel ve tarihi değerlerin farkına varmalarını sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Eşki ve Akman (2023) yılında yaptıkları çalışmada, müzeler üzerinde farkındalık oluşturmak amacıyla ve müzelerin sosyal bilgiler eğitimine yeni bir bakış açısı kazandırması noktasında önemine vurgu yapmışlardır. Karma desenli çalıştıkları araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim öğretim yılında Gaziantep İlinde devlet okullarında 7. Sınıfta okuyan 50 öğrenci olmuştur. Araştırma sonucunda okul dışı öğrenme ortamı olarak müzelerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının derse ilişkin öğrenci başarısında artış sağladığı ve başarı seviyesini geliştirdiği bulgulanmıştır. Nitel olarak incelenen yarı yapılandırılmış formlarından elde edilen sonuçlarda ise öğrencilerin müze eğitimi ile sosyal bilgilere yönelik olumlu düşünceler geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yatarkalkmaz (2023) çalışmasında müze, müze-eğitim bağlantısı ve bunların sosyal bilgiler dersi ile ilişkisindeki uygulamaların, problemlerin ve fırsatların tespit edilmesini ve müze eğitimcilerinin düşünce ve deneyimlerinin betimlenmesini amaçlamıştır. Çalışma grubu, Türkiye’de birçok şehirde bulunan özel müzeler ve devlet müzelerinde görev yapmış veya halen görevde olan 8 müze eğitimcisiinden oluşturulmuştur. Araştırmanın sonuçları ve ele alınan problemler ilişkilendirildiğinde ülkemizde müze eğitiminde son dönemlerdeki gelişmeye rağmen hala birçok problemin olduğu, müze eğitimcilerinin görüşlerinde müze ve eğitim arasında çok sıkı bir bağ olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal bilgiler dersi bağlamında ise dersin amaçları, kazanımları ve öğrenme alanlarının müze eğitimi ile ilişkili olduğu ve müzelerin aktif kullanımının eğitim açısından çok etkili olabileceği görüşü ortaya çıkmıştır.

Adalar vd. (2023) çalışmalarında, sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek sınıf dışı öğrenme ortamları hakkında sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınıf öğretmeni adaylarının farkındalıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Amaçlarına yönelik, öğretmen adaylarının sınıf dışı öğrenme ortamlarını ne derece tanıdıklarını ve

bu ortamlarda sosyal bilgiler dersi içerikleriyle bağlantı kurma becerilerini ortaya koymak istemişlerdir. Araştırma sonucunda, bu dersi alan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmen adaylarının sınıf dışı öğrenme ortamlarına aşina oldukları ve çoğunlukla belirttikleri örneklerin “müzeler, tarihi mekanlar, kütüphaneler ve laboratuvarlar” olduğu ifade edilmiştir. İki grubun öğretmen adaylarının da sınıf dışı öğrenme ortamlarını Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve içerik bilgisiyle ilişkilendirmekte nispeten güçlük çektikleri sonucuna varılmıştır.

Kayaalp vd. (2024) nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji desenini kullandıkları araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde kullanabilecek sanal müzeler hakkındaki deneyimlerini ve sanal müze etkinliklerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda sanal müze tasarım süreçlerinin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşüncelerini olumlu yönde etkilediği ve sosyal bilgiler dersi öğretiminde sanal müzelerin uygulanabilir ve etkili öğrenme araçları olduğu belirlenmiştir. Sanal müzelerin kolay ulaşılabilirlikleri ile sosyal bilgiler derslerinde anlamlı öğrenmeler gerçekleştirerek zengin içerik sunduğu sonucuna varılarak, sosyal bilgiler derslerinde sanal müzelerden yararlanılması önerilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek (2024) çalışmalarında, sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılmasına yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmaya katılan öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenme sürecine önemli ölçüde katkı sunduğunu, somut ve kalıcı öğrenmeyi sağladığını belirtmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarından öğretmenlerin faydalandığı ve bu ortamların eğitim-öğretim sürecine olumlu katkısının olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılardan bazıları okul dışı öğrenme ortamlarında öğrencileri kontrol etme ve güvenlik ile ilgili güçlükler nedeniyle olumsuz görüş bildirmiştir.

Gölgesiz (2024) yaptığı çalışmada, COVID-19 pandemi döneminde çevrimiçi “Müze Eğitimi ve Tarihi Mekanlar” dersi kapsamında Hermitage, Louvre ve British müzelerine sanal ziyaretler yapan 18 Sosyal bilgiler öğretmen adayının deneyimlerini araştırmayı amaçlamıştır. Sosyal bilgiler dersinin amaçları doğrultusunda sanal müze deneyimlerinin faydalarına yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin araştırıldığı çalışma sonuçlarında, öğretmen adaylarının perspektifiyle sanal müze ziyaretlerinin sosyal bilgiler öğretiminde potansiyel kullanımına işaret edilmiş ve bu deneyimlerin katılımcılardaki etkisi gösterilmiştir. Araştırma, sanal müzelerden eğitim ortamında daha geniş ve verimli bir şekilde yararlanılmasını teşvik etmek için lisans düzeyinde sanal müze etkinlikleri hakkında farkındalık yaratılması gerektiğini önermiştir.

Güven ve Ayyıldız (2024) yaptıkları araştırmada, 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarından tarihi mekân gezileri hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara öğrencilerin bilgi sahibi olmak, farklı mekanlar görmek ve bu ortamlarda ders işlemek amacıyla tarihi alanlar veya müzeler gibi okul dışı öğrenme ortamlarını ziyaret etmeye istekli oldukları belirlenmiştir. Araştırmada okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik gerçekleştirilen okul gezilerinin ve bu geziler sırasında yapılan etkinliklerin öğrencilerde heyecan, mutluluk, gurur, keyif alma gibi hisler oluşturması açısından faydalar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber tarihi mekânlara yapılan bu ziyaretlerde gerçekleştirilen etkinliklerin eğlenceli ve eğitici olması nedeniyle öğrenciler tarafından beğenildiği gözlemlenmiştir. Araştırma öğrencilerin yerel çevrelerindeki tarihi yerler açısından bilgi düzeylerinin arttığını ortaya koyarak, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin deneyimsel öğrenmelerine katkı sunduğu, kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve öğrencilerin ders içeriklerinden keyif almalarını sağladığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Lacoe vd. (2020) çalışmalarında, düşük gelirli öğrenciler için San Diego'daki Balboa Park'ın kültürel kurumları ve müzeleri içerisinde yürütülen müze temelli bir eğitim programı olan School in the Park'ın etkisini değerlendirmişlerdir. Programın kısa ve uzun vadeli akademik ve davranışsal sonuçlar üzerindeki etkisi, 1996 yılından bu yana elde edilen öğrenci düzeyindeki veriler; iki ilkokulda programın uygulanma zamanındaki doğal farklılıklar ve programı almayan okullardan seçilen kontrol grupları kullanılarak belirlenmiştir. Öğrencilerin müzelerde eğitim gördüğü bir programın akademik başarı ve davranışsal etkilerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları, müze ziyaretlerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri, tarihsel empati ve kültürel hoşgörü gibi beceriler üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir.

Miralles vd. (2021) gerçekleştirdikleri çalışmada, öğretmenlerin ve müze eğitimcilerinin okul öncesi dönem, ilkokul ve ortaokul düzeylerindeki eğitimde müzelerin ve okul gezilerinin değerini nasıl algıladıklarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Katılımcılar tarih dersiyle bağlantılı bir etkinlik gerçekleştirmek amacıyla öğrencileriyle birlikte iki müze ziyareti yapan 442 öğretmen ve 18 müze eğitimciden oluşmuştur. Elde ettikleri bulgulara öğretmenlerin ve müze eğitimcilerinin %75'inden fazlasının müze ziyaretlerinin amacının bilgi ve kültürel deneyimi artırmak olduğu konusunda fikir birliğine sahip olduğuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda arkeoloji müzelerine yapılan gezilerin tarih öğretimi bağlamında etkin biçimde kullanılabilmesinin önümüzdeki on yılda ele alınması gereken önemli bir eğitimsel görüş olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda, müzeler ve okulların

ortak eğitim projeleri üreterek etkileşimi geliştirecek bir iş birliği modelini teşvik etmeleri gerektiğini vurgulamışlardır.

Marovah ve Ncube (2023) tarafından yapılan çalışmada, tarihsel düşünme yaklaşımını temel alarak müzelerin ortaöğretim tarih öğretimi ve öğrenimindeki pedagojik potansiyeli incelenmiştir. Mevcut literatürde müzelerin tarihsel önemi geniş şekilde ele alınmış olsa da tarih eğitimiyle müzeler arasındaki ilişki yeterince araştırılmamıştır. Bu boşluktan yola çıkan araştırmacılar, müzelerin tarih öğretiminde eleştirel düşünme, kaynak değerlendirme, önyargı tespiti yeterliliklerinin yanı sıra empati, neden-sonuç ilişkisi ve süreklilik-değişim gibi tarihsel düşünme unsurlarını destekleyebileceğini savunmuştur. Çalışmalarının sonucunda, müzelerin tarih öğretimi için önemli bir pedagojik araç olabileceğini vurgulamışlardır. Yüksek maliyetler, ders programlarıyla ilişkilendirme zorluğu ve okul dışı etkinliklerin organizasyonunda karşılaşılan lojistik ve yasal engellerin bu süreci zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Bu sorunların çeşitli yenilikçi yöntemlerle aşılabileceğini belirterek müzelerin tarih eğitiminde daha etkin kullanılabilmesini önermişlerdir.

Sihole vd. (2023) çalışmalarında müzelerin ortaokul kademesinde öğrenim gören öğrenciler açısından bir öğrenme kaynağı olarak varlığının araştırılmasını amaçlamışlardır. Müzelerin kültürel mirasın toplanması ve korunması, belgelenmesi ve bilginin aktarılması işlevlerinden yola çıkılarak müzeler öğrenciler için bir öğrenme aracı olarak seçilmiştir. Yaptıkları çalışmanın sonucunda, müzelerin eğitimde ilkokuldan başlayarak daha ileri seviyedeki eğitim kademelerine kadar sosyal bilimler öğretiminde önemli bir görevi olduğuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar, müzelerin öğrencilerin tarihi kalıntılar üzerinden geçmişi öğrenmeleri ve keşfetmeleri, geçmişe dair ilgilerini arttırmaları açısından faydalı olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretiminde müzelerin, motivasyon sağlayıcı olduğu ve sosyal bilgiler dersini öğrenmeyi kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Ortaokul öğrencileri açısından sosyal bilgiler dersinde müze ziyaretleri yapılmasının öğrenmede kalıcılığı artırıcı bir etkisinin olduğu ve öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımını sağladığı, bu durumun da öğrencilerde heveslendirici bir unsur oluşturduğu vurgulanmıştır.

Pedroso vd. (2023) yaptıkları çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının müze ziyaretleri yoluyla yerel tarih ve kültürü nasıl öğrendiklerini betimlemektedir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adayları müze ziyaretleri aracılığıyla kalıntılar, eserler ve multimedya sunumu yoluyla görsel odaklı; akran tartışması yoluyla işitsel/sözel metin açıklaması ile öğrendiklerini uygulama; geçmişe yönelik bir bakış açısı kazanma, geleneksel kıyafetler giyerek gerçek deneyim odaklı öğrenme sağlamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yerel tarih ve kültür hakkında bilgi edindiği bu çalışmada, müzelerin yerel miras ve kültürün korunması ve tanıtılmasındaki

önemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca müzelerin yerel tarih ve kültür hakkında bilgi sahibi olmak için değerli birer kaynak olabileceğine dikkat çekilmektedir.

Nugraha vd.'nin (2024) yaptıkları çalışmada ortaokul 8. sınıf kademesinde öğrenim gören 33 öğrenci deney ve kontrol sınıfı oluşturarak yarı deneysel bir tasarım kullanmışlardır. Subang Müzesi'ndeki açık hava öğrenme yöntemlerinin 8. sınıf öğrencilerinin tarihsel bilinç gelişimi ve vatanseverlik bilinci üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ulaşılan bulgularda açık havada öğrenmenin öğrencilerin tarih bilincini ve vatan sevgisini olumlu yönde etkilediği, eğitim uygulamaları ve gelecekteki araştırma yönelimleri için çıkarımlarda bulunmalarına zemin oluşturduğu, açık havada öğrenmenin tarih bilinci oluşturmada ve vatanseverliği geliştirmede potansiyel faydalar sağladığı ortaya çıkmıştır.

Sahani ve Prakasha (2025) çalışmalarında Hindistan'daki Bangalore kentinde öğretmenlerin müze gezilerini akademik bir etkinlik ve deneyimsel öğrenme aracı olarak nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma, 200 öğretmenden toplanan verilerle öğretmenlerin bakış açılarını anlamak amacıyla betimsel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarında, öğretmenlerin müze gezilerinin öğrenme açısından değerli olduğunun farkında olmalarına rağmen, bu tür gezilerin düzenlenmesi ve uygulanmasında çeşitli problemlerle karşılaştıklarına ulaşmışlardır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, müze ziyaretlerinin öğrencilerin öğrenme sürecine katılımı üzerindeki etkisinin incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin içinde bulundukları toplumu ve çevreyi daha iyi anlamalarını sağlayan bir öğretim alanı olarak görülmektedir. Bireylere yaşadıkları toplumun kültürel özelliklerinin aktarılması, demokratik toplumun sürekliliği için gerekli olan değer ve becerilerin kazandırılması sosyal bilgiler dersinin hedefleri arasındadır. Sosyal bilgilerin sosyal bilimleri barındıran farklı disiplinleri içermesi ve Sosyal bilgiler öğretimine yönelik var olan yaklaşımlar birçok Sosyal bilgiler tanımının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Filiz, 2010, 9).

Sosyal bilgileri ilk olarak tanımlayan Dunn'a göre, "Sosyal bilgiler, bireylerden, sosyal grupların üyelerinden meydana gelen toplumların örgütlenmesi ve gelişimi ile doğrudan bağlı olan disiplinlerle ilgilenir." (Akt. Keskin, 2021, 2) Sosyal bilgilerin literatürdeki en kısa tanımını yapan eğitim bilimci John Dewey, "Sosyal olan şeylerin çalışılmasıdır." şeklinde ifade etmiştir. Sosyal bilgiler dersinin fikir babalarından biri olarak anılan Dewey ve arkadaşlarının etkisiyle oluşturulan eğitim felsefelerinden ilerlemecilik akımının "demokratik toplum için vatandaş yetiştirme" düşüncesi sosyal bilgilerin bir ders olarak öğretim programlarında yer almasında etkili olmuştur (Tay, 2011, 6; Yeşiltaş & Kaymakçı, 2009, 233).

Sosyal bilgiler, Edgar B. Wesley tarafından "sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şekli" olarak tanımlanmıştır. Stanley ve Nelson, sosyal bilgileri "tüm insan girişimlerinin zaman ve mekân boyunca incelenmesi" olarak tanımlar (Ross, 2006, 17). Barr vd.'ne (1977, 69) göre sosyal bilgiler, "vatandaşlık eğitimi için insan ilişkileriyle alakalı bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir". Bu bakış açısına göre sosyal bilimler kendine özgü doğası içinde bilimsel yöntem kullanarak bilgi üretir. Bu bilgiler toplumun ve öğrencilerin problemleri haricinde, alana özgü özel sorunlara dikkat çekmiştir. Bunun sonucunda ortaya çok fazla bilgi çıkmıştır. Sosyal bilimlerin ürettiği tüm bilgileri öğrencilere kazandırmak mümkün değildir. Bu nedenle sosyal bilimlerden seçilen bilgiler bütünleştirilerek Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programı hazırlanmıştır (Doğanay, 2008, 79).

2005 yılında yapılandırmacı eğitim anlayışına geçişle beraber sosyal bilgiler dersi öğretim programında Sosyal bilgilerin tanımı: "Bireyin sosyal varlığını gerçekleştirmesine yardımcı olmak; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve yurttaşlık disiplinlerini yansıtmak; çalışma alanlarını tek bir birim veya tema altında birleştirmeyi içeren etkileşimi incelemek" şeklinde ifade edilmiştir. Aynı zamanda sosyal bilgiler, insanların sosyal ve fiziksel çevreleri ile geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamında grup pedagojisi temelinde oluşturulmuş bir ilköğretim programıdır (MEB, 2005, 51).

Sosyal bilgilerin ders olarak ortaya çıkması Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda oluşan değişimlerin oluşturduğu sorunları çözme ve ulusal toplum anlayışını meydana getirmek istemelerinin bir sonucudur (Yeşiltaş & Kaymakçı, 2009, 232). Amerika Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS), şu resmi tanımı benimsemiştir: Sosyal bilgiler, bireylerin vatandaşlık yeterliliğini teşvik etmek için okul programı dahilinde antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi beşerî bilimlerin yanı sıra matematik ve doğa bilimlerinden uygun içeriklere dayanan sosyal bilimlerin bütünsel çalışmasıdır. Sosyal bilgiler; sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir bakış açısıyla vatandaşlık becerilerini geliştirmek için birleştirilmesinden ortaya çıkan, sosyal ve insani bilimleri içinde bulunduran bir alandır. Sosyal bilgilerin temel amacı, gençlerin bilgili ve mantıklı olma yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Küreselleşen dünyada kültürel olarak farklı olan bireylerin demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için kararlar almalarını sağlamaktır (İnan, 2014, 2; NCSS, 1994, 9; Talboys, 2011, 7).

Sosyal bilgiler dersinin tanımına öncelikle verilen cevap olarak; “tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını içeren bu konuların iç içe anlatıldığı ders” tanımı görülmektedir. Sosyal bilgiler derslerinde 2005 yılına kadar, bir ünite tarih, bir ünite coğrafya kazanımlarının işlendiği göz önüne alındığında sıkça verilen bu tanım kabul edilmiştir (Keçe & Merey 2011, 111-112). Sosyal bilgilerin etkin vatandaş yetiştirmek olan temel amacı üst düzey beceriler, demokratik değerler, inançlar ve sosyal katılım olarak dört önemli boyutu içermektedir. Sosyal bilgilerin temelini sosyal bilimler ve insanla ilişkili tüm bilgiler oluşturmaktadır (Doğanay, 2008, 80). Sosyal bilgiler, değişen ülke ve dünya şartlarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen, dünya ve ülke sorunlarına ilgili, sorunların çözümü için sorumluluk alabilen, özgüven sahibi kişiler yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden alınan bilgi ve yöntemleri disiplinler arası bir bakış açısıyla meydana çıkaran hibrit bir disiplin ve bir öğretim programı biçiminde tanımlanabilir (Hanaylı vd., 2020, 214).

Sosyal bilgiler eğitiminin amacı, birbiriyle bağlantılı günümüz dünyasında kültürel farklılıkları tanıyan ve içselleştiren demokratik toplumun bireyleri olarak genç kuşakların, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel olarak karşılaştıkları sorunlar hakkında toplumun faydası ve huzuru için bilgi temeline dayalı akılcı karar verme becerilerini geliştirmektir (Kalaycı & Baysal 2020, 108). Sosyal bilgiler eğitimi sosyal bilimler disiplinlerini, boyutlarını mekân, zaman, değerler ile normlar olarak incelemektedir. (Afrina vd., 2021, 2).

Okulların temel hedeflerinden biri; öğrencilerin yaşadığı topluma faydalı, iyi, sorumluluk sahibi birer vatandaş olmalarını sağlamaktır. Öğrencilerin bu amaca ulaşmaları ve ilk temel becerileri kazanmaları için, ilköğretim programına önce

ilkokullarda birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda Hayat Bilgisi; sonrasında da dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflara sosyal bilgiler dersleri eklenmiştir (Sözer, 1998, 25). Sosyal bilgiler öğretim programı 2023'te "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" kapsamında yenilenmiş, ancak amaçlar ve hedeflerde belirgin bir değişime gidilmeyip program içeriği sadeleştirilmiştir (MEB, 2023). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplumların geçmişine, bugününe ve geleceğine etki etmektedir. Toplumun sosyolojik, politik, ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel sorunlarına yönelik eğitime odaklanır. Sosyal bilgiler dersinde bireylere düşünme becerilerinin kazandırılmasıyla; öğrencilerin yaşam boyu gereksinim duyacakları soru sorma, problem çözme, karar verme, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ile donatılmış, dersin hedefleri doğrultusunda etkin vatandaşlar yetiştirilmiş olacaktır (Gelen, 2002, 103-105).

3.2. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığını kesin olarak ifade etmek mümkün olmamakla birlikte, insanoğlunun varoluşundan itibaren bu eğitimin mevcut olduğu söylenebilir. Yunan toplumunda içinde yaşadığı devletin en iyiye ulaşması için her şeyi yapacak "arete"ye (erdem) sahip bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Çam, 2016, 634). Roma'da çocuk yetiştirmek iyi bir vatandaş yetiştirmekle eşdeğer görülüp yurttaşların devlete bağlı olması oldukça önemsenmiştir (Dikyol, 2021, 1030-1031). Antik Mısır'da eğitimin bir kolu din, ahlak ve etik kurallar gibi konular üzerine yoğunlaşmış ve verilen eğitimler ile çocukların düşünce dünyasının zenginleştirilmesi amaçlanmıştır (Dumlu vd., 2023, 8).

Eski çağlarda öğretilen tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin sosyal bilgilerle bağlantılı olduğu bilinmektedir. Orta Çağ'da sosyal bilimlerde dini içerikler ağırlık kazanmış, sonraki dönemlerde bu etkiden kurtarılmaya çalışılmıştır. Fransız düşünür Condercet, sosyal bilgilerin ilk ve orta okullarda bir ders olarak okutulmasının gerekliliğini ilk kez savunan kişi olmuştur (Tay, 2011, 13). Sosyal bilgilerin bir ders olarak ismi ilk defa ABD'de 1916 yılında kullanılmıştır. İlk sosyal bilgiler programında tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları üzerinde durulmuştur. 1930'larda ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de sosyal bilgiler eğitimi daha ideolojik bir hal almıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ABD'de sosyal bilgiler dersleri çoğunlukla coğrafya ve savaş konularını ele almıştır. 1950'li yıllarda toplumsal sorunlara yaklaşımdan uzaklaşarak akademik disiplin ön plana çıkarılmıştır (Öztürk, 2012, 25).

Soğuk Savaş Dönemi'nde Sovyetler Birliği'nin ABD ile her alanda rekabet etmesi mevcut eğitim sisteminin değiştirilmesine sebep olmuştur. Bunun neticesinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ağırlık tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi ve siyaset bilimlerine verilmiştir. 1940-1950 yıllarında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde en fazla tarih ve coğrafya konuları öne çıkmıştır (Öztürk, 2012, 25). 1960'lı yıllarda yöneltelen eleştirilerin sonucunda sosyal bilgiler dersinde "yeni sosyal

bilgiler” anlayışı ortaya atılmıştır. Bruner’in buluş yoluyla öğrenme yaklaşımı bu anlayışın ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Tarih ve coğrafya konularının ağırlığı azaltılarak sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji ve sosyal psikoloji alanlarına ağırlık verilmiştir (Özmen, 2015, 6). Sosyal bilim disiplinlerinde öğretilen temel kavramların ve bilgiyi üretme yollarının kazandırılmasının daha faydalı olacağı düşüncesiyle sosyal bilgiler sosyal bilimlerle aynı grupta değerlendirilmiştir. Bu yeni anlayışın, sosyal bilgiler kavramı ortaya çıkmadan önce olan disiplinler yaklaşımından temel farkı araştırma inceleme sürecine önem vermesi olmuştur (Doğanay, 2008, 79).

1970’li yıllarda sosyal bilgilerde materyaller ve öğretmen eğitimi konularında önemli yenilikler ve gelişmeler yaşanmıştır. Sosyal bilgilerde kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası yapı benimsenmiştir. Tümevarım yöntemi, geleneksel tümdengelim yöntemi ile değiştirilmiştir. 1970’lerin sonunda tümdengelim yaklaşımı başarısızlığa uğramış, 1980’lerde “yeni sosyal bilgiler” anlayışına geri dönmüştür. 1990’lı yıllarda sosyal bilgilere yönelik program önerileri üzerinde durulmuştur. Sosyal bilgilerde alternatif konu ve modellerin geliştirildiği dönem ise 1995’li yıllar olmuştur (Kan, 2010, 668). Sosyal bilgiler dersi ABD’den etkilenen Kanada, Avustralya, Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde okutulmaktadır. Bazı ülkelerde ise sosyal bilgiler dersi yerine tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri ayrı ayrı okutulularak tek disiplinli anlayış benimsenmiştir. İngiltere, Lüksemburg ve Danimarka’da tarih ve coğrafya dersleri ayrı olarak ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak okutulmaktadır (Safran, 2011, 11).

3.3. Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler

Türklere ait sosyal bilimlerle ilgili çalışmalara çok eski tarihlerde rastlanmıştır. Türklerin İslamiyet’i kabulleri öncesinde bireylerin sosyalleşmesine yönelik eğitimde törenin önemli olduğu düşüncesi, sosyal bilgiler dersinin temellerinin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Türklerin Müslüman olmalarıyla beraber toplumsal kuralların öğretilmesinde törenin yerini din temelli bir sosyal bilgiler eğitimi almıştır. Türk tarihine dair ilk yazılı belgeler olan “Göktürk Kitabeleri” içeriğinde tarihi, kültürel ve sosyolojik bilgiler bulunmaktadır. İslamiyet’i benimseyen ilk Türk devleti olan Karahanlılar döneminde yazılan Divan-ı Lügatit-Türk’ün ve Kutadgu Bilig’in edebi eserler olarak öne çıkmalarının yanı sıra sosyal bilimlerle ilgili çalışmalar oldukları söylenmektedir (Çetin, 2003, 163; Safran, 2011, 12).

Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri din, hukuk ve dil öğretimini temel almakla birlikte, verilen birçok dersin içerisinde tarih ve coğrafya dersleri de yer almaktadır (Akyüz, 2007, 44). Osmanlı Devleti’nde Fatih Sultan Mehmet döneminde açılan Sahn-ı Seman Medreselerinde dini ilimlerin yanında müspet ilimler kapsamında tarih ve coğrafya dersleri okutulmuştur (Şanal, 2003, 151). Osmanlı Devleti’nde II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde sosyal bilgiler konu alanına giren dersler ilk defa

ilkokullarda okutulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda yalnızca tarih ve coğrafya dersleri eğitim programlarında yer almıştır. Balkan Savaşları'ndan sonra II. Abdülhamid'in ideolojisi olan İslamcılık yerini Türkçülüğe bırakmış, vatandaşlık dersleri bu doğrultuda oluşturulmuştur (Öztürk, 2012, 26).

Cumhuriyet'in ilanıyla 1968 İlkokul Programının yürürlüğe girdiği tarihler arasında Türkiye'de tek disiplinli program anlayışı devam etmiş; tarih, coğrafya ve yurttaşlık dersleri ayrı dersler olarak okutulmuştur. Türkiye'de bütünleşik ve disiplinler arası bir vatandaşlık öğretimi programına ilişkin çalışmalar 1960'lı yıllarda ABD'de "yeni sosyal bilgiler" anlayışının ortaya çıkmasıyla başlamıştır. 1962 yılında "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı ile yayınlanan ilkökuller program taslağında bütünleştirilmiştir (Öztürk, 2012, 26). Sosyal bilgiler 1968 yılında Türkiye'de ilk defa sosyal bilgiler dersi adıyla ilkökuller programlarında yerini almıştır (Safran, 2011, 13). 1968 İlkokul Sosyal Bilgiler Programının amaçları; toplumsal kimliğin oluşmasına katkı sunmak amacıyla aile bilinci oluşturmak, vatanseverlik bilinci edindirmek, toplumsal dinamiklerle uyumlu milli tarih bilinci ve vatandaşlık bilincini kazandırmak, sosyal bütünlüğü sağlamak, toplumsal düzeni sağlayan hukuk kurallarına uymak, ortak amaç birliği sağlamak, devlet bilinci ve milli ekonomi bilinci kazandırmak olarak sıralanmıştır (Karasu Avcı & İbret, 2018, 347).

Türkiye'de 1975'lerden itibaren sosyal bilgiler dersi ortaokullarda okutulmaya başlanmış, 1985-1997 yılları arasında 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin beraberinde getirdiği siyasi ve sosyal sonuçlarıyla bağlantılı olarak sosyal bilgiler dersi dönemin mevcut programından kaldırılmıştır. 1985'ten sonra da ortaokullarda ayrı ayrı Milli tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersi olarak verilmiştir. 1997-1998 eğitim-öğretim yılında kesintisiz 8 yıllık ilköğretim uygulamasına geçildikten sonra Milli Tarih dersi kaldırılarak ilköğretim okullarında "Sosyal Bilgiler" ile "T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük" dersi okutulmaya başlanmıştır (Mızrak, 2010, 6; Safran, 2011, 13; Sağdıç, 2019, 397-399).

2005 yılındaki ilköğretim program değişikliğine kadar sosyal bilgiler öğretiminde daimicilik¹ ve esasicilik² felsefeleri temel alınırken yeni hazırlanan 2005

¹ Daimicilik, eğitim felsefesi akımları içerisinde en eski ve baskıcı olmasıyla birlikte idealizm ve realizm felsefi akımlarına dayanarak eğitimde mutlak değişmez, evrensel ilkelere ve geleneklere önem verir. Bu felsefede öğrencilerin entelektüel bir eğitim alması için öğrencilere klasik eserlerin okutulması önem arz etmektedir. Daimicilik eğitim felsefesinde program konu merkezlidir ve içerikteki bilgiler kesin ve mutlak bilgilerdir (Yayla, 2023, 135).

² Esasicilik eğitim felsefesinde temel amaç, geçmişte yararlı olan bilgilerin, sanatın ve becerilerin genel anlamda kültürün gelecek nesillere aktarılmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için de asıl konu alanı üzerine yoğunlaşmaya önem verirler. Esasiciliğe göre geçmişteki bilgilerin önemli kısımları korunup gelecek kuşaklara aktarılırsa, geçmişte kazanılan başarıların üstüne yeni bilgilerin eklenmesiyle medeniyet daha mükemmel boyutlara taşınabilir. Öğrenci eğitim sürecinde başıboş bırakılmaz, öğretmen merkezli bir yaklaşım olarak görülmektedir (Zöğ, 2022, 22-23).

ilköğretim programında ilerlemecilik³ ve yeniden kurmacılık⁴ anlayışları yer almıştır. Sosyal Amerika Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nden (NCSS) alınan temaların öğretim programına uyarlanarak yapılandırmacı ve disiplinler arası yaklaşımla ele alındığı tematik anlayışla 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı meydana getirilmiştir. Ancak programın pratiğe dökülmesinde daimicilik ve esasicilik ön planda olmaya devam etmiştir (Kaymakçı, 2015, 294; Safran, 2011, 13). Türkiye'de 2005 öğretim programına göre öğrenci merkezli eğitim önemsenmiş ve bireylerin yaparak yaşayarak öğrenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Uygulama aşamasında 2005 öğretim programının yetersiz kalması 2015 yılında yeni bir öğretim programı taslağının oluşmasına neden olmuştur. Hazırlanan taslak Sosyal bilgiler programı 2017'de bazı değişikliklerle kısmen yürürlüğe girmiş, 2018 yılından itibaren de tam anlamıyla uygulamaya koyulmuştur (Köse, 2019, 85).

2023 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile var olan öğretim programlarının bilişsel yükünün öğrencilere ağır geldiği görülmüş ve bu durum program geliştirme çalışmalarının başlamasına temel gerekçe olarak sunulmuştur. Bununla beraber uluslararası raporlar ve küresel ölçekli sınavların sonuçları bütün olarak dikkate alındığında dünya ülkelerinin eğitim programlarının beceri merkezli ve bireyin bütüncül gelişimine odaklanan bir anlayışa doğru gittiği görülmüştür. Toplum ile bireyin ihtiyaçlarının ve bireyden beklenenlerin çağın gereklerine göre değiştiği belirlenmiştir. Bu nedenle çağdaş ve bilimsel bir anlayışla kültürel özelliklere sahip öğretim programları hazırlanması gerekmiştir (MEB, 2023).

İnsanın bütüncül olarak ele alındığı Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde, bireyin kendini tanımasına ve keşfetmesine olanak sunması amaçlanmıştır. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ölçüsünde esnek ve özgür öğrenme alanlarının artırıldığı, temeli hak ve gelişim olan bir öğrenme süreci oluşturulmuştur. Bu program, kişilerin dini, kimlik ve ekonomik durumlarından kaynaklı dezavantajlı olmadığı, herkesin hayat boyu öğrenmesini destekleyen adil bir eğitim sürecini sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin nihai amacı yetkin ve erdemli insan yetiştirmek olmuştur. Yeni öğretim programları ölçme ve değerlendirme uygulamalarının sürece yayıldığı bir anlayışla hazırlanmış, öğrenci gelişimini takip etme ve öğretim yöntemlerini iyileştirme hedeflenerek ölçme ve değerlendirme sürecine öğrenme çıktılarına (kazanımlar) ulaşmada önem verilmiştir. Getirilen en önemli yeniliklerden biri de ayırıştırma ve

³ İlerlemeci yaklaşıma göre öğrenilenlerin deneyimlerle birleştirilerek yeniden yapılandırılabilceğini savunur. Eğitim hayatın kendisidir ve her alanında. Bireyin yaşantısında karşılaşabileceği deneyimler sağlanmalıdır. Eğitim bireylerin ilgi duyduğu alanlarda olmalıdır. Öğrenci merkezli olan ve öğretmenin rehber pozisyonunda olduğu eğitim felsefesidir (Ateş, 2023, 21).

⁴ Yeniden kurmacılık felsefesi toplumun yeniden oluşturulmasını hedefleyen bir eğitim felsefesidir. Toplumun yeniden inşasında okullara önemli görevler düştüğü savunulmaktadır. Daha adil ve eşitliğin olduğu bir dünya için yeniden kurmacılara göre eğitim bir araç olarak görülmektedir. Toplumsal ve siyasi sorunlara yönelik çözümler okullarda bulunmaya çalışılmalıdır (Yılmaz vd. 2023, 1147).

rekabetten uzak bir bakış açısıyla etkinlikler oluşturularak sosyal adaletin sağlanmaya çalışılması olmuştur (MEB, 2023).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında amaçlar, dersin uygulanmasında dikkat edilecek hususlar ve temel içerikler açısından 2023 Sosyal bilgiler programı ile büyük ölçüde aynı olmakla beraber yapılan ihtiyaç analizleri neticesinde öğrencilerin ve öğretmenlerin beklentileri doğrultusunda yeni programda müfredat yoğunluğunu azaltmak amaçlanmıştır. Öğrenciye bilişsel yük olan, anlamlı öğrenmeye katkısı olmayan, yaşam becerilerinin gelişimini sağlamayan içerikler öğretim programından kaldırılarak ortalama %35 oranında içerik sadeleştirilmesine gidilmiştir. Sosyal bilgiler dersi içeriklerinde de 5, 6 ve 7. sınıflarda yedi olan öğrenme alanı sayısı beş ünite olarak belirlenmiş, T.C. İnkılap Tarihi dersi öğrenme alanları ise yedi üniteden dört üniteye düşürülmüştür (MEB, 2018; MEB, 2023).

3.4. Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Öğretmenin, öğretim programının izleyicisi konumunda rehber olduğu, öğrencilerin hayatı deneyimlediği ve aktif katılımın gerçekleştiği öğrenme süreçleri daha kolay ve anlamlı olarak görülmektedir (Kırıktaş & Eslek 2017, 1411). Eğitimin hedeflerine göre farklı öğrenme ortamlarında öğrenmelerin gerçekleşmesi amacıyla öğrenme ortamları formal ve informal olarak ikiye ayrılmaktadır. Formal öğrenme okul ortamında yapılırken, informal öğrenme ise okul dışında öğrenmenin sağlandığı hayvanat bahçeleri, bilim merkezleri, tarihi alanlar, botanik bahçeler, müzeler vb. alanlarda yapılabilmektedir (Koca, 2024, 4). Golding vd. (2009) formal eğitimde öğrenmenin planlı bir programa bağlı olarak gerçekleştirildiğini, informal öğrenmenin ise belli bir plana bağlı olmadan sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca formal öğrenmenin informal öğrenme ile iç içe olması gerektiğini savunmuşlardır. Bireyin yaşantılarından ortaya çıkan, yalnızca okul içerisinde olmayıp; müzeler, hayvanat bahçeleri, bilim merkezleri, tarihi-kültürel alanlar, sivil toplum kuruluşları, resmî kurumlar, oyun alanları gibi ortamlarda gerçekleşen öğrenme okul dışı öğrenme olarak belirtilmektedir. Bireyler okul dışındaki ortamlarda bilgi edinmekle kalmayıp bu alanlarda sosyal becerilerini ve deneyimlerini geliştirme imkânı bulmaktadırlar (Altay, 2024, 24).

Okul dışı öğretim, bireysel veya bir aracı vasıtasıyla programda yer alan konu ve kazanımları ele alarak öğrenme sürecinin tamamlayıcısı niteliğinde, akademik becerilerde uzmanlaşma sağlayarak okul ortamının ötesinde belirli amaçlar doğrultusunda plan ve programlı olarak gerçekleştirilen müzeler, doğa kampları, planetaryumlar, akvaryumlar ve televizyon, internet gibi iletişim araçlarını kapsayan geziler ve etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2019, 16). Belirli bir program dahilinde bir plana bağlı olarak yalnızca okul içerisinde sağlanan eğitim-öğretim faaliyetleri öğrenciler açısından sıkıcı olabilmektedir. Okul dışı ortamlarda farklı

etkinlik ve yöntemlerle öğretim desteklendiğinde öğrencilerin özgürce hareket edebildikleri bir ortamda günümüze uygun modern eğitim için temel oluşturulacaktır (Kan, 2023, 10). Okul dışı öğrenme ortamlarında öğrenci bireysel olarak, akranlarından veya rehber konumunda olan öğretmenden öğrenebilmektedir. Bununla birlikte okul dışında gittiği gezdiği yerlerle ilgili etkinlik sonrasında da ilgileri doğrultusunda araştırmalara yönelerek öğrenme sürecini devam ettirmektedir (Fenichel & Schweingruber, 2010, 4).

Öğrencilerin çevre ile gerçek temasta bulunmaları belirli ders dışı durumları daha iyi değerlendirmelerine yardımcı olmakta ve önceki bilginin elde edilen gözlemlerle açıklığa kavuşturulmasını sağlamaktadır. Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin kazandıkları deneyimlerle okuldaki derslere yönelik ilgisini arttırarak öğrenilenleri değerlendirme ve tartışma becerisi sağlayıp yeni izlenimlerle okula dönmelerini gerçekleştirmektedir (Bönsch, 2003, 4-9). Öğrencilerin bedensel, zihinsel, psikolojik ve ahlaki yönlerinin gelişmesini sağlamak, okuldaki derslerine ilgisini arttırmak, sahip oldukları yeteneklerini iyileştirmelerini, gerçek hayatta karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm üretebilmelerini ve boş zamanlarını kaliteli değerlendirebilmelerini sağlamak, deneyimleyerek öğrenme olanağı tanımak gibi kazanımlar sağlayan okul dışı öğrenme ortamları bireylerin kişisel gelişimleri açısından önem arz etmektedir (Taşdemir, 2023, 12).

Okul dışı öğrenme ortamları eğitim-öğretim süreçlerinde bulunan uygulamaları ve etkinlikleri; gezi-gözlem çalışmaları, sosyal, kültürel, endüstriyel ve bilimsel işlevleri olan alanlara yapılacak gezi ve ziyaretler (müzeler, doğa tarihi müzeleri, kültür tarihi müzeleri, bilim ve sanat müzeleri, planetaryumlar, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, coğrafi alanlar, barajlar, endüstriyel kuruluşları vb.), doğa eğitimleri, direkt mekan ile alakalı ödevler ve projeler, spor faaliyetleri, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler (sergiler, toplantılar, kongre, panel, konferans ve sempozyumlar) ve hayat boyu öğrenmeye dayanak oluşturan mekânsal uygulamalar gibi kapsamı oldukça geniş bir alanı ifade etmektedir (Alkan, 2023, 9-10).

Okul dışı öğrenme ortamları bireylerin kendi başlarına öğrenmelerini sağlama, problem çözme ve karar verme gibi üst düzey becerilerin kazandırılmasında önemli bir işleve sahiptir. Öğrencilere somut deneyimler yaşatarak bilgiyi yapılandırmalarını ve sübjektif sonuçlar elde etmelerini sağlamaktadır. Yapılandırmacı eğitim anlayışının amaçladığı öğrenme çıktılarının gerçekleştirilmesinde okul dışı ortamlar öğrencileri aktif kılarak destekleyici rol oynamaktadır (Ayyıldız, 2023, 8-11). Öğrencilere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçme olanağı sunan okul dışı ortamlarda öğrenme süreci okuldaki öğrenmeyle birlikte gerçekleştirildiğinde daha anlamlı ve kalıcı kazanımlar sağlamaktadır (Demirel, 2019, 16). Okul öğrenimini tamamlayıcı nitelikte olan okul dışı

öğrenme ortamları, programda yer alan materyalleri kapsayarak akademik becerilerin daha iyi öğrenilmesini amaçlamaktadır (Hawrot, 2017, 3).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde program dışı etkinlikler ile zihinsel, sosyal-duygusal, fiziksel ve ahlaki gelişimi desteklemek; elde edilen becerilerin gerçek hayatta kullanılmasına imkân sunmak, okullardaki akademik çalışmaları zenginleştirmek, zamanı etkili kullanmak ve estetik duyarlılığı artırmak hedeflenmektedir. Belirtilen hedefe yönelik program dışı etkinlikler bütüncül eğitimi desteklemektedir. Öğrencilerin kendilerini tanımlarına yardımcı olan bu etkinlikler, öğrencilere yaşam becerilerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri için fırsatlar sunmaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğretiminde dikkat edilecek hususlarda okul dışı ortamlardan faydalanmaya önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu çalışmaların okul çevresinden, resmî kurumlara, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara yönelik olabileceği belirtilmiştir (MEB, 2023).

3.5. Yerel Tarih

Yerel tarih kavramı bir köyün-birkaç köyün, küçük veya orta büyüklükte bir kasabanın ya da vilayetten daha küçük olan bir coğrafi mekânın araştırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Akçalı & Aslan, 2007, 81). Yerel tarih, isminden anlaşılacağı üzere bir eyaletin, ilçenin, kasabanın, kentin tarihi olarak sınırları belli bir bölgenin tarihi ile ilgilenmektedir. Bu alanlarda yaşamış ve yaşayan insanların hikayesi olarak tarih öğretiminde yerel tarih hem öğretmenler hem de öğrenciler için fayda sağlamaktadır (Calkin, 1942, 53). Yerel tarih, toplumun yaşadığı çevreyi tarihi yönden araştırma, inceleme, öğrenme ve aktarma temellerine dayanan bireyin toplumla bağ kurmasını sağlayan tarihin somutlaştırılmasıyla kalıcı öğrenmeleri gerçekleştiren bir öğretim şekli olarak görülmektedir (Güllühan & Bekiroğlu, 2022, 18). Yerel tarih çalışmalarının yapılmasını tetikleyen etkenler bireylerin yaşadıkları bölgeye aidiyetlerini derinleştirmek, kendi tarihini yazdırma isteği duyan seçkinlerin var olması, bilme ve öğrenme tutkusu, her mekânın ve burada yaşayan insanların tarihinin sunacağı bilgilerle kapsamlı çalışmaların yapılacağı düşüncesi olmuştur (Demirel, 2022, 646).

Yaşadığımız yerin tarihi açıdan araştırılmasını amaçlayan yerel tarih insanın içine doğduğu ve büyüdüğü, okuduğu, yaşamını sürdürdüğü ve bireyin bir parçası olduğu ortamdır. Yerel tarih modern toplumun içinde yaşadığı doğal ortamın ve tarihi kalıntıların gözlenmesi imkanını sunmaktadır. Geçmişte yaşayan insanlardan kalan kültürel mirasın tarihsel gelişimini somut bir biçimde öğrenme fırsatı sunan yerel tarih metodu, bireylerin ait oldukları doğal ve tarihi çevre hakkında daha fazla bilinçlenmelerini sağlamaktadır (Gül & Şeker, 2021, 112). Tarih öğretiminde yerel tarihin kullanılması öğretim sürecinde gerçekliği sağlayıp ilgi ve merak uyandırıp zengin ve çeşitli öğrenme ortamları aracılığıyla geçmiş-şimdi-gelecek bağlantısının kurulmasını desteklemektedir. Öğretim sürecinde tüm duyu organlarının kullanılmasını

sağlayan tarihsel çevreden faydalanılması çoklu zekâ etkinlikleriyle tarihsel empati ve tarihsel düşünme becerilerinin gelişimine zemin oluşturmaktadır. Bireylerin disiplinler arası ve çok yönlü bakış açısı kazanmalarıyla birlikte yerel tarih uygulamaları değişim ve sürekliliğin, benzerlik ve farklılığın ayırt edilerek öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Öğrencilerin öğrenme çıktılarına ulaşmalarında yaşamla bağlantı kurarak kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine ve bilişsel öğrenme ile duyuşsal öğrenmeyi de sağlamalarına olanak tanımaktadır (Çapar & Şenşekerci, 2021, 1046).

İnsanın kendisi, ailesi ve yakın çevresine ait tarihsel bilgiler bireyler üzerinde önemli bir etki oluşturmaktadır. Kendi geçmişine yönelik bilgiler edinmek kişinin hayatında etkisi olan faktörleri anlamasını sağlayarak, duygusal bir tatmin oluşturmalarını desteklemektedir. Yerel tarih toplumun tarih bilinci edinmesini sağlayıp bireyleri ve toplumları ilgilendiren konularla bağlantılı olduğundan önem arz etmektedir. Dolayısıyla yerel tarihin geleneksel tarih yaklaşımından farklı olarak bireyin seyircisi değil bizzat içinde rol aldığı bir oyun olduğu ifade edilmektedir. Dünyada bazı ülkelerde (Amerika, Fransa, İngiltere) yerel tarih hem araştırılması açısından hem de eğitim sistemine dahil edilmesiyle tarih öğretimi çerçevesinde yer almaktadır (Günel & Kaya, 2023, 137).

Okul ortamlarında uygulanan yerel tarih etkinlikleri ders içeriğini zenginleştirmeyi ve tarih öğretiminin amaçlarını gerçekleştirmeyi desteklerken, öğretim şeklini sıkıcı olmaktan çıkartarak geçmişle bağ kuran bir özelliğe sahip olmuştur (Avcı Akçalı, 2013, 6). Eğitim kademelerinde yerel tarih konularını içeren etkinlikler sınıf ortamında ve sınıfın dışında gerçekleştirilebilmektedir. Okul dışında yapılması düzenlenen bir yerel tarih uygulamasının amacına hizmet etmesi için etkinlik öncesinde bir plan oluşturmak gerekmektedir. Öğretmen bu plan doğrultusunda öğrencilerini ve etkinlikleri kontrol ederek öğrencilerin karşılaştıkları problemleri çözmeye çalışmalıdır (Çelikkaya & Kıbrız, 2024, 32).

3.6. Müze Nedir?

Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) müze tanımı “toplumun hizmetinde olan ve toplumsal gelişimi destekleyen bir kurumdur” şeklindedir. Müzelerin işlevleri 1980'lerde Amsterdam'daki Reinwardt Academie tarafından koruma (koleksiyonların edinilmesi, korunması ve yönetimini içerir), araştırma ve iletişim olarak sıralanmıştır. Bu işlevlerden iletişim eğitim ve sergilemeyi içerisinde barındırmaktadır. Kavram olarak “müze” tarih boyunca değişikliklere uğramış, dünya genelinde de farklı isimlerle nitelendirilmiştir. Yunancada “ilham perilerinin tapınağı” anlamında kullanılan müze kelimesi “mouseion” dan gelmektedir. Fransızcada “musée”, Almancada “museum”, İtalyanca ve İspanyolcada “museo”, Portekizcede “museu”dur (ICOM, 2010, 20). ICOM'un 2019'da yaptığı tanıma göre müzeler, toplumun değer yargılarını yansıtan eserleri ve kültürel öğeleri gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla koruma altına alan,

kültürel mirasa herkesin eşit imkanlarla ulaşabilmesini sağlayan, tüm dünya ve insanlığın eşitliğine ve sosyal adaletine katkı sunmak için toplayan, koruyan, inceleyen, sergileyen ve yorumlayan kurumlardır (Aykaç vd., 2021, 2).

Müzeler, insan soyunun ilerlemesi ve uygarlığın gelişim aşamalarını, toplumun, ailenin ve sosyal yaşantının geçmişten günümüze örgütlenmesini yazılı olarak soyut biçimde aktaran tarihin kanıtlarını sunarak somutlaştırdığı alanlardır (Coşar, 2008, 14-15). Bireylerin bilgilerini ve estetik duygularını pekiştirmek için müzelerde sergilenen eserler bilgilerin hafızada daha kalıcı olmasını sağlamaktadırlar (Bozkurt, 2008, 16-17).

Müze kavramı genel manada “tarihsel, kültürel, sanatsal ve bilimsel yönden dikkat çeken eserlerin koruma altına alınarak sergilendiği yapılardır”, şeklinde tanımlanmaktadır (Salderay & Çalimli, 2020, 84). Müzeler, sanatsal ve bilimsel geleneği barındıran tarihi, teknolojik ve doğal ortamlarda geçmiş ile bugünün izlerini taşıyan, gözlemle, işiterek, yaparak yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği halkın ziyaretine açık heyecanlandıran öğrenme mekanlarıdır (Şimşek vd., 2019, 29). Müzeler kültürel dönüşüm açısından felsefelerini ve pratiklerini yeniledikçe toplumsal önemleri artmakta ve bilgiyi yapılandırmada aktif rol oynamaktadırlar. Müzedeki sergileme ve yorumlama etkinlikleri aracılığıyla fotoğraflar, modeller, nesneler ve resimler kullanılarak bireylere birer manzara inşa edip hikâye sunulmaktadır. Müzelerde çağdaş anlayışın benimsenmesiyle beraber, eğitsel amaçlara öncelik verilmiş ve eğitim hizmetleri arttırılmıştır (Hooper-Greenhill, 2007, 2).

3.6.1. Müzelerin İşlevleri

Müze kurumlarının çıkış noktası eski dönemlerden kalan değerli eserlerin toplanması, bakım ve onarımı, eserlerin kaydedilmesi ve sergilenmesi düşüncesi olmuştur (Aksak, 2023, 27). Geçmişten bugüne felsefelerini ve amaçlarını sürekli yenileyen müzelerin eğitim işlevi, ziyaretçilerin ilgisindeki ve gelişmesindeki önemi son dönemlerde dikkat çekmeye başlamıştır. Colbert, müzelerin yirminci yüzyılın ortalarına kadar yalnız toplama ve yorumlama işlevleri olduğunu, sonraki dönemlerde müzelerin esas amaçlarından birinin eğitim olması gerektiğini ifade etmiştir (Karadeniz, 2015, 62). Günümüz dünyasında Avrupa’da müze kurumları; kültürel birer merkez ve sosyal gelişim aracı olarak görülmektedir. Toplumların farkındalık düzeylerini yükselten, birçok görev içeren mekanlar olan müzeler eğlenme, öğrenme ve sosyalleşme amacıyla kurulmuştur (Zülfikar, 2020, 21). Sivil, sosyal ve endüstriyel tarihe ait eserlerin toplanarak sergilendiği müzeler her şeyden önce geçmiş zamanların bir tür gen ve veri deposu olarak, geçmişte yaşayan insanların bıraktığı mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Kirchberg, 2003, 61).

Bilgi ve uzmanlık arayışı, nesnelere karşı duyulan sevgi ve bireyin varlığını gösteren bir miras bırakma arzusundan hareketle koleksiyonerlik birçok insan için

içgüdüsel olmuştur. Müzelerin kuruluş nedeni yalnızca koleksiyonerlik yapmak değil serginin, eğitimin, kültürün ve toplumsal faydanın da sağlanmasını gözetmektir (Alexander vd., 2017, 8). Müzeler, birincil sorumlulukları olan toplumsal kimlik oluşturma amacıyla tarihi süreçlerden bugüne kadar kaydedilmiş hafızanın saklanması, korunması ve bir araya getirilmesi görevlerini sürdürerek bu ortak mirası sergilenen nesneler vasıtasıyla izleyicilere sunmuştur (Ahmadova, 2019, 48). Bireylerin bilgi birikiminin artmasını ve daha çağdaş bir konuma gelmesini hedefleyen müzeler, insanların eski dönemlerden kalan eserleri gözlemleyebildiği, merak uyandırmasının yanında eğlendiği kurumlar olmuştur. Müzelerde geçmişe şahitlik etmiş nesneler sayesinde, insanlar tarihte gerçekleşmiş olaylara yönelik duygusal deneyim sağlamakla birlikte elde ettikleri tecrübelerle kişisel anlamlar yüklemişlerdir (Clutterbuck, 2008, 72-73).

21. Yüzyılda müzeler, ulusal açıdan sanat ve kültür değerlerinin sunulmasıyla sergileme ve koruma görevlerinin ötesinde bireyin ve yaşadığı toplumun çağdaşlaşmasında sorumluluk alan kurumlar olmuştur (Şimşek vd., 2019, 49). Müzeler insanlara ilham kaynağı olarak yaşam kalitelerini arttırmalarında, toplumsal dayanışmayı sağlamada ve bireyin kimlik duygusunu geliştirmesinde önemli rol oynayarak özel programları ile toplumsal açıdan dezavantajlı kişilere fırsatlar sunabilmektedir (Onur, 2012, 77-78). Müzeler birbirinden farklı toplumlarla iş birliği içerisinde çalışarak yaşam boyu öğrenmeyi sağlayan kurumlardır (Onur, 2012, 19). Günümüzde müzeler toplama, sergileme, eğitim, yorumlama ve topluma hizmet gibi önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Dünyada halkın bilinçlendirilmesinin önemi dikkate alınmaya başlanınca müzeler, kültürel geleneklerin aktarılması ve tanıtılması için eğitimle ilişkilendirilerek hizmet vermeye başlamıştır (Alexander vd., 2017, 10).

3.6.2. Müzenin Tarihçesi

Tarihte sanat eserlerinin ve nesnelerin bir araya toplanması düşüncesi ilk defa Paleolitik Çağ mezarlarında, sonrasında Eski Mısır ve Mezopotamya'da kıymetli eşyaların tapınaklarda, mezarlarda, kutsal sayılan mekanlarda ve saraylarda sergilenmesi şeklinde görülmüştür. Hükümdarlar, savaşlarda kazandıkları ganimetleri bir güç göstergesi olarak halkın göreceği yerlere koymuşlardır. Tüm bunlar sembolik olarak müzeyi çağırırsa da asıl müzecilik M.Ö. 4. Yüzyılda açılan İskenderiye Müzesi ile başlamıştır. İskenderiye Müzesi'nin oluşturulması, Büyük İskender'in Mısır'ı ele geçirerek Helen kültürünün merkezi yapma ve bir kütüphane kurma düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu müze ve kütüphane için Akdeniz'deki tüm yerleşim merkezleri eser temini maksadıyla araştırılmıştır (Güler, 2019, 60). Bilim adamlarının araştırma yaptığı, içinde eser koleksiyonu, bitki ve hayvan parkı olan İskenderiye Müzesi felsefi öğrenme merkezi olarak görülmüştür (Onur, 2012, 21).

Bir kurum özelliğinde müze ilk kez Avrupa’da var olan koleksiyonların ziyarete açılması şeklinde ortaya çıkmıştır. Orta çağda yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki değişikliklerden sonra, Coğrafi Keşiflerin ardından Rönesans döneminde Akdeniz Havzası’nın dışına açılarak yeni dünya kıtalarının bulunması ve bunun sonucunda araştırmaların başlaması ile her şey koleksiyonculuk kapsamına alınmıştır. Özellikle 17. asırda koleksiyonculuk ilgi çekmiş, bireysel koleksiyonlar oluşturulmuştur. Bilhassa saraylılar ve soyluların topladığı koleksiyonların, aynı zevk, bilgi seviyesi ve sosyal sınıfta olanlara ve din adamlarına sergilenmesiyle müze bir kurum olarak yapılanmıştır (Tezcan Akmehmet & Ödekan, 2011, 49). Birçoğu halka kapalı olan müzelerin, bilim ve tarih koleksiyonlarını içerenleri alimlerin ziyaretine açılmıştır. 18. ve 19. yüzyılda halkın müzelere gelmelerine yönelik özendirme çalışmaları artmış, ziyaretler için belirli saat ve zaman dilimleri belirlenmiştir. Louvre Müzesi ise Fransız İhtilali sonrasında 1793’te hafta da üç gün halkın ziyaretine açık hale gelmiştir. Müzelerin yalnızca soylulara ve eğitimcilere değil, tüm halka açılmasının nedeni sınıf farkı olmaksızın toplumun ortak kültürel değerlerinin paylaşılması amacı olmuştur (Çınar, 2009, 7).

Modern müzecilik anlayışıyla beraber ziyaretçiler müzelerin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Dıvrak, 2017, 8-9). Fransız Devrimi’yle yayılan milliyetçilikle ulusal müze kavramı ortaya çıkmış, Sanayi Devrimi’nin gerçekleşmesi ve ardından sömürgecilik düşüncesinin yayılmasıyla birlikte farklı ülkelerden getirilen eserler Avrupa’da müzelerde sergilenmiştir (Dilli, 2015, 82). İslam coğrafyasında ise müzecilik düşüncesi ilk olarak Peygamberimize (s.a.v.) ait olan hırka, ayakkabı gibi eşyalarının toplanıp sergilenmesiyle ortaya çıkmıştır. Müslümanların bu eserleri sanat açısından değil Hz. Peygambere olan sevginin bir göstergesi olarak biriktirdikleri bilinmektedir. Zamanla Peygamberimiz döneminde yaşamış kişilere ait kalıntılar da koleksiyonlara eklenmiştir. Önceleri bu kıymetli ve mübarek olan nesnelere sahip olan kişiler bunları çocuklarına miras olarak bırakırken, sonrasında varis bulunamaması veya varislerin eşyaları paylaşamaması nedenleriyle bu eserler devlet hazinesine geçmiştir. Halifeliği elinde bulunduran İslam devletleri önemli koleksiyonlara sahip olmuştur. 1517 senesinde Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim’in Mısır’ı fethetmesiyle hilafet makamı Osmanlı sultanına geçmiş, halifede olması gereken mukaddes eserler İstanbul’a götürülmüştür. Orta Çağ’da halka açık olan tarihi eserlerin sergilenmesinin en orijinal desenlerinden biri Anadolu Selçuklu Devleti tarafından gerçekleştirilmiştir. Buldukları süslü eski taşları ve heykelleri şehrin duvarlarına asarak sergilemişler, ancak bu eserler zaman içerisinde yok olup günümüze ulaşmamıştır (Çakırca, 2023, 26-30).

Müzelerin toplum için ulaşılabilir hale gelmesiyle koleksiyonların sergilenmesine öncelik verilmiş, işlevleri olan toplama, koruma ve araştırma temel destekleyici unsurlar olmuştur. İlk açılan sergiler; bilgi ağırlığı olmayan, sanatsever koleksiyonerler, zanaatkârlar, araştırmacılar gibi aydınlar için, halkın çok da ilgisini

çekmeyecek şekilde tasarlanmıştır. 19. yüzyılda müzelerin tümünde sergileme etkinliği değişmeye başlayarak, sadece koleksiyonlarını sergilemenin yanında eserlerin tarihsel, bilimsel ve sanatsal değerlerini gösterecek biçimde yorumlama, halkı eğitme ve mesaj verme sorumluluğunu da üstlenmiştir (Çınar, 2009, 7-8).

Müzelerin kurumsallaşması ve koleksiyon çeşitlerine göre değişen yeni müze türleri 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde sosyal yaşam, zanaat, kültür ve folklorla ilgili eşyalar toplanıp günümüzdeki adıyla etnografya müzelerinde sergilenmiştir. 1960'lı yıllardan sonra modern sanat müzelerinin kurulması ve sergilemelerindeki değişimler yeni bir anlayışın ortaya çıkmasını getirmiştir. Bu anlayış müzeleri ziyaretçi bekleme özelliğinden çıkarak ziyaretçileri cezbedecek kurumlar şeklinde yeniden düzenlenmesi gerektiğini sorgulatmıştır. Halk için müzeleri çekici bir hale getirebilmek amacıyla kısa-uzun zamanlı sergiler, film gösterimleri, söyleşiler tarzında etkinlikler düzenlenmiştir (Dilli, 2015, 82).

İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'daki müzelerin zarar görmesi, bu konuda uluslararası tedbirlerin alınması gerektiği düşüncesini gündeme getirmiştir. Koleksiyonları bulma ve koruma gibi alanlarda görevli uluslararası kurumlar ortaya çıkmış, müzenin toplumda kültürlerarası iletişimi gerçekleştirebilecek bir kurum olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) çatısında 1946 yılında kurulan ICOM (Uluslararası Müzeler Komitesi) ve alt birimleri kurulmuştur (Çınar, 2009, 9).

3.6.3. Türkiye'de Müzecilik

Türklerde ilk müzecilik faaliyetleri bazı araştırmacılar tarafından bir çeşit korumacılık anlayışıyla, eski medeniyetlere ait eserlerin yok olmalarını engellemek için Türk mimari eserlerinde kullanılması olarak nitelendirilmekte ve müzecilik tarihimiz Selçuklu dönemine kadar götürülmektedir (Özkasım & Ögel, 2011, 97). Osmanlı Devleti öncesinde kurulan Türk devletlerinde de savaşta ele geçirilen ganimetlerin veya hediyelerin sarayda muhafaza edildiği bilgisi haricinde müzecilikle bağlantı kurulabilecek ilk uygulama Anadolu Selçuklu Devleti'nin eski devirlere ait heykelleri Konya Kalesi duvarlarında kullanmaları gösterilmektedir (Çal, 2009, 317).

İstanbul'un Fethi'nden sonra Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı savaş hukukuna göre savaşın sonrasında askerlerin sahip olduğu yağma hakkını şehrin güzellikleri zarar görmesin diye kendine ait hazinesinden karşılamış, İstanbul'da bugüne kadar gelen Roma ve Bizans dönemi eserlerini Topkapı Sarayı'nda koruma altına aldırılmıştır (Ünar, 2019, 69). Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sonrasında getirdiği kutsal emanetler dinsel sebeple olsa da Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilmiştir (Çal, 2009, 317). Ancak ne Fatih Sultan Mehmet ne de Yavuz Sultan Selim döneminde yaşanan gelişmeler günümüzdeki müzecilik anlayışını pek yansıtmamaktadır. Eşyaların koruma altına

alınması tarihi eserlere verilen önemden ziyade dini değerlerine ve atalarına duydukları saygıdan kaynaklanmıştır (Ünar, 2019, 69).

Müzeciliğin ve arkeoloji çalışmalarının Avrupa’da süratle gelişmesinin etkisiyle Osmanlı Devleti’nde eski eserleri araştırmaya daha çok ilgi duyulmaya başlanmıştır. Dönemin Maarif Nazırı Safvet Paşa’nın, Fethi Paşa’nın Aya İrini Kilisesi içerisinde kurduğu küçük çaplı müzeyi “Müze-i Hümayun” adıyla yeniden oluşturması, buranın müdürlüğüne Galatasaray Sultanisi hocalarından olan Edward Goold’u getirmesi bu süreçte gerçekleşmiştir. Sonrasında da Osmanlı Devleti’nin hâkim olduğu topraklardan toplanan eski eserler bu müzede sergilenmiş, getirilen eserlerle müzenin koleksiyonu gittikçe zenginleştirilmiştir (Yıldırım & Martal, 2002, 1098). 1874 yılında Asar-ı Atika Nizamnamesi adıyla hazırlanan kanun, eski eserlerin yönetimi hakkında fikir vermesi açısından Türk müzeciliğinde önemli bir yere sahip olmuştur (Erbay, 2019, 29). Osman Hamdi Bey’in kurduğu Âsâr-ı Atika Müzesi (İstanbul Arkeoloji Müzesi) Çinili Köşk’ün bahçesinde ülkemizin ilk müze yapısı olarak inşa ettirilmiştir. “Müze-i Hümayun” ismiyle 1891’de ziyaretçilerine açılan müzeye, kısa bir süre sonra kütüphane, laboratuvarlar ve atölye gibi bölümler de eklenmiştir. Daha sonra kazılarda bulunan yeni eserleri sergilemek amacıyla müze binasına eklemeler yapılmıştır. Bu müze, sergilenen benzersiz koleksiyonları ve mimarisi ile dünyanın önemli müzeleri arasında yer almaktadır. Türkiye’de çağdaş müzeciliğin temellerini atan Osman Hamdi Bey, Âsâr-ı Atika Müzesi’ndeki eserlerin sınıflandırılmasını yaptırmış ve kataloglarını yayınlamıştır (Ateşoğulları, 2022, 37; Gökçe, 2024, 61).

Osmanlı padişahı Sultan II. Abdülhamit döneminde arkeolojik kazılar ve müzecilik faaliyetleri çoğalırken görsel sanatların kültür politikalarının bir parçası olduğu, özellikle fotoğraflar olmak üzere her türlü görsel alanın önemsendiği anlaşılmaktadır (Eroğlu, 2023, 19). II. Abdülhamit, Yıldız Sarayı’na çok büyük bir kütüphane yaptırarak el yazması kitaplar, gazeteler, romanlar, hikâyeler, gezi kitapları gibi Türkiye ile ilgili yabancı dillerde yazılmış ve yayınlanmış eserleri toplatmıştır. Ayrıca Müze-i Hümayun (Eski Eserler Müzesi), Beyazıt Halk Kütüphanesi ve Yıldız Arşivi bu dönemde kurulmuştur. Sultan Abdülhamit’in, Yıldız Sarayı’nın bahçe bölümüne bir silah müzesi kurulması isteği doğrultusunda askeri müze kurulması fikri gündeme gelmiştir. Bu müze, açılmasından kısa bir süre sonra kapatılarak müzedeki eserler Maçka Kışlası’na taşınmıştır. II. Meşrutiyet döneminde Aya İrini Kilisesi’nde bulunan koleksiyon yeniden düzenlenerek Esliha-i Askeriyye Müzesi olarak açılmıştır (Erbay, 2019, 33-34).

TBMM’nin açılmasıyla “âsâr-ı atıkayı koruma, tarihî abideleri ortaya çıkarma ve Türk kültürlerine ait olan belgeleri toplama” vazifesini üstlenen “Hars Müdürlüğü” idaresinde “Türk Âsâr-ı Atıkası Müdürlüğü” oluşturulmuş, sonrasında müdürlüğün adı “Âsâr-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü” olarak belirlenmiştir. Halifeliğin 1924’te

kaldırılması ve Osmanlı ailesinin ülke dışına gönderilmesiyle Osmanlı Dönemi'nin saray ve köşkleri müzeye dönüştürülmüş ve buralardan seçilen eserler müzelere taşınmıştır. “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” çıkınca tarihî olarak önemli okullar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, 1925'te “Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması Hakkında Kanun” bu binalardaki sanat ve tarihi açıdan değerli ve taşınabilir eşyaların müzelere nakledilmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda tarihî önemi olan birçok cami, medrese ve türbe MEB'e bağlı müze haline getirilmiştir (Evcin, 2024, 35).

1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk, Konya Âsâr-ı Atıka Müzesi'ni ziyarete giderek Selçuklular ve Osmanlılardan kalan mimari eserleri incelemiş, eserlerin bakımsız olduğunu tespit etmiştir. Atatürk, arkeoloji alanı ve eski yapıları koruma noktasında gösterdiği hassasiyetle Türkiye'nin birçok şehrinde açılan müzelerde incelemelerde bulunmuş, harap bir halde bulunan anıtların ve eserlerin korunması için müze müdürlüklerinde arkeolog istihdam edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Avrupa'ya arkeoloji eğitimi almaları için öğrenciler gönderilmiş ve vakıfların kontrolünde olan eski eserler Maarif Vekâletine bağlanarak Antikiteler ve Müzeler Müdürlüğü oluşturulmuştur (Engin, 2021, 139; Özer, 2023, 277). Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin açılmasıyla müzelere uzman personeller yetiştirilmeye başlanması Türk müzeciliğinin bilimsel bir yön kazanmasını sağlamıştır. 1937 yılında Atatürk'ün girişimiyle resim ve heykel bölümlerinden oluşan Resim Heykel Müzesi kurulmuştur (Güler, 2019, 71).

Türkiye Cumhuriyeti, içerisinde çeşitli kültürel mirasları bulunduran müşterek toplumsal kültür tarihi yaklaşımı yerine farklı üslupları Türklük anlayışıyla bütünleştirmeyi deneyen bir müzeciliği seçmiştir. 1930'larda ortaya çıkarılan Türk Tarih Tezi ile oluşturulan resmi tarih tarzına uygun biçimde öncelikle arkeoloji ve etnografya müzelerinin kurulmasına önem verilmiştir. Bu müzeler, Türklük kimliğiyle uygun bir etnik dayanak olması amacıyla Anadolu'da tarih öncesi dönemlerle günümüzdeki Anadolu kimliği ile bağlantı kurulmasını sağlamıştır (Köksal, 2014, 191). Cumhuriyetin kurulmasıyla ulus-devlet anlayışıyla ilişkili olarak gelişen ulusal kimlik oluşturma düşüncesinde müzeler araç konumunda görülerek, 1933 yılında ortaya çıkan Üniversite Reformu'ndan sonra müzecilik üniversitelerde kurumsallaşmıştır. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'de duraklama dönemi yaşayan müzeciliğin, 1960'lardan sonra sergileme teknikleriyle önemi artmış, özel müzelerin de açılmasıyla beraber müze sayılarında ve çeşitlerinde artış görülmüştür (Çetiner & Yavuz, 2021, 151).

Türkiye'deki müzecilik faaliyetleri 1960'lı yıllara kadar ağırlıklı olarak hükümetin kalkınma politikaları doğrultusunda yapılmış, 1965'e gelindiğinde devletin eski binalarındaki depolama alanları ve Halkevleri arkeologların araştırmaları aracılığıyla müze olarak değerlendirilmek üzere açılmıştır. Böylece müzelerde sergilenen materyaller arkeolojik verilere dayandırılmıştır. 1980'ler sonrasındaki müze

uygulamaları çeşitli ayırt edici özelliklerle ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda “canlı müze”, “iletişim kuran müze”, “interaktif müze”, “sanal müze” ve “müzede deneyim” kavramları üzerinde durulmuş, müzenin içeriği ve tematik yapısı ile ilgili olarak müzede ele alınan konular evrim geçirmiştir. Müzecilikte devlet ve ulusa ilişkin söylemler ulusun parçalarına dönüşerek alternatif müze pratiklerinin yayılmasıyla 1980'lerden sonra, özellikle 1990'larda küreselleşme ve çok kültürlülük şeklinde temel dönüşüm gerçekleşmiştir (Yılmaz, 2005, 45-49).

Ülkemizde 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde “Müzecilik Ana Bilim Dalı” adıyla bir bölüm kurulması, Ankara Üniversitesi'nde 1998'de “Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programı” açılması müzecilik alanında akademik bir zemin oluşmasını sağlamıştır. Kültür Bakanlığı ile iş birliği içerisinde faaliyet gösteren üniversitelerde lisansüstü eğitim öğrencileri, arkeologlar ve sanat tarihçileri yer almıştır. 1993'te okul öncesi çocuklar için kültürel varlıkları tanıtmaya ve bilgilendirme amaçlı boyama kitapları hazırlanmış, İstanbul Arkeoloji Müzesi bünyesinde bir “Çocuk Müzesi” oluşturulmuştur (Güler, 2019, 72).

Sandell'e göre son dönemlerde müzelerin amaçlarında, rollerinde ve misyonlarında köklü değişimler yaşanmış; müzeler eğitim ve sundukları diğer hizmetlerle ziyaretçilerin ve toplumun ihtiyaçlarına yönelim göstermiştir (Sandell, 2003, 45). Müzeler toplumsal değişimin bir etkeni olarak çeşitli yöntemlerle daha adil ve eşitlikçi bir toplum oluşturma yolunda farklılaşmaktadır (Onur, 2012, 72). Günümüzde müzelerin varoluş sebebi eserler yerine insanlar olmuş ve müzeler bireylerin faydasına yönelmiştir (Onur, 2012, 110). Farklı ve çağdaş olan sanal müzeler veya illüzyon müzeleri gibi müzelere yer verilerek, müzede sergilenen eserlerle birlikte sunulmak istenen düşünceler teknolojik araçlar vasıtasıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Müzeler farklı uygulamalar ve etkinliklerle; sergiler, atölyeler ve kurslar aracılığıyla sosyal açıdan zengin bir altyapı oluşturma yönünde gelişim göstermektedir (Yetkin, 2024, 14).

3.6.4. Müze Türleri

Müzeler tarihte yaşamış insanların anılarını saklayan ve kültürleri gelecek kuşaklara aktaran kurumlar olarak insanoğlunun hazine evleri olmuştur. Müzeler sergileme şekillerine, koleksiyonlarına, işletme kurumlarına, hizmet verdikleri alan ve kitleye göre sınıflandırılmıştır. Her müzenin diğer tüm müzelerle ortak olan tek yanı koleksiyonlardır (Ambrose & Paine, 2006, 6-7).

3.6.4.1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler

1. *Genel Müzeler:* 18., 19. ve 20. yüzyılda kurulan genel müzeler çok çeşitli koleksiyonlara sahip olup belli bir tema kapsamında şekillenen koleksiyonlar içermemektedir. Genel müzeler sergilenen koleksiyonların birden fazla alana hitap ettiği

müzelerdir. Genel müzelere Adıyaman Müzesi ve Amasra Müzesi örnek gösterilmektedir (Esen, 2021, 24; Şimşek vd., 2019, 30).

2. *Arkeoloji müzeleri*: Eski uygarlıklara ait tarihi, kültürel ve sanatsal açıdan değeri olan eserleri araştırmayı amaçlayan kazı bilimine arkeoloji denilmektedir. Arkeolojik kazılar sonucunda açığa çıkarılan eserlerin sergilendiği müzeler “arkeoloji müzeleri” olarak tanımlanmıştır. İnsanoğlunun geçmişteki uygarlıklara merak ve ilgi duymasından hareketle arkeoloji müzeleri kurulmuştur. Türkiye’de en fazla olan müze çeşidi arkeoloji müzeleri olmuştur (Tezgel Çoban, 2018, 32).

3. *Sanat müzeleri*: Sanatsal değerinin yanında ilmî önem taşıyan eserlerin grup olarak veya ayrı ayrı sergilendiği müzeler olan sanat müzeleri, toplumun çoğunlukla rağbet ettiği mekanlar olmuştur. Sanat müzeleri, çeşitli sanat dallarına (resim, heykel, seramik, fotoğraf, grafik sanatlar vb.) ait eserlerin veya bir sanatçının bütün eserlerinin sergilendiği müzelerdir. Sanat müzeleri her kesimden halka eğitim verip eğlendirirken konser, birey ve grup etkinliği, konferans, kütüphaneler, kafeler gibi oldukça kapsamlı hizmet vermektedir (Şimşek vd., 2019, 33).

4. *Tarih müzeleri*: Genellikle bir kentin, bölgenin, devletin ya da toplumun tarihi süreçlerinin siyasal, ekonomik ve toplumsal öğelerle birleşmesiyle oluşan tarih müzeleri, eserleri günümüz ve gelecek ile bağlantılı olarak ele alıp sergilemektedir. Şehir müzeleri, panorama müzeleri bu tür içerisinde sayılmaktadır (Esen, 2021, 25; Zülfikar, 2020, 47).

5. *Etnografya müzeleri*: Eski insanlara ait kıyafetler, tarım aletleri, el sanatları ve süs eşyaları gibi malzemelerin sergilendiği müzeler etnografya müzeleri olarak adlandırılmaktadır. Türkiye’deki en büyük etnografya müzesi Ankara Etnografya Müzesi olarak bilinmektedir (Esen, 2021, 24).

6. *Doğa tarihi ve jeoloji müzeleri*: Doğada var olan özelliklerine göre sınıflandırılmış eski dönemlerden kalan taş, fosil, mineral vb. nesnelerin sergilendiği müzelerdir. Ülkemizdeki tek örneği 1968 yılında Ankara’da Maden Tetkik Arama Enstitüsü Genel Müdürlüğüne bağlı olan “Tabiat Tarihi Müzesi” olarak bilinmektedir (Kala, 2022, 46).

7. *Bilim müzeleri*: İnsanların geçmişten bugüne yaşadıkları bilimde sağladığı gelişimi ve değişimi gösteren icatlarla kullandıkları araçların bir araya getirilerek sergilendiği bilim müzeleri, bilimsel alanda yapılan çalışmaları ve teknolojik gelişmeleri gözler önüne sererek toplumun bilgi ve becerilerini artırmayı amaçlayan müzelerdir. Bilim müzelerine Gaziantep Gezegen Evi ve Ankara’daki Feza Gürsey Bilim Merkezi örnek gösterilebilir (Karakaş, 2020, 65; Şimşek vd., 2019, 36).

8. *Endüstriyel müzeler*: Ülkemizde eski sanayi ve üretim tesislerinin yeni müze olarak toplumsal alanda hizmet vermesi ve endüstriyel mirasın kaybolma tehlikesine ilişkin oluşturulan Endüstri Müzeleri son dönemlerde kurulmaya başlanmıştır. Ankara’da ve İstanbul’da açılan Rahmi M. Koç Müzesi endüstriyel müze örneği olarak görülmektedir (Şimşek vd., 2019, 34; Zülfikar, 2020, 47).

9. *Askeri müzeler*: Tarihte kullanılmış değerli savaş araç gereçlerinin gelişim süreçleriyle birlikte sunulduğu müzelerdir. Askeri müzeler, askeri kültür varlıklarıyla birlikte askeri tarihe ait bilimsel çalışmalarda bulunan bir araştırma kurumudur. 19. yüzyılda Aya İrini Kilisesi’nde koruma altına alınan savaş malzemeleri ve ganimetlerin sergilenmesi, günümüzdeki Askeri Müze kurumlarının temellerini oluşturmaktadır. Ankara Hava Kuvvetleri Müzesi ve Gaziantep Millî Mücadele ve Savaş Müzesi askeri müzelere örnek olarak gösterilebilir. (Genç, 2019, 62; Sarıoğlu & Özdemir, 2018, 86; Şimşek vd., 2019, 42).

10. *Planetaryumlar*: Gökyüzünde farklı zamanlarda çekilmiş görüntülerin slaytlarla kubbe içinde gerçekçi bir şekilde canlandırıldığı müzelerdir. Bilim müzeleri kapsamında değerlendirilen bu müzeler ileri bir teknolojiyle planlanmıştır. Genellikle planetaryumlar hem bilgilendirme hem de eğlendirme özelliği taşımaktadır (Aksoy, 2016, 18). Astronomi ve uzay biliminin öğrenmesini kolaylaştırmak ve kavranmasını sağlamak amaçlı düşünülmüş müze türlerindendir (Aksoy, 2016, 18-19; Özcan & Yılmaz, 2018, 393; Şimşek vd., 2019, 37).

3.6.4.2. Bağlı Olduğu İdari Birimlere Göre Müzeler

1. *Devlet müzeleri*: Devlet idaresinde olan müzelerdir. Devlet tarafından korunması gerekli görülen eski eserleri korumak ve değerlendirmek için kurulmuştur. Ülkemizde bu müzeler çoğunlukla Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Bakanlıklarla bağlantılı müzeler de devlet müzeleri kapsamında sayılmaktadır. Millî Savunma Bakanlığı’na bağlı askeri müzeler, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı’na bağlı Devlet Demir Yolları Müzeleri ve Kültür Bakanlığının Arkeoloji Müzeleri devlet müzelerindendir. Bu müzelere ayrıca Topkapı Sarayı ve Yıldız Sarayı Müzeleri gibi müzeler örnek gösterilebilir (Aksoy, 2016, 20; Ekelik, 2010, 14-15).

2. *Belediye müzeleri*: Halka hizmet etmek ortak amacından hareketle kurulan Belediye Müzeleri, devlet kontrolünde olup yine devlet tarafından desteklenebilmektedirler. Bu müzeler yer aldıkları yerleşim merkezinin veya bölgenin kültürünü, hayat biçimini, sosyal yaşamını ve gelenek-göreneklerini halka sergilemektedir. Gaziantep Millî Mücadele Müzesi (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi) ve İslam Bilim Tarihi Müzesi (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi) bu müzelerdendir (Ekelik, 2010, 15; Eşki, 2022, 35; Tezgel Çoban, 2018, 34).

3. *Eğitim Kuruluşlarına Bağlı Müzeler, Üniversite Müzeleri:* Öğrencilerini, bünyesindeki personelleri ve üniversite çevresindeki halkı; bilim, kültür, tarih, sanat vb. alanlarda aydınlatma misyonuna sahip olan üniversitelerin ya da eğitim kurumlarının arşivlerini veya gelişim süreçlerini barındırdıkları koleksiyonlarını sergilediği kendi çatıları altında kurdukları müzelerdir (Pamukçu, 2019, 94). Kayseri Lisesi'nde oluşturulan “Millî Mücadele Müzesi” ve “Orta Doğu Teknik Üniversitesi Arkeoloji Müzesi” bu mekanlara örnek gösterilebilir (Şimşek vd., 2019, 41).

4. *Vakıf Müzeleri:* Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kültür ve sanat alanlarındaki en önemli hizmetlerinden biri müzeciliktir. Kültürel mirası korumaya yönelik toplumsal bilinç oluşturma, entegrasyon sağlama, uzman kadro ve eğitim gibi konuların günümüz müzecilik anlayışında yeterli seviyede bulunmaması eleştirisinden yola çıkılarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından birtakım uygulamalar başlatılmış, bazı şehirlerde ve ilçelerde Vakıf Müzeleri açılmıştır (Atılğan, 2007, 451). Konya Sahip Ata Külliyesi ve Vakıf Müzesi ile Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi bu müzelere örnek olarak verilebilir.

5. *Özel müzeler:* Müzelerin tarihi oluşumunun koleksiyonculukla başladığı bilinirken koleksiyonlara sahip zengin ailelerin genişleyen koleksiyonlarını kurdukları müzelerde sergilemesiyle özel müzeler açılmıştır (Sade, 2020, 24). Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin alarak her kurum, vakıf ve gerçek kişi kanunlar dahilinde hareket etmesi koşuluyla özel müze oluşturabilmektedir (Özdemir, 2022, 62). 1980'de açılan Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi Türkiye'de kurulan ilk özel müze olmuştur. Ülkemizde çok fazla özel müze bulunmaktadır. Bu müzelere örnek olarak Sakıp Sabancı Müzesi, Suna-İnan Kıraç Kaleiçi Müzesi, Mustafa Ayaz Vakfı Plastik Sanatlar Müzesi sıralanabilir (Sade, 2020, 25; Şimşek vd., 2019, 38-39).

3.6.4.3. Hizmet Verdikleri Alana Göre Müzeler

1. *Ulusal Müzeler:* Temel işlevlerinden biri eğitmek olan Ulusal Müzeler, eserler aracılığıyla insanları geçmişleri ve kökenleri hakkında bilgilendirmeyi amaçlayarak ulusal kimliklerinin oluşmasına katkı sağlamaktadır (O'hagan, 1995, 33). Milli kimliğin sergilendiği toplumun tümünü kapsayan ulusal müzelerin kurulması devlet politikalarıyla paralel gelişme gösterdiğinden yönetim ve işletim noktasında diğer müzelerden farklılaşmaktadır (Özcan, 2010, 11).

2. *Bölge müzeleri:* Çoğunlukla şehir merkezine uzakta olan, yer aldıkları bölgenin tarih öncesi dönemlerinden bugüne dek o bölgedeki tarihi açıdan kıymetli eserlerin toplandığı, araştırılıp sergilendiği müzelerdir (Aksoy, 2016, 22). Bireylere gezdikleri yer konusunda sistematik bilgi kazandıran, bölgesel müzelere genellikle Avrupa devletlerinde rastlanmaktadır (Ekelik, 2010, 17).

3. *Kent müzeleri*: Temel amacı kentin kimliğine ait her şeyi, kentin hafızasını ve toplumun belleğini canlandırmak olan kent müzeleri kent halkı ve göç edenler arasındaki gergin ortamı gidermek için kentin geçmişini şehrin yerlisine hatırlatarak göç edenlerin de öğrenmesini sağlamaktadır. Şehirde yaşamını sürdüren kültürel, dini ve ideolojik farklılıklara sahip insanlar arasında bağ oluşturmayı amaçlamaktadır. Kent müzelerinin amaçlarından biri de küreselleşmenin beraberinde getirdiği hızlı değişim sonucunda kentin kimliğini ve tarihini koruyarak gelecek kuşaklara aktarmaktır (Cantürk, 2021, 25).

4. *Yerel müzeler*: Farklı demografik topluluklara ait, bölgede uzun zamandır yaşayanlar ile bölgeye yeni gelenlerin etkileşimini yerel tarihle gerçekleştirmeyi amaçlayan müzelerdir (Müller, 2020, 12).

5. *Ekomüzeler*: Ekomüze, belirli bir bölgedeki halkın kültürel mirasının araştırılarak o toplumun geçirdiği süreçlerin peyzaj, binalar, taşınabilir nesneler, gelenekler vb. gibi değerli unsurlarının müze binasına taşındığı kurumdur. Bu müzeler sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kültür miraslarının korunduğu, yorumlandığı ve yönetildiği dinamik bir yapıda oluşturulmuştur (Davis, 2011, 84-85). Ticari etkinlikleri sergilemenin önünde tutan tarım ve zanaat konularını içeren ekomüzeler, sanayileşmeye bağlı olarak gerileyen geleneksel üretim yöntemlerinin tanıtıldığı müze çeşididir (Engin, 2022, 23).

3.6.4.4. Hizmet Ettikleri Kitleye Göre Müzeler

1. *Çocuk Sanat ve Gençlik Müzeleri*: Geleneksel müze olgusunun yanında uygulamalı eğitimleri içerisinde barındıran çocuk müzeleri, eğitim ve kültür açısından ilerlemiş olan ülkelerde son dönemlerde sayıları artan müzelerdir. Bu müzeler okula yardımcı olma ve okulu destekleme faaliyetleriyle yaşça küçük bireylerin bilim ve teknoloji alanlarında eğitilerek topluma faydalı bireyler olmalarını sağlamaktadır (Kazova, 2019, 6). Özellikle yeni nesillerin sanatı tanımaları, anlamaları ve sevmeleri amacıyla kurulmuşlardır. Bu müzelerde çocukların veya gençlerin fiziksel yeterlilikleri dikkate alınarak sergi ve etkinlikler düzenlenmektedir (Şimşek vd., 2019, 45).

2. *Eğitim müzeleri*: Eğitim sistemlerinin ve eğitimde meydana gelen teknolojik ilerlemelerin tarihsel süreçlerini araştırmak, araç-gereç, belge vb. eserleri toplayıp arşivlemek, gelecek kuşaklara sunmak ve yeni neslin bu değerleri benimsemesini sağlamak amacıyla oluşturulan müzelerdir (Koçak, 2006, 10).

3. *Uzmanlık müzeleri*: Bir alana ait gelişmelerin ve değişimlerin yoğun bir şekilde sergilendiği ve tanıtıldığı belirli bir konu veya obje üzerine odaklanan uzmanlık müzeleri, bu konuyla alakalı eserlerin tarihi gelişim sürecini araştırarak akademik çalışmalara bilgi sunmaktadır. Ülkemizde Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Karikatürleri Müzesi, İstanbul Büyükşehir

Belediyesi Karikatür ve Mizah Müzesi ve Bursa Sağlık Tarihi Müzesi bu tür müzelere örnek verilebilir (Şimşek vd., 2019, 43).

3.6.5. Müze Eğitimi

Günümüz şartlarında öğrenme bitmeyen bir süreç olduğundan ‘okul hayatın ta kendisi’ olmuştur. Eğitim sistemlerinin dinamik olması ve geleceğe hitap edebilmesi için uygulamaya koyulacak eğitim modeli bu misyonu en iyi biçimde sağlamak durumundadır (Tarman vd. 2012, 105). Okul dışı öğrenmenin gerçekleştiği ortamlardan biri olan müzeler, yapılandırmacı eğitim anlayışıyla öğrencilerin öğrenme faaliyetlerine katılmasına olanak tanıyan kurumlar olarak bilinmektedir (Demir & Tak, 2019, 3). Müzeler ebeveynler tarafından, çocukları için okul ve kütüphaneden sonra eğitimi sağlayan en önemli kurumlar ve en güvenilir bilgi kaynakları olarak görülmektedir (Onur, 2012, 79).

Müzelerin işlevleri 1950’li yıllara kadar toplama, koruma, sergileme ve belgeleme iken bu tarihten itibaren toplumsal eğitimi merkeze alarak pasif anlayıştan aktif müzecilik düşüncesine geçilmiştir (Abacı, 1996, 16). Toplumların veya devletlerin kültürel eserlerinin sergilendiği müzeler, geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurma, toplama, koruma, bilgilendirme yapma, tanıtmaya, eğitim verme ve eğlendirme gibi işlevlere sahip olmuştur (Mercin, 2017, 209). Müzeler, dünden bugüne insan hayatını, kültürünü ve eserlerini bilimsel ve sanatsal açıdan günümüze ve geleceğe yansıtan kurumlardır. Toplumların kültürel-sanatsal yaşamlarında etkili olan müzeler eğitim kurumu olarak görülebilmektedir. Dünyada sanat eğitime yönelik farklı düşüncelerin ortaya çıkışıyla “müze eğitimi” kavramı gündeme gelmiştir. Müze eğitimi ile müzeler, modern sanat eğitiminde genişleyen bir alan olan eğitime ilişkin yeni görevler üstlenmiştir (Çetin, 2002, 58).

Eğitim bilimleri ve müzecilik anlayışında gerçekleşen değişimler, müzelerin temel işlevlerinin dışında farklı görevler yüklenmesini beraberinde getirmiştir. Alternatif öğrenme ortamı olma ya da okuldaki öğrenmeyi destekleme misyonunu üstlenen müzeler, şüphesiz ki çağdaş öğretim mekanlarından biri haline gelmiştir. Öğretmeni merkeze alıp öğrenciyi pasif konumda tutan anlayıştan eğitimin demokratikleştiği ve fırsat eşitliğinin sağlandığı modern eğitim sistemlerine geçişle birlikte müzelerin görevleri yeniden tanımlanmıştır. Müze, ziyaret edenleri müzeden daha çok faydalanma beklentisine yönlendirmiş, bu durum müzenin geniş kitleleri kapsamada etkili olmuştur (Adıgüzel, 2019, 28-29). Eğitimde müzelerin değerleri ve rolleri her geçen gün artarken; müzeler, içerisinde sergiledikleri yapıtlarla, eserlerle ve nesnelerle estetik ve beğeni hisleri uyandırıp, çocukların hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını geliştirerek öğrenim süreçlerinde önemli bir yere sahip olmuşlardır (Atilla & Bulut, 2017, 707).

Türkiye’de müzelerin eğitim amaçlı kullanılması ilk kez 1868’de Galatasaray Mekteb-i Sultanisi içindeki okul müzesi ile olmuştur. 1930 yılında Bursa’da okul müzeleri kurulmuş ve 1958’e gelindiğinde öğretmenlerin faydalanması amacıyla müze el kitabı çıkarılmıştır. Eğitim programlarına müze eğitiminin eklenmesi, 2006 yılında yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle başlamıştır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılından başlayarak Talim Terbiye Kurulu kararıyla ilköğretim 1’den 8. sınıflara kadar temel derslerin öğretim programları içerisinde müze ile eğitim yer almıştır (Başoğlu, 2022, 197). Öğretim programlarında müze ile eğitimin amaçları, kültürel varlıklar ile tarihî eserleri anlama, muhafaza etme, değerlendirme ve yorumlama ve mekânı algılama becerisi kazanmış; kültürel ve kültürler arası hoşgörü sahibi, çevreye karşı görsel farkındalık edinmiş; geçmiş, günümüz ve gelecek ilişkisi kurabilen, arşivleme bilincine sahip, toplumsallaşmış kişiler yetiştirmek şeklinde sıralanmıştır (MEB, 2008). Öğretim programlarında müze eğitiminin yer almasındaki amaç geçmişe ait eserlerin, abidelerin tarihî birer belge olmalarına dikkat çekerek toplumun kültürel mirasının yok olmasını, zarar görmesini, başka ulusların eline geçmesini engelleyerek bireylerde millî bilinç oluşmasını sağlamaktır (Başoğlu, 2022, 198).

Müzeler, özel olarak tasarlanmış ortamlar olarak öğrencilerin bağımsız ve gözetim altında keşfedip oyun yoluyla eğlenerek öğrenebilecekleri ortamlar olmuştur. Müze uzmanları, bireylerin öğrenme deneyimleri yaşadığı etkileşimli alanlar oluşturarak sınıfta eğitimin ötesinde öğrencilere zenginleştirilmiş fırsatlar sunmaktadır (Brugar, 2012, 32). İnsanların gerçekliği ve yaşanmışlığı kavramasını sağlayan müzeler, okulda öğrenilenlerin somutlaşmış hali olması özelliğiyle dikkat çeken ve merak uyandıran kurumlardır. Müzeler, öğrencilere veya yetişkinlere yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlamakla beraber, etkili kullanıldığında bireyin gözlem, akıl yürütme, varsayımında bulunma, sınıflama gibi becerileri kazanmasına zemin oluşturmaktadır (Tuna & Kaya, 2022, 519).

Müzelerin öğrencilerin deneyimsel öğrenmelerine katkısı büyük ölçüde öğretmenlerin ve müze çalışanlarının uygulamalarına bağlıdır. Müze ziyaretlerini engelleyen pek çok pratik kaygı bulunmaktadır. Öğretmenler otobüsle ulaşım, veli izni, müze ve programın koordine edilmesi gibi lojistik engelleri göz önünde bulundurmaktadır. Öğretmenlerin birçoğu tarih bilgisi konusunda mükemmel bir altyapıya sahiptir. Ancak müze ziyaretlerini öğretim süreçlerinde nasıl başarılı bir şekilde uygulayacakları konusundaki bilgileri sınırlı kalmaktadır. Öğretmen ile müze sorumlu personelinin iş birliği başarılı bir müze gezisinin kilit noktasını oluşturmaktadır. Geleneksel olarak müzeler öğretici ortam, ziyaretçiler de öğrenenler olarak görülmüştür. Fakat hem öğretmenler ve öğrenciler hem de müze personeli birbirlerinden öğrenebilecek ve birbirlerinin çalışmalarını destekleyebilecek önemli paydaşlardır (Wright-Maley vd., 2013, 207-208).

Müze ziyaretlerinin öğrenciler için bir tatil günü etkinliği olmaktan çıkarılarak programlı ve özenli bir akademik faaliyet haline getirilmesi gerekmektedir. Öğretim programları hazırlanırken öğrencilerin somut deneyimler gerçekleştireceği yaparak yaşayarak öğrenme sağlayacağı etkinliklerin de dahil edilmesi önem taşımaktadır. Akademik alanda faydalı olacak bir müze ziyareti sadece sosyal etkinlik olarak düşünülmemeli, öğrencilerin çok yönlü gelişimini desteklemelidir. İletişim süreci sınıf içerisine uyarlandığında öğretmen “kaynak”, öğrenci “alıcı” pozisyonundadır. Öğretmen konu ve içeriği (mesajı), farklı “kanallar” kullanarak çeşitli teknikler aracılığıyla öğrencilere sunmaktadır. Eğitimde iletişimin gerçekleşmesinde müzeler, iletişim öğelerinden biri olan “kanal” ile uyushmaktadır. Müzeler, ortaokul kademesinde özellikle sosyal bilgiler derslerindeki çeşitli konulara ilişkin kazanımların amaçlarına ulaşabilmesi için “kanal” olarak kullanılabilecek önemli ortamlardandır (Başlar,2021, 333-334).

Müze eğitimi en kapsamlı anlamda, müzenin faaliyetleri çerçevesinde yürütülen, ziyaretçiler için bilgi ve deneyim fırsatları sunmak için gerçekleştirilen bir müze etkinliği şeklinde tanımlanmaktadır. Bugünün müzelerinin misyonu ve genel amacı bütüncül olarak toplumun her kesimine hitap ederek yaşam boyu öğrenmeyi sağlamaktır (Aykaç vd., 2021, 10; Johnson vd., 2017, 10). Günümüzde müze eğitimi yaşantı temelli öğrenme süreçlerini önemseydiğinden çoğunlukla bireyin aktif katılımının olduğu yöntem ve teknikler tercih edilmektedir. Geleneksel anlayışın tersine müzede sergilenen koleksiyonlar ile etkileşim olduğundan bireyler çeşitli disiplinleri öğrenmekte ve alternatif öğrenme yöntem ve tekniklerini tecrübe edebilme imkânı elde etmektedir (Ulu & Adıgüzel, 2019, 265).

Gelecekte müzelerin, ziyaretçilere özel deneyimler sunma ve eğitim görevi, koleksiyonlarındaki eserlerin bakımını içeren geleneksel müzelerin misyonundan farklı görülmemektedir. Müzelerdeki eserler, John Dewey’in yüzyıl önce ifade ettiği gibi “sanat eseri izleyicinin deneyiminde hayat bulur” ifadesinden yola çıkarak ziyaretçilerin bakış açısı ve yorumlamasıyla anlamlandırılmaktadır (Burnham & Kai-Kei, 2011, 242). İnsanların sanat eserlerinin anlamlarına ilişkin anlayışlarını kendi düşünceleri, duyguları ve sözleri aracılığıyla inşa ettikleri yerler olan müzeler, insanların sanat eserlerine hayat verdiği ve bilgilenererek aydınlandığı ortamlardır (Burnham & Kai-Kei, 2007, 12-13). Müzede saygılı bir ortam oluşturulduğunda ziyaretçilerin yeteneklerini en üst düzeye çıkaran, etkili bir akran topluluğu içinde öğretme ve öğrenme uygulamaları gerçekleşmektedir (Moisan, 2009, 23). Öğrencilerin birbirinden öğrenerek iş birliği içinde çalıştığı müzelerde, keyifli ve anlamlı öğrenme deneyimleri yaşanmaktadır. Müze eğitimcileri ve öğretmenler arasındaki iş birliği öğrenme ortamlarını zenginleştirerek öğrencilerin müzelerden daha etkili bir şekilde faydalanmalarını sağlamaktadır (Moisan, 2009, 39).

3.6.5.1. Sosyal Bilgilerde Müze Eğitimi

Bir çocuğun tek başına yapabildikleri ile bir başkasının rehberliğinde yapabildikleri arasında fark olduğunu ifade eden Lev Vygotsky, çocuğun başkalarıyla iş birliği içinde çalışırken yapabildiklerine yakınsak gelişim alanı demiş ve çocukların yapamadıkları şeyleri yardımla yapabileceklerini savunmuştur. Sosyal bilgiler öğretimi açısından öğretmenlerin dikkat etmesi gereken nokta öğrencilerde bağımsız çalışmanın yanı sıra iş birliğine dayalı becerilerin geliştirilmesini sağlamaktır. Aynı şekilde öğrenciler, ulusal değerleri ve kültürü benimsemeli ve bunlara yönelik bir bakış açısı geliştirmelidirler (Farris, 2015, 16).

Çocuklar okula gayri resmi öğrenmelerle edindikleri bilgi birikimleriyle başlarken beğendikleri ve hoşlanmadıkları şeyler, görüşleri ve inançları ile gelmektedirler. Çocuklar ebeveynleri, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları ve hayatlarındaki diğer önemli kişilerden öğrendikleri için öğrenme doğası gereği çoğunlukla sosyal olarak gerçekleşmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi doğal olarak, öğrenmenin kişisel ve sosyal yönlerine dayanan bütünlük bir program olmakla beraber çocukların kavraması için gerçeklerin, insanların ve yerlerin nasıl olduğuna dair bir anlayıştır. Sosyal bilgiler aynı zamanda farklı bakış açılarına saygı duymayı ve kültürel inançlara sahip çıkmayı sağlarken geçmiş, bugün ve gelecekteki toplumların kültürel, ekonomik, coğrafi, politik ve sosyolojik yönlerini incelemektedir (Farris, 2015, 21-22).

Bireyler, müzeler aracılığıyla maddi kültür ve onu ortaya çıkaran manevi kültür hakkında bilgi edinerek, geçmişteki yaşantılara dokunma fırsatı elde etmektedirler. Eğitimin deneyimle başlamasından hareketle müzede eğitimin herkes için ulaşılabilir olması gerekmektedir. Müzelerin koleksiyonları sadece arkeoloji ve tarih açısından değil muazzam zenginlikte bir eğitim kaynağını temsil etmektedir (Talboys, 2011, 8). Sosyal bilgiler dersinde kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesini destekleyen müzeler, çağdaş eğitim anlayışı çerçevesinde öğrenciyi öğrenme sürecine dahil ederek aktif konuma getirmektedir (Şen & Yılmaz, 2023, 346).

Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin farklı disiplinlere ilişkin, kendine özgü yönlerini dikkate alarak yorumlama ve bakış açısı geliştirmelerini hedeflemektedir. Bundan dolayı Sosyal bilgiler dersi içeriğinde bulunan tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, arkeoloji, ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi gibi alanlar oldukça önem arz etmekte ve Sosyal bilgilerin amaçları yönünden anlamlı görülmektedir (Malkoç & Kaya, 2015, 1081). Yapılandırmacı sosyal bilgiler yaklaşımı, öğrenme öğretme süreçlerinde bireyin sosyalleşmesini, çok yönlü düşünme becerileri geliştirmesini, öğrenmede sorumluluk bilinci taşımasını ve bilgiyi yapılandırmada aktif olmasını ve kendisine yönelik farkındalık oluşturmalarını sağlayacak olanaklar sunmaktadır. Öğrencilerin bilgi ve becerileriyle gerçek hayatları arasında ilişkiler kurmasını destekleyen yapılandırmacı

anlayış, öğrendiklerini gerçek yaşamda karşılaştıkları problemleri çözmede kullanabilecekleri bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır (Gül & Yorulmaz, 2016, 195).

Çağdaş eğitim anlayışı öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı sunan, öğretmenin süreçte rehber konumda olduğu, öğrenciyi merkeze alan yöntemlere eğilim göstermektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenci pasif bir alıcı rolünde değil, öğrenme ortamlarının odak noktasında yer almaktadır (Bertiz, 2011, 35). Müzeler ve tarihi mekânlar sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı öğrenme ortamı olarak faydalanılan alanlardır (Aydemir, 2021, 675). Sosyal bilgiler dersi 2023 öğretim programında dersin özel amaçlarından bazıları:

- Türk kültürü ve tarihini meydana getiren temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilinç oluşturan kültürel mirasın korunmasının ve geliştirilmesinin gerekliliğini kabul etme,
- Çevresi ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanın çevre ile arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkında olarak çevreye karşı duyarlı olup, doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışını benimsemeleri,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kalıntıları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- Millî ve manevi değerler ile evrensel değerleri benimseyen erdemli insan olmanın kıymetini ve yollarını bilmeleri şeklinde sıralanmıştır.

Bununla beraber 2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlardan bir tanesi sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmesi, okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî kurumlara, endüstri bölgelerine, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara yönelik etkinliklerin düzenlenmesi, ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmalarının da yapılması olmuştur (MEB, 2023, 8-10).

Sosyal bilgiler dersinde yer alan soyut kavramların somutlaştırılması, sınıf içerisinde öğretilmesinde güçlük çekilen ya da kazandırılmayan bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması okul dışı öğrenme ortamlarında sağlanabilmektedir (Seyhan, 2020, 28). Okul dışı öğrenme ortamları, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve öğrencilere kazandırılmak istenen hedeflere yönelik öğrencilerin çevrelerindeki üretimi, sanatsal ve kültürel faaliyetleri kavramasını sağlamaktadır (Torun & Yıldırım, 2022, 225). Sosyal bilgiler dersinin uygulanmasına yönelik eğitim ve öğretimde dikkat edilecek noktalar sıralanırken müze ve tarihi ortamlara yapılacak

ziyaretlerin önemi vurgulanmıştır. Müzelerdeki koleksiyonların bireyin sosyal dünyasının gerçekleri olması, kıymetli olmaları ve kolay ulaşılabilirlikleri öğrencilerin sergilenen eserler ile sosyal bilgiler arasında bağlantı kurmalarına neden olmaktadır. Sosyal bilgiler dersi içeriğinde karşılaştıkları soyut kavramlar ve detaylı konuları algılamakta güçlük çeken öğrenciler, müzeler aracılığıyla günlük hayatla ilgili somut deneyimler yaşayarak, dikkat çeken hikayeler oluşturmaktadırlar (Güleç & Alkış, 2003, 66-67).

Müzeler iletişimi destekleyen ve sosyokültürel gelişimi gerçekleştiren ortamlar olma özellikleriyle planlanan eğitim etkinlikleri sayesinde kavram öğrenme, kanıt gösterme, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirerek bireylerin ilgilerini tarihe ve kültüre yönlendirmektedir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretim programında yer alan birçok hedefe ulaşılmasında, beceri, değer ve kavramın kazandırılmasında müzelerden yararlanılmaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında etkili öğretim yapmak için müze ziyareti yapılmadan önce geziye yönelik bir plan oluşturulması, öğrencilerin hazır bulunuşluklarına dikkat edilmesi, materyal kullanımı ve yapılan gezi, etkinlik vb. uygulamaların değerlendirilmesi önem taşımaktadır (Sağlamgöncü, 2023, 312-313).

Öğrencilerin başarıma duygusunu tatması veya tatmaması üst düzey öğrenmeler için etkili bir güdülenmeyi sağlayabilmekte veya hayal kırıklığı yaşatabilmektedir. Başarı duygusunu tatmayan öğrencilerin öğrenmeye yönelik isteklerinde körelme olma ihtimali yüksek görülmektedir. Öğretmenlerin bu doğrultuda öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde başarılı olmaları için ders içeriğini alternatif etkinliklerle zenginleştirmesi bireyin çok yönlü gelişimini desteklemektedir (Egüz, 2020, 261). Eğitim sistemimizde müzelerle yakından ilişkili olduğu ve çoğunlukla müzelerden yararlanılabilecek derslerin başında gelen sosyal bilgiler, farklı disiplinleri barındırmasıyla içerdiği konular, yapısı ve felsefi bakış açısıyla önem arz etmektedir. Müzeler, birinci elden kaynaklardan bilgiye ulaşma fırsatı, tarihsel empati becerisini geliştirmesi, kültürel mirasın anlaşılması, değişim ve sürekliliğin kavranması ve tarih bilinci oluşturması gibi öğrenme çıktılarının kazandırılması açısından önemli bir role sahip olmuştur. Günümüzde öğrenme kaynağı olarak görülen ve bireylerin çok yönlü gelişimini destekleyen müzelerin, sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinde kullanılması eğitim öğretimin kalıcılığına katkı sunmaktadır (Er & Yılmaz, 2020, 168).

Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamlarından müzelerin kullanılabileceği müze öğrenme çıktısı bağlantısı örnekleri Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı doğrultusunda Tablo 3.1 ve Tablo 3.2’de oluşturulmuştur.

Tablo 3.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarının Müze Ziyaretleri ile İlişkilendirilmesi (MEB, 2023, 17; Demirel, 2019, 21).

<i>Sınıf</i>	<i>Öğrenme Alanı</i>	<i>Öğrenme Çıktısı</i>
5	Kültür ve Miras	SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler

Tablo 3.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarının Müze Ziyaretleri ile İlişkilendirilmesi (MEB, 2023, 20).

<i>Sınıf</i>	<i>Öğrenme Alanı</i>	<i>Öğrenme Çıktısı</i>
6	Birey ve Toplum	SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder

3.7. Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

İyi ve etkin vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen sosyal bilgiler, temel eğitimin ilkökul ve ortaokul döneminde okutulan ve öğrencilerin sosyalleşmesiyle beraber toplum hayatına hazır olmasını sağlayan bir ders olarak görülmektedir. Okullar, sosyal bilgiler eğitimi aracılığıyla öğrencilerin vatandaşlık hak ve sorumluluklarını geliştirmeyi ve bir ulusun kültürel mirasını gelecek nesillere aktarmayı amaçlamaktadır (İlter, 2022, 794). Mevcut programdan hareketle bu dersin öğretmenleri, öğrencileri gerçek hayat kesitleriyle karşı karşıya getirerek onları toplum içerisinde iyi-etkin birer vatandaş haline getirmeye çalışmaktadır. Cumhuriyet döneminden itibaren sosyal bilgiler öğretim programları incelendiğinde bugüne kadar toplumsal ve bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda programlarda değişiklikler yapıldığı bilinmektedir (Yalçın & Akhan, 2019, 843).

2023 yılında hazırlanarak 2024'te sunulan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli [TYMM] kapsamında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yenileşmeler sağlanmıştır. Program 2024-2025 eğitim-öğretim yılında ortaokul 5. Sınıftan itibaren uygulanmaya başlanmıştır. 6, 7 ve 8. sınıflarda ise 2018 yılında hazırlanan programla devam etme kararı alınmış, TYMM öğretim programının 2024-2025 eğitim öğretim döneminde 5. sınıfa başlayan öğrenciler ile uygulanmaya devam edileceği kararlaştırılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programında amaçlar, dikkat edilecek hususlar ve beceriler noktasında belirgin bir farklılaşma olmamakla birlikte “erdemli ve yetkin” vatandaş yetiştirme amacı TYMM öğretim programında önem arz etmiştir. Bu

doğrultuda ahlaklı bir toplum oluşturarak bireyi, aileyi ve toplumu koruyarak toplumsal birliktelik ve dayanışmayı sağlamak amaçlanmaktadır (MEB, 2023).

Yenilenen sosyal bilgiler programında öğrenmenin sınıf dışına çıkmasını destekleyen okul dışı öğrenme ortamları etkin kılınmaya çalışılmış ve öğretmenlerin okul dışı ortamlardan eğitim-öğretim sürecinde faydalanması tavsiye edilmiştir. 2018 öğretim programında belirtilen “kazanım” ifadesi “öğrenim çıktısı” olarak değiştirilmiştir. Sadece sonuç odaklı eğitim öğretimden ziyade öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde kazandıklarını önemseyen, yapılacak etkinliklerin dikkate alındığı bir program olması hedeflenmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli programında konu içeriğindeki seyrelmenin en fazla yansıdığı dersin sosyal bilgiler dersi olduğu görülmektedir. 2024’teki programda öğrenme çıktıları Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinde yaklaşık %40 ila %50 oranlarında azaltılmıştır. Önceki programda 5. sınıflarda yer alan öğrenme çıktısı sayısı 33, 6. sınıflarda 34, 7. sınıflarda 31 ve 8. sınıflarda 39 iken güncel programda öğrenme çıktısı sayısı 5’lerde 19, 6’larda 18, 7’lerde 17 ve 8’lerde 15 ile sınırlandırılmıştır. Yeni adıyla öğrenme çıktılarının seyreltilmesiyle öğrencilerin yoğun ve gereksiz bilgiler altında zorlanması önlenmek istenmiştir. Öğrenme çıktılarının kapsadığı alt kazanımlar ise “süreç bileşenleri” olarak ifade edilmektedir. Süreç bileşenlerinde belirgin ifadelerin olması öğretmen nazarında neyi öğreteceğinin ve öğrenciler açısından neyi öğreneceklerinin kesin sınırlarının çizilmesine zemin oluşturmaktadır (MEB, 2018; 2023).

TYMM Sosyal Bilgiler Deri Öğretim Programında tüm öğrenme çıktılarının ders içerisinde nasıl kazandırılacağına yer verilerek, öğretmen için temel bir yol haritası çizilmiştir. Bu durumda öğretmene sağlanan kolaylığın yanında öğretmenin dersin akışında yararlanacağı yöntem ve tekniklerin yer alması onun hayal dünyası ile özgürlüğünü kısmen sınırlamaktadır. Yine güncel programda öğrenme alanlarının isimlerinde de yenilenmeye gidilerek Tablo 3.3’teki şekliyle yer almaktadır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı kaldırılarak içeriğinde yer alan öğrenme çıktıları diğer öğrenme alanlarına dağıtılmıştır (MEB, 2023).

Tablo 3.3. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları (MEB, 2018, 2023)*

2018	2023
Birey ve Toplum	Birlikte Yaşamak
Bilim Teknoloji ve Toplum	Teknoloji ve Sosyal Bilimler
Kültür ve Miras	Ortak Mirasımız
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Hayatımızdaki Ekonomi
Etkin Vatandaşlık	Yaşayan Demokrasimiz
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Evimiz Dünya

Öğrenci profilinin tanımlandığı yeni müfredatta “yetkin ve erdemli insan” yetiştirmek esas amaç olarak görülmektedir. Yenilenen programda “Ölçme ve Değerlendirme” kavramlarının yerine “Öğrenme Kanıtları” ifadesi yer almaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin akademik başarıları öğrenme çıktılarının özellikleriyle bağlantılı olarak performans değerlendirmeye ilişkin bireysel ya da grupla sürdürülebilecek görevlerde sergiledikleri performansların süreç odaklı ölçülebilmesi amacıyla kontrol listesi, dereceli puanlama anahtarı, gözlem formu, performans görevi, öz değerlendirme formu, grup değerlendirme formu, akran değerlendirme gibi çağdaş alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılması beklenilmektedir. Süreç odaklı değerlendirme öğrencinin daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesini ve aktif olmasını, öğrencinin öğretim süreçlerine katılımının artmasını sağlamanın yanında kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine temel oluşturmaktadır. TYMM öğretim programına göre sınavların “Açık uçlu” sorular kullanılarak yapılması öğrenciler için anlama ve yorum becerisinin kazanılmasında kitap okumanın önemini ortaya koymaktadır (MEB, 2023).

Eğitim öğretim yılı içerisinde dönem başları ve sonlarında yapılan zümre toplantılarında sıklıkla yakınılan bir durum olan konu yoğunluğu ve yetiştirilememesi gibi sıkıntıların yenilenen programda konuların seyreltilmesiyle ortadan kalkması beklenmektedir. Yine bu sıkıntılardan ötürü zaman sınırlılığı sebebiyle öğretmenler okul dışında veya sınıf içerisinde etkinlik yapamadıklarını belirtmekteyken, içerikte yer alan yoğun bilgilerin azaltılması ile sürecin daha verimli geçirileceği düşünülmektedir. Öğretmenlere bu sayede farklı öğretim yöntem ve tekniklerini derslerinde uygulayabilme, öğrencilere ise öğrendiklerini yaparak yaşayarak öğrenme imkânı sunulmaktadır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin müze ziyaretlerini nasıl deneyimlediklerini ve bu deneyimlerin kişisel farkındalıkları, yansımaları, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları ve öğrenme süreçleri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Bu desenin seçilme nedeni, öğrencilerin müze ziyaretleri sırasında yaşadıkları deneyimlerin derinlemesine ve bağlamsal olarak bütüncül biçimde incelenmesine olanak tanınmasıdır. Durum çalışması, belirli bir olayın, ortamın, programın, toplumsal grubun ya da birbiriyle ilişkili sistemlerin detaylı ve derinlemesine incelenmesini amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk vd., 2022, 269). Nitel araştırmalar ise görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleriyle, olgunun içinde yer alan katılımcıların deneyimlerini anlamaya ve daha önce fark edilmemiş sorunları ortaya koymaya yönelik öznel ve yorumlayıcı bir süreci ifade eder (Baltacı, 2019, 369).

Bu araştırmanın müze ortamlarında yürütülmesi, araştırmacıların sosyal olguları doğal bağlamı içinde gözlemleyerek, öğrencilerin gerçek yaşantılarını ve deneyimlerini doğrudan incelemelerine olanak tanımıştır. Farklı veri kaynaklarının bir arada kullanılması, öğrencilerin karşılaştıkları durumları nasıl ele aldıklarına dair kapsamlı iç görüler elde edilmesini sağlamıştır (Goodman, 2011). Bu bağlamda, öğrencilerin müze ziyaretleri süresince yaşadıkları duygusal deneyimlerin, geliştirdikleri farkındalıkların ve etkileşim yoluyla kazandıkları bilgi ve becerilerin bağlamsal olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma, müze ziyaretlerinin öğrenciler üzerindeki etkilerini keşfetmeyi, anlamlandırmayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, öğrencilerin müze ziyaretlerini sosyal bilgiler dersiyle nasıl ilişkilendirdikleri, bu süreçte ne tür deneyimsel öğrenmeler kazandıkları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, müze ziyaretlerinin öğrencilerin dersle ilgili tutumlarını, tarihsel ve kültürel farkındalıklarını, aynı zamanda öğrenmeye yönelik motivasyonlarını nasıl etkilediği bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmuştur.

4.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde dikkate alınan ölçüt, araştırmanın yapılacağı sınıf düzeyinin ortaokul 6. sınıf kademesinde öğrenim gören öğrenciler olmasıdır. Bu tercihin nedeni, 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda tarihsel, kültürel ve bilimsel içeriklere yer verilmesi ve bu içeriklerin müze ziyaretleriyle doğrudan ilişkilendirilebilecek nitelikte olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme kaynağı olarak müzelerin kullanıldığı bu araştırmada, ders içeriği ile müze deneyimi arasında içerik uyumuna özellikle dikkat edilmiştir. Nitel araştırmalarda, olaylar konuya ve

mekâna göre farklılık gösterdiğinden sınırlı genellemeler yapılabilir (Karataş, 2015, 70). Örneklem seçilirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemede genelleme kaygısı olmamakla beraber, soruna yönelik farklı durumların örnekleme alınması sebebiyle, evrene ait değerler hakkında kayda değer bilgiler vereceği ifade edilebilir (Büyüköztürk vd., 2022, 93). Çalışma grubu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında bahar yarısında Gaziantep İli Şahinbey İlçesi'nde bulunan Burç Ortaokulu öğrenim gören 52 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların cinsiyet dağılımları Tablo 4.1. de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımları

<i>Cinsiyet</i>	<i>f</i>
Kız	34
Erkek	18

Çalışma grubunun 34'ü kız öğrencilerden, 18'i de erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Geziye dahil olan sınıflarda kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilere göre fazla olduğundan dağılımda kız öğrenciler sayıca yüksek görülmektedir. Katılımcı öğrencilerin velilerine veli onam formu gönderilerek müze ziyaretleri ve araştırmaya katılımları gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, müze ziyareti öncesi, müze ziyareti sırasında ve müze ziyareti sonrasında katılımcılardan veri toplamak amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmış yansıtıcı formlar kullanılmıştır. Söz konusu formlar, Kabapınar'ın (2021) saha ziyareti yansıtıcı form örneklerinden yararlanılarak ziyaretin her aşamasına özgü olacak şekilde uyarlanmıştır. Bu formlar aracılığıyla, ortaokul öğrencilerinin müzelere yönelik ön bilgileri, müze ziyareti sırasındaki izlenimleri ve ziyaret sonrasında gerçekleştirilen etkinliklerin öğrenciler üzerindeki yansımaları belirlenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan formlarda;

- Müze gezisi öncesinde, öğrencilerin duyguları ile birlikte geziye dair amaç ve beklentilerini anlamaya yönelik sorulara yer verilmiştir.
- Müze gezisi sırasında kullanılan formda, öğrencilerin müze ortamında dikkatlerini çeken nesneler, yaşadıkları duygu ve deneyimleri yansıtmalarına imkân tanıyan sorular yer almıştır.
- Müze gezisi sonrasında ise, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları, kazandıkları bilgi ve beceriler, çok boyutlu öğrenme süreçleri ve deneyimlerinin derinlemesine sorgulanmasına yönelik sorular forma dâhil edilmiştir.

Yansıtıcı görüşme formlarındaki sorular oluşturulurken, öğrencilerin yaş düzeylerine uygun ve kolay anlaşılabilir ifadeler kullanılmasına özen gösterilmiştir. Formlar hazırlanırken, araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde derinlemesine bilgi toplamaya olanak tanıyan açık uçlu sorular tercih edilmiştir. Sorular, öğrencilerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri şekilde yapılandırılmış; yönlendirici ifadelerden özellikle kaçınılmıştır. Bu süreç sonucunda oluşturulan yansıtıcı formlar, nitel veri toplama amacına hizmet edecek şekilde son hâline getirilmiştir. Öğrencilere, Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ve İslam Bilim Tarihi Müzesi ziyaretlerinin öncesinde, ziyaret sırasında ve ziyaret sonrasında olmak üzere üç farklı aşamada yansıtıcı formlar dağıtılmış; soruları özgürce yanıtlamaları teşvik edilmiştir. Yansıtıcı formlarda yer alan açık uçlu sorular, nitel araştırma yöntemleri konusunda uzman iki akademisyen tarafından dilsel açıklık ve içerik uygunluğu açısından değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda, anlaşılabilirliği düşük veya amacı karşılamayan maddeler formdan çıkarılmıştır.

4.4. Verilerin Toplanması

Müze ziyaretleri, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar yarısında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada etik ilke ve kurallara uygun hareket edilmiştir. Bilimsel araştırma etiği araştırmanın plan aşamasından verilerin toplanmasına, analiz edilmesine ve sonuçların raporlanarak yayımlanmasına kadarki tüm süreçlerin doğru, şeffaf ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini kapsamaktadır (Gül, 2021, 106). Araştırmanın hiçbir aşamasında bilimsel bütünlüğe aykırı hareket edilmemiştir. Araştırma için Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi bünyesinde Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Onay kodu: E-37976).

Etik Kurul onayının alınmasından sonra müze ziyaretleri öncesinde öğrencilerin öğrenim gördüğü Burç Ortaokulu idaresine gerekli izinlerin sağlanması için dilekçe verilmiştir. Gaziantep İli Şahinbey İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan resmi yazışmalar sonucunda velilere onam formları gönderilmesi, gezilerin yapılması ve yapılandırılmış görüşme formlarının uygulanması onaylanmıştır. Gaziantep ili Şahinbey Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Burç Ortaokulu 2023-2024 eğitim öğretim döneminde 6. sınıf kademesinde okuyan öğrenciler bilgilendirilmiş ve araştırmaya yönelik gezi etkinliği ile görüşme formlarının uygulanabilmesi amacıyla öğrenci velilerine bilgi verilip veli onam formları gönderilerek yazılı onayları alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubuna veri toplama aracını doldurmalarının gönüllülük esasına dayalı olduğu, görüşme formlarına verecekleri cevapların bilimsel bir araştırmada kullanılacağı ve istekleri doğrultusunda çalışmadan ayrılma seçeneklerinin bulunduğu bildirilmiştir. Sonrasında ziyaret edilmesi planlanan müzelerin personelleriyle iletişim kurulmuş, kendilerinin müsaitlik durumu da dikkate alınarak ziyaretlerin yapılması sağlanmıştır. Ardından, Gaziantep Şahinbey Belediyesi'nden

randevu alınarak geziler için otobüs talep edilmiştir. Gaziantep il merkezinde bulunan müzelere Şahinbey Belediyesi tarafından tahsis edilen otobüsler ile Burç Ortaokulu'nda görev yapan 1 rehber öğretmen, 1 din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni, 1 sosyal bilgiler öğretmeni ve 1 belediye personeli eşliğinde gidilmiştir.

4.5. Ziyaret Edilen Müzeler

Araştırmada, Gaziantep İl'inde yer alan İslam Bilim Tarihi Müzesi ve Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ziyaretleri yapılmıştır. Gaziantep ili Şahinbey Belediyesi tarafından kurulan İslam Bilim Tarihi Müzesi, İslam coğrafyasındaki bilimsel faaliyetleri, keşifleri, alanında birçok ilki ve yeniliği bulunduran bir müzecilik anlayışıyla kurulmuştur. Müze ziyaretçisinin ortamı deneyimlemesi istenmiş ve müze bu doğrultuda tasarlanıp çeşitli interaktif uygulamalarla zenginleştirilmiştir. İslam medeniyetinin asırlar öncesinde kaydettiği bilim ve teknik tarihindeki rolüne dikkat çekildiği İslam Bilim Tarihi Müzesinde, ziyaretçileri Müslüman bilim insanları tarafından ortaya konulmuş ve günümüze küçük değişikliklerle gelmiş birçok icat ve keşif hakkında bilgilendirmektedir. Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ise öğrencilere, yaşadıkları şehrin kültürünü öğretmek ve benimsetmek amaçlı kurulmuştur. Kentin kültürel varlığının bölümler halinde sunulduğu müzede Gaziantep ili esas alınarak, kentin ortaya çıktığı 12. asırdan bugüne kadar geçirdiği kültürel aşamalardan gelen ve yaşam tarzını, el sanatlarını ve gündelik hayatını yansıtan somut kültür nesnelerinin sergilendiği koleksiyonlar yer almaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2025).

4.6. Araştırmanın Uygulanması

İzin işlemlerinin tamamlanmasının ardından, çalışmanın ikinci yazarı tarafından ziyaret edilmesi planlanan müzelerin personelleriyle iletişime geçilmiş; müze görevlilerinin uygunluk durumu da dikkate alınarak ziyaret takvimi oluşturulmuştur. Araştırmanın uygulama aşaması, müze ziyaretleri öncesi yansıtıcı formların okulda sınıf ortamında öğrenciler tarafından doldurmalarıyla başlatılmıştır. Ziyaret günü Şahinbey Belediyesi tarafından sağlanan otobüse ile öğrenciler müzelere taşınmış ve yolculuk öncesinde katılımcı listesi üzerinden yoklama alınmıştır. Üç öğretmenin rehberliğinde ilk olarak Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ziyaret edilmiştir. Müze personeli, burada sergilenen bazı eserlerin tarihsel önemini ve hikâyelerini öğrencilere aktarmıştır. Ardından öğrencilere müzeyi bireysel olarak gezmeleri için serbest zaman tanınmış ve bu sürecin sonunda ziyaret sırasında kullanılmak üzere hazırlanan yansıtıcı görüşme formları müze ortamında yanıtlanmıştır.

İkinci ziyaret noktası olan İslam Bilim Tarihi Müzesi gezisinde de benzer bir süreç izlenmiştir. Bu ziyarette öğrencilere müzenin sinema salonunda bilim tarihini tanıtan kısa bir film gösterimi gerçekleştirilerek filmin bitiminde müze rehberi tarafından bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca öğrenciler, müze kapsamında düzenlenen

etkileşimli bir deney tabanlı etkinlik aracılığıyla dijital ortamda parfüm yapımını deneyimleme fırsatı bulmuşlardır. Öğrenciler dijital ekrana dokunarak parfüm yapma deneyi gerçekleştirmiş ve sonucunda kokuyu deneyimlemişlerdir. Öğrenciler açısından ilginç gelen bu etkileşimli deneyim müze ziyaretinin daha dikkat çekici olmasına zemin oluşturmuştur. Müze rehberi hem etkinlik sürecinde hem de sunumlarda öğrencilere rehberlik etmiştir. Ziyaretlerin tamamlanmasının ardından öğrenciler okula dönmüş ve müze deneyimlerini yansıtan ikinci aşama yansıtıcı görüşme formlarını yanıtlamışlardır. Araştırmanın son aşamasında, öğrencilerin genel değerlendirmelerini almak amacıyla hazırlanan formlar evde doldurulmak üzere öğrencilere verilmiş ve bir gün sonra geri toplanmıştır.

4.7. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin analizi yapılırken tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Tematik analiz, bir veri kümesinde (örneğin röportaj, metin veya odak grup görüşmesi) tekrarlayan anlam kalıplarının tespit edilmesini ve sistematik biçimde yorumlanmasını içeren bir yöntemdir (Çarıkçı vd., 2024, 129). Araştırmada veriler dikkate alınarak bütüncül bir analiz yaklaşımı seçilmiştir. İlk olarak araştırmanın verileri dikkatlice okunmuş ve verileri temsil eden kodlar oluşturulmuştur. Kodlama sürecinde öğrenci cevapları taşıdıkları anlam ve içerik göz önünde bulundurularak görüşme sorularıyla bağlantılı olarak kodlara dönüştürülmüştür. Kodlamada ön yargıdan kaçınılmış ve veriler doğal yapısı içerisinde incelenmiştir. Kodlama işleminden sonra benzer ya da ilişkili kodlar gruplandırılarak temalar oluşturulmuştur. Temalar, öğrencilerin görüşlerini yansıtacak şekilde anlamlı başlıklar olarak sınıflandırılmıştır. Temaların oluşturulmasında verilerin içeriksel derinliği ve araştırmanın amaçları dikkate alınmıştır. Analiz sürecinde öğrencilerin görüşlerini somut ve açık bir biçimde ortaya koyabilmek için doğrudan alıntılar kullanılmıştır. Bu alıntılar aracılığıyla okuyucu veriye doğrudan ulaşmaktadır. Son aşamada oluşturulan temalar arasında bütüncül bir değerlendirme yapılarak temaların neyi ifade ettiği yorumlanmıştır. Elde edilen temaların geçerliliği alan uzmanı öğretim elemanlarının görüşleriyle desteklenerek sağlanmıştır.

4.8. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda kullanılacak araçlarının inandırıcılık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), tutarlılık (dependability) ve doğrulanabilirlik/teyit edilebilirlik (confirmability) açılarından geçerli ve güvenilir olması beklenmektedir (Lincoln & Guba, 1985). İnandırıcılık, okuyucuya araştırmanın tüm aşamalarının objektif olarak sunulup, detaylı bilgi verilmesidir (Arslan, 2022, 396-398). Bu çalışmada inandırıcılığı sağlamak için bulgular açıklanırken doğrudan alıntılar kullanılmış ve katılımcılardan toplanan verilerin doğrudan yansıtılmasıyla sağlanmıştır. Öğrenci görüşlerinden alıntılara yer verilerek düşüncelerinin yoruma dayalı değil kendi

ifadeleriyle sunulmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca yansıtıcı forumlardaki soruların oluşturulması aşamasında sosyal bilgiler alanında çalışmaları olan bir akademisyen ve bir sosyal bilgiler öğretmeninden görüşler alınarak soruların anlaşılabilirliği, amaca uygunluğu ve öğrenci seviyesine uygunluğu yönünden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler doğrultusunda gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bulguların yorumlanma sürecine bir alan uzmanı dâhil edilerek analizlerin çoklu bakış açısıyla, daha nesnel biçimde yapılması sağlanmıştır. Araştırmanın birden fazla kişi ile birlikte yürütülmesiyle gerçekleştiği çalışmalarda, aynı verilerden elde edilen kodların güvenilirliği belirlenmelidir (Tutar, 2022). Bu bağlamda araştırmada tutarlılığı sağlamak için elde edilen verilerin analiz süreçleri açık bir şekilde tanımlanmıştır. Öğrencilerin yanıtları kodlanmış, kodlardan temalar oluşturulmuş ve veri analizi sürecinde araştırmacı ve sosyal bilgiler öğretmeni (ikinci kodlayıcı) tarafından oluşturulan kodlar karşılaştırılmıştır. Kodlayıcılar arasında görüş birliği aranarak yalnız bir kodlayıcının önerdiği kodlar görüş ayrılığı olarak değerlendirilmiştir. Bu uygulama ile kodlamaların tutarlılığı ve yorumların güvenilirliği arttırılmak amaçlanmıştır. Bu süreç, elde edilen bulguların analizine yönelik tutarlılığı arttırmıştır. Araştırmada teyit edilebilirliğin gerçekleşmesi için araştırma sürecinin tüm yönleri açık bir şekilde tanımlanmış ve belgelenmesi sağlanmıştır. Toplanan veriler, kod listeleri ve analiz belgeleri dijital ortamda arşivlenmiş; ayrıca öğrencilere uygulanan yansıtıcı formlar fiziksel olarak saklanmıştır. Böylece dış denetleyicilerin süreci izlemesine ve verileri incelemesine olanak tanınmıştır. İhtiyaç duyulduğu takdirde yansıtıcı formların incelenmesi için dosyalanmıştır. Böylece araştırma verilerinin dış paydaşlar tarafından da izlenebilir olması amaçlanmıştır. Aktarılabilirlik (transferability) açısından, katılımcı profili, araştırmanın bağlamı ve kullanılan yöntemler ayrıntılı şekilde tanımlanmış; böylece benzer koşullarda benzer araştırmalar yapılabilmesi için gerekli zeminin oluşturulması amaçlanmıştır.

5. BULGULAR VE YORUM

Ortaokul öğrencilerine yönelik Gaziantep İlinde yer alan Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi ve İslam Bilim Tarihi Müzesi'ne düzenlenen ziyaretlerin öğrencilerin deneyimlerini keşfetmeyi ve bu deneyimlerin kişisel gelişimleri, farkındalık düzeyleri ve sosyal bilgiler dersi üzerinde etkilerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular, bu bölümde sunulmaktadır. Öğrencilerin müze ziyaretine ilişkin deneyimleri; ziyaret öncesi, ziyaret sırası ve ziyaret sonrası olmak üzere üç aşamada değerlendirilmiş, ayrıca bu deneyimlerin sosyal bilgiler dersi üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Katılımcıların deneyimleri, farklı temalar altında kategorize edilmiş; her bir tema, öğrencilerin ifadeleri doğrultusunda yorumlanmıştır.

5.1. Müze Ziyareti Öncesi Bulgular

Pozitif duygusal hazırlık

Müze ziyareti öncesinde, öğrencilerin farklı olumlu duygular ve motivasyonel durumlar yaşadıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, heyecan ve mutluluk duygularını yoğun bir şekilde yaşadığını ifade ederken, bu duygulara merak ve iyi hissetme duygularının da eşlik ettiği belirlenmiştir. Daha az sayıda katılımcıda ise sabırsızlık, heves ve eğlence isteği gibi duygular gözlemlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı, okul dışında farklı bir mekâna gitmenin kendilerini iyi hissettirdiğini ve bu deneyimin motivasyonlarını artırdığını ifade etmiştir. Örneğin, Ö10: 'Ortaokulda ilk defa bir gezi etkinliği yapacağımız için çok mutluyum.' sözleriyle hem heyecanını hem de yapılan eğitsel etkinlikten duyduğu genel memnuniyeti dile getirmiştir. Benzer şekilde, Ö47 tarihi eserleri görme ve öğrenme konusundaki istekli durumunu şu cümleler ile tanımlamıştır: 'Tarihi eserleri gezip göreceğiz ve birçok bilgi sahibi olacağız. Yeni yeni tarihi eserler öğreneceğimiz için çok mutluyum.' Bazı öğrenciler ise arkadaşlarıyla birlikte bir gezi etkinliğine katılmanın oluşturduğu heyecan nedeniyle olumlu duygular hissetmiştir. Örneğin Ö26 "Çok iyi ve heyecanlı hissediyorum, mutluyum. Arkadaşımızla geziye gideceğim için ayrıca heyecanlıyım." şeklinde ziyaret öncesindeki düşüncelerini belirtmiştir.

Resim 5. 1. Müze Ziyareti Öncesi Öğrenciler

5.1.1. Müze Ziyaretinden Beklentiler

Gezi öncesinde öğrencilere yönetilen “Müze ziyaretlerinden beklentileriniz nelerdir”, “Müze ziyaretlerinde neleri öğrenmeyi istiyorsunuz veya amaçlıyorsunuz? Bu ziyaretlerde ihtiyacınız olan şeyler nelerdir? sorularına verilen yanıtların analizi sonucunda iki kavramsal kategori ortaya çıkmıştır: “Öğrenme ve etkileşim kurma isteği” ve “Keyifli ve eğlenceli zaman geçirme”.

Öğrenme ve etkileşim kurma isteği

Gezi öncesinde, öğrencilerin müze ziyaretlerine ilişkin beklentilerinin büyük ölçüde “öğrenme ve bilgi edinme” kategorisinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Öğrenciler arasında çoğunlukla dile getirilen beklenti “eskiye dair bilgi edinmek” olarak öne çıkarken, bunu “bizzat eserleri görmek” ve “gezip görmek arzusu” takip etmiştir. Öğrenciler, müzeler aracılığıyla geçmişe dair bilgi edinmeyi, farklı ortamlar görmeyi ve tarihi unsurları yerinde öğrenmeyi hedeflediklerini ifade etmiştir. Örneğin müze gezilerinden beklentilerini Ö26 “Ben müze ziyaretinde eski zamandan kalan eserleri görüp onlar hakkında bilgi öğrenmek istiyorum.” ve Ö33 “Müze ziyaretlerinde en çok böyle tarihi eser, kültür kalıntıları öğrenmek istiyorum.” şeklinde dile getirmişlerdir. Ö5 ise “Müze ziyaretinde önemli bilgileri not etmek istiyorum. Beklentim bilim adamlarını

keşfetmek, onlarla ilgili bilgiler edinmek.” sözleriyle sürece bilişsel olarak katılım sağlama beklentisini yansıtmaktadır.

Bu ifadeler, öğrencilerin müze ziyaretlerini yalnızca görsel bir deneyim olarak değil, aynı zamanda bilgi edinme, gezip görme fırsatı olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Resim 5. 2. Öğrencilerin Müzedeki Bilgilendirme Panosunu İncelemesi

Resim 5. 3. Müzedeki Pano Bilgilendirmelerini Okuyan Öğrenciler

Keyifli ve eğlenceli zaman geçirme

Öğrencilerin müze ziyaretlerinden yalnızca bilgi edinmeyi değil, aynı zamanda eğlenmeyi ve akranlarıyla zaman geçirmeyi bekledikleri de belirlenmiştir. Öğrenciler müze ziyaretlerini hem eğitimsel hem de sosyal bir deneyim olarak görmektedirler. Örneğin Ö25 görüşünü “Öğrendiklerimi gezerek ve daha yakından görmek için... İhtiyacım olan şey, bilgilerimi tazelemek ve eğlenmek.” sözleri ile ifade ederken; Ö32 “Müze ziyaretinde bize her şeyi anlatmaları ve keyifli geçmesini isterim.” şeklinde bilgi edinme beklentisi ile beraber eğlenme arzusunu da dile getirmişlerdir. Benzer şekilde Ö4 de “Ben bilgi edinmek ve eğlenmek istiyorum.” şeklinde beklentisini ifade etmiştir. Bu alıntılar, öğrencilerin müze ziyaretlerini bir öğrenme fırsatı olarak görmelerinin yanında eğlenceli ve sosyal bir deneyim etkinliği olarak da algıladıklarını göstermektedir.

Resim 5. 4. Müzede Öğrencilerin Keyifli Anlarından Bir An

5.2. Müze Ziyaretleri Sırasında Elde Edilen Bulgular

Müze gezileri sırasında öğrencilere uygulanan yansıtıcı formlardan elde edilen yanıtların analizi sonucunda dört ana kategori belirlenmiştir: (1) Olumlu duygusal deneyimler, (2) Tarihsel ve kültürel bilinç geliştirme, (3) Estetik duyarlılık ve merak ve (4) Sosyal etkileşim. Bu kategorilere ait bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Olumlu duygusal deneyimler

Müze gezisi öncesinden olduğu gibi öğrencilerin müze ziyaretleri sırasında da çeşitli duygusal deneyimler yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, müze ortamını görmenin ve sergilenen eserlerle doğrudan etkileşim kurmanın kendilerini mutlu hissettirdiğini belirtmiştir. Mutluluk duygusunun yanı sıra, öğrencilerde duygusal yoğunluk, heyecan ve neşe gibi olumlu duyguların da ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Örneğin, Ö36 “Bulunduğum ortam icatlarla dolu ve gezi boyunca çok iyi hissettim.” sözleriyle müzelerin öğrencilerde merak duygusu oluşturan ortamlar olduğunu düşündürmektedir. Bazı öğrenciler ise arkadaşlarıyla bir gezi etkinliğine katılmanın oluşturduğu heyecan nedeniyle olumlu duygular hissetmiştir. Örneğin, Ö26, “..... Kendi aramızda müzedeki eserleri konuştuk.” ifadesi ile müze ziyaretlerinin kendisinde oluşturduğu sosyal öğrenmeye vurgu yapmıştır. Benzer şekilde Ö20’nin “Eski kültür gördüğüm ve öğrendiğim için mutluyum. Bazı eserlere şaşırdım

ama duygulandım biraz.” ifadesi, müze ortamlarının kişisel gelişim ve kültürü tanıma noktasındaki önemini yansıtmaktadır. Ö32 ise “Oturduğumuz köyün eski eşyalarını görmek mutluluk verici.” şeklindeki görüşü müze ziyaretlerinde aidiyet duygusunun güçlendiği ortaya koymaktadır.

Resim 5. 5. Eski Fotoğraf Makinelerini Gözlemleyen Öğrenciler

Tarihi ve kültürel bilinç geliştirme

Öğrenci deneyimlerine ilişkin analizler, katılımcıların müze ziyaretleri aracılığıyla tarihsel ve kültürel bilinç geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Öğrenciler, “eski kültüre dair bilgi edindiklerini” ve “kendilerini eski dönemlerde yaşamış gibi hissettiklerini” ifade ederek geçmişle duygusal ve bilişsel düzeyde bir bağ kurduklarını belirtmişlerdir. Örneğin Ö1’in “Çok güzel bir duygu. Eski zamanlardan kalan bir yer olduğu için çok şeyler kazandırdı.” ve Ö8’in “Müzede bulunmak bize kültürümüzü, eskiden yaşanmış olayları hatırlatıyor. Bu çok güzel bir durum. Burada olmak bana tarihi geri yaşamışım gibi hissettirdi. Burası geldiğim en güzel müze.” şeklindeki ifadeleri müze gezilerinin öğrencilerin tarihsel bağlantılar kurmalarını desteklediğini göstermektedir.

Bazı öğrenciler ise müze ziyaretleri sayesinde toplumda yaşanan kültürel ve tarihsel değişimlerin farkına vardıklarını belirtmiştir. Yaşadıkları çevrenin kültürel özelliklerini görmenin kendilerine mutluluk verdiğini ifade eden katılımcılar, müze ortamının tarihî ve kültürel izleri hatırlattığını ve geçmişe ait eserlerin önemini

hissettirdiğini vurgulamışlardır. Örneğin Ö1'in "Eski zamanlardan kalan bir yer olduğu için çok şeyler kazandırdı." ve Ö8'in "Müzede bulunmak bize kültürümüzü, eskiden yaşanmış olayları hatırlatıyor... burada olmak bana tarihi geri yaşamışım gibi hissettirdi. Burası geldiğim en güzel müze." şeklindeki ifadeleri müze gezilerinin tarihi ve kültürel bilinci geliştirmeye yardımcı olacağını ortaya koymaktadır. Yine Ö49'un bu konudaki "Sanki o yılları, o anları ben yaşamış gibiyim." düşüncesine dayanarak müze ziyaretlerinin öğrencilerin tarihsel empati becerisi kazanmalarına katkı sunduğu söylenebilir.

Resim 5. 6. Müzede Sergilenen Geçmiş Dönemde Kullanılan Günlük Hayata Dair Eşyalar

Estetik duyarlılık ve merak

Öğrencilerin müze ortamına ilişkin düşüncelerinde sıklıkla "eski eşyaların çok güzel olduğu" yönündeki ifadelerin yer alması hem müze atmosferine hem de sergilenen objelere yönelik estetik bir beğeni geliştirdiklerini göstermektedir. Ayrıca, "eski eşyaların nasıl ortaya çıktığına dair" meraklarının olması ve bu eserleri "ilginç" ve "dikkat çekici" bulmaları, tarihî objelere yönelik bilişsel bir merak geliştirdiklerine işaret etmektedir. Bu bulgular, öğrencilerin müze deneyimleri aracılığıyla tarihsel farkındalık kazanmanın yanı sıra estetik duyarlılık ve nostalji duygusu da geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Örneğin, katılımcılardan Ö2 "Öncelikle eski kültürümüzdeki kıyafetler, eşyalar, makineler, sandıklar çok güzel. Gezi boyunca hissettiğim ve kendime sorduğum soru neden günümüzde yok." ve Ö11 "Bulunduğum ortamın havası çok güzel. Gezi boyunca aramızda çok heyecanlı olduğumuzu konuştuk.

Burada olan eşyaların hepsi çok güzel, eskiden birçok eşyalar varmış. Ama hiç fark etmemişiz. Eskideki eşyalar çok güzel, çok mutlu heyecanlı hissediyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ifadeleri, müze ortamında sergilenen eserlerin estetik niteliklerine karşı duyarlılık geliştirdiklerini ve bu eserler aracılığıyla müzelere yönelik derin bir ilgi duyduklarını ortaya koymaktadır.

Resim 5. 7. Müze Ortamında Eski Geleneksel Çeyizleri İnceleyen Öğrenciler

Sosyal etkileşim

Öğrenciler, müze ziyaretleri sırasında hem arkadaşlarıyla hem de müze görevlileriyle çeşitli etkileşimler kurduklarını ve bu tür gezilerin sosyal etkileşimlerine ve kişilerarası iletişim becerilerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Katılımcı yanıtlarında en sık vurgulanan unsurlar arasında, “arkadaşlarıyla müze hakkında konuşmak” ve “tarihi eserler üzerine sohbet etmek” gibi ifadeler öne çıkmıştır. Örneğin, Ö2 “havası çok güzel, tam istediğim gibi. Arkadaşlarımla ben de bilim adamlarımız gibi icat yapmak istediğimi konuştum”, Ö22 “güzel ve kültürle ilgili bir havası var. Arkadaşlarımla çok güzel bir yer olduğunu konuştuk.”, Ö32 “gezi boyunca arkadaşlarımla en çok kadınların eski kıyafetleri ve fotoğraf makineleriyle ilgili konuştuk.” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu bulgular, öğrencilerin müze ziyaretlerini etkileşime dayalı sosyal öğrenme fırsatları olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Resim 5. 8. Birlikte Müzeyi Gezen Arkadaşlar

Resim 5. 9. Müzede Arkadaşlarıyla Olmaktan Mutluluk Duyan Öğrenciler

5.2.1. Yapılandırılmış Ortamla Bilgi Edinimi

Müze ziyaretleri sırasında öğrencilerin müzede yapılandırılan etkileşimli sergiler, farklı koleksiyonlar ve birincil kaynaklar aracılığıyla doğrudan bilgiye ulaşma fırsatı buldukları gözlemlenmiştir. Müze unsurları sayesinde öğrencilerin, tarihî objelere, eski bilimsel icatlara, teknik araç-gereçlere ve kültürel varlıklara yönelik hem bilgi düzeylerini artırdıkları hem de ilgi ve merak duygularını geliştirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca, ziyaret edilen müze türlerine göre öğrencilerin farklı öğrenme deneyimleri yaşadıkları anlaşılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, deneyim yoluyla öğrenme süreci “Tarihi Objeler”, “Bilimsel-Teknolojik İcatlar ve Keşifler” ve “Kültürel Unsurlar” olmak üzere üç alt kategori altında değerlendirilmiştir.

Tarihi objeler. Müze ziyaretlerinde öğrenciler tarihi objeler arasında en çok 'eski kıyafetler', 'eski fotoğraf makineleri' ve 'eski oyuncaklar' şeklindeki unsurları beğendiklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin tarihi objeler arasında beğendikleri diğer eserler ise 'eski ev eşyaları' ve 'kapı tokmakları' olarak belirtilmiştir. Örneğin, Ö47, müzede beğendiği eserleri şu şekilde açıklamıştır; “Beğendiğim yönleri kıyafetlerin tarihi olması. Bir sürü fotoğraf makinesi var ve bize tarihi öğretti.” Ö10 ise “Kıyafetler ve oyuncakları beğendim.” şeklinde beğendiği eserleri belirtmiştir. Ö13, beğendiği eserlerin genellikle eski kıyafetler ve oyuncaklar olduğunu söylemiştir. Ö18 müzede beğendiği şeyler hakkında sorulan soruya “Çocuk oyuncaklarını, yapay kadınları, kadınların takılarını, hepsini beğendim.” şeklinde cevap yazmıştır. Öğrenci alıntıları, müzede yapılandırılmış sergilerde yer alan tarihî objelerle ve geçmiş yaşamlara ait izler

taşıyan nesnelerle kurulan etkileşimin, öğrencilerin tarihsel bilgi ve anlayışlarını daha güçlü ve etkili hâle getirdiğini göstermektedir.

Resim 5. 10. Eskiden Kullanılan Tarihi Nesneleri İnceleyen Bir Öğrenci

Bilimsel ve teknolojik icatlar ve keşifler. Bilim Müzesi’ne yapılan ziyarette, müzenin farklı bölümlerinde çeşitli temalar altında sergilenen bilimsel ve teknolojik icatlar ile bilim insanlarına ait keşifler ve bilimsel enstrümanlar, öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Öğrenciler bu sergiler aracılığıyla yeni bilgiler edindiklerini ve bilimsel konulara karşı ilgilerinin arttığını ifade etmişlerdir. Öğrenciler, özellikle tıp alanında kullanılan eski aletlere ilgi göstermiş ve bunları beğendiklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, eski dönemde kullanılan tıp aletlerine dikkat çekmiş ve bu materyalleri ilginç bulduklarını belirtmiştir. Örneğin, katılımcılardan Ö5 “En çok dikkatimi çeken ameliyat makasları”, Ö10 “Doktorların kullandığı birden çok eşyalar” ve Ö14 “Tedavide kullanılan aletler” şeklinde yanıtlar vermiştir. Bu bulgu, tıp biliminin tarihsel süreç içerisinde gelişiminin öğrenciler açısından görünür kılınmasında bilim müzelerinin faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin ilgisini çeken diğer unsurlar ise halat çekme mekanizması ve dişli çark sistemi olmuştur. Bu bulgu öğrencilerde teknolojik gelişmeler ve değişim hakkında

ilgi uyandığını göstermektedir. Katılımcıların bazıları tarafından dikkat çeken eserler arasında astronomik aletler, fizik bölümü ve pusula sıralanmıştır. Öğrencilerden Ö45 “Beğendiğim yönü bilimin bazı alanlarının nasıl oluştuğunu gösterdi.” ve ““...eserler çok güzeldi. Yeni yeni bilim insanları öğrendiğimiz için çok mutluyum.” cümleleriyle bilimsel alanlar ve bilim insanları hakkında bilgi edindiğine dair görüş bildirmiştir. Örneğin, Ö10, beğendiği eserler olarak doktorların kullandığı icatları ve ziyaretin başlangıcında izletilen İslam bilim tarihi konusundaki filmi belirtmiştir. Öğrencilerden elde edilen bu çeşitlilik, bilim müzesi ziyaretlerinin disiplinler arası öğrenmeye önemli katkılar sunduğunu ve öğrencilere farklı bilim dallarını bir arada değerlendirerek derinlemesine düşünme fırsatı sağladığını göstermektedir.

Resim 5. 11. Bilim Müzesi'nde Eski Tip Baskı Makinesini İzleyen Öğrenciler

Resim 5. 12. Öğrenciler Dişli Çark Sistemini İncelerken

Kültürel unsurlar. Gaziantep Kültür Müzesi ziyaretlerinde, öğrencilerin dikkatini çeken bir diğer önemli bir bulgu, müzede sergilenen çeşitli önemli kültürel varlıklarla ilgili gözlemleridir. Müze nesneleri, öğrencilere toplumların kültürel yaşamına dair kapsamlı bilgiler sunmanın yanı sıra, farklı kültürlerin yaşam tarzlarına ilişkin fikirler, deneyimler ve iç görülerle empati kurmalarını sağlayarak bu kültürleri daha iyi anlamalarına yardımcı olmuştur. Öğrencilerin çoğunlukla eski fotoğraf makineleri, eski ev eşyaları, eski oyuncaklar, eski kapı tokmakları ve eski kıyafetler gibi unsurlara ilgi gösterdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin müze gezisi sırasında kültürel unsurlara yönelik ilgileri dikkat çekici düzeydedir. Ö2 eski kıyafetler (ör., bindallı ve

gelinlikler), hamam eşyaları, oyalar ve oyuncaklar gibi kültürel objelere özel bir ilgi gösterdiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde birçok katılımcı eski dönemlere ait elbiselerin, takıların ve çeyizlerin dikkatlerini çektiğini belirtmiştir. Bu durum geçmişe ait gündelik yaşam nesnelerine yönelik öğrencilerin tarihsel ve kültürel bağamları keşfetme konusunda doğal bir merak geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle eski fotoğraf makinelerinin çeşitliliğinin çok olması ve günümüzde teknolojiye çocuklar tarafından ilgi duyulması öğrencilerin bu eserlere dikkat çekmelerinin nedeni olarak açıklanabilir. Bu doğrultuda öğrencilerin genel olarak dikkatlerini çeken unsurlara bazı yanıtlar hariç genellikle tek kelimelik yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin Ö19 “Dikkatimi çeken unsur fotoğraf makineleri oldu” ve Ö27 “Fotoğraf yeri” şeklinde cevaplamıştır. Öğrencilerin günümüz ile karşılaştırma yapmaları hususunda eski ev eşyaları dikkatlerini çekmiştir. Ö7 “Müzeyi beğendim, çünkü eski tarihlerimizi öğrenmek beni çok mutlu ediyor, gezmek görmek daha iyi geliyor” ifadesiyle öğrenmenin kendisinde oluşturduğu duygulardan bahsetmektedir. Ayrıca müze ziyaretlerine katılan öğrencilerin henüz oyun çağı olan 11-12 yaşlarında olmaları, eski oyuncakların çocuklar için ilgi çekici hale gelmesine neden olmuştur. Konuyla ilgili olarak Ö4 dikkatini çeken unsuru “Eski dönemde kullanılan kapı tokmağı ilgimi çekti.” şeklinde ifade etmiştir.

Resim 5. 13. Gaziantep Kültürüne Ait Mutfak Eşyaları

Resim 5. 14. Müzedeki Eserler Hakkında Bilgi Veren Rehberi Dinleyen Öğrenciler

5.3. Müze Ziyaretleri Sonrası Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında müze ziyaretleri sonrası öğrencilerin deneyimlerine ilişkin elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmaktadır. Öğrencilerin müze gezileri sonrası deneyimleri dört ana kategori altında değerlendirilmiştir. “Milli değerlerin gelişimi”, “Yerel aidiyet duygusu ve toplumsal bağlılık”, “Kültürel ve tarihi mirası tanıma” ve “Bilimsel farkındalık ve merakın uyanışı”.

Milli değerlerin gelişimi

Öğrenci deneyimlerinde öne çıkan bir diğer kategori, müze deneyimlerinin öğrenciler üzerinde milli değerleri yansıtmadaki rolüdür. Etkinlik aracılığıyla öğrencilerin millî değerleri hatırladıkları ve kendi tarihi geçmişlerine yönelik farkındalık geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Katılımcılar, müzedeki koleksiyon ve sergileri kendi baskın ulusal değerleri ile örtüşen ve bu değerleri yansıtan unsurlar olarak değerlendirmiştir. Örneğin öğrenciler, tarihteki toplumların mücadelelerini kavrayarak Kurtuluş Savaşı'nın önemini anlamış, eğlenceli bir deneyim elde etmiş ve geçmişe dair daha fazla şey öğrenme isteği duymuştur. Örneğin katılımcılardan Ö11, “Eskiden bizim için nasıl böyle mücadele ettiklerini öğrendim. Bizler için çok çaba sarf ettikleri beni çok etkiledi.” ve Ö26 “Eski zamanda eskilerimizin bizler için nasıl savaştığı” ifadeleriyle öğrencilerin milli değerleri benimseyerek geçmişle güçlü bir bağ kurduğunu göstermektedir. Ö34 ise “Kurtuluş Savaşı'nın önemini anladım.” şeklindeki cümlesiyle müzelerin tarihi bilgileri somutlaştırmadaki işlevine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde Ö19, müze gezilerinin kendisini geçmişte yaşamış gibi hissettirdiğini ifade ederek, bu ziyaretlerin tarihsel empati becerisinin gelişmesine katkı sağladığını yansıtmıştır. Ö5 ise “Müze ziyaretleri bende duygusallık oluşturdu. Kahramanlarımızın yaptığı şeyler beni çok şaşırttı...” ve Ö12 “...Bilmediğimiz ne varsa öğrendik. Müzeye gittiğimde çok duygulandım. Çünkü atalarımızın neler yaptığını öğrendik.” cümleleriyle ziyaretlerde geçmişte yaşamış atalarımıza karşı minnet duyguları beslediklerini vurgulamışlardır. Ayrıca Ö43 “...vatanıma çok saygılı olacağım” sözleriyle müzelerde öğrencilerin vatanseverlik bilincinin pekiştiğini de göstermektedir. Öğrencilerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, müzeler bilgi aktarmanın yanında milli değerleri yansıtmaya işlevi ile milli ve manevi duyguların gelişimini desteklemektedir.

Resim 5. 15. Müzede Geçmiş Hakkında Kahramanlık Temalı Canlandırmalar

Yerel aidiyet duygusu ve toplumsal bağlılık

Müze ziyaretleri ile öğrencilerin yerel aidiyet duygusu ve toplumsal bağlılık geliştirdiğine dair bulgulara rastlanmıştır. Katılımcılar, yaşadıkları şehrin tarihi ve kültürel geçmişini yansıtan nesneler ve eserler aracılığıyla edindikleri bilgiler doğrultusunda yerel bölgelerine dahası toplumlarına olan aidiyet ve bağlılık duygularının derinleştiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Ö16 geçmişte insanlarımızın nasıl giyindiğini, nasıl yaşadığını öğrenmenin çok güzel bir duygu olduğunu belirterek müze ziyaretleriyle toplumsal aidiyet ve bağlantı kurduğunu ifade etmiştir. Ö2 “Öğrendiğim şey Gaziantep’in savaşta ne zorluk çektiği, ardından kalan eserleri öğrendim.” şeklindeki cevabıyla müze ziyaretleriyle yaşadığı şehre yönelik bağlılığının arttığını belirtmiştir. Ö39 ise “Gaziantep’te atalarımız Kurtuluş Savaşı’nda ellerindeki imkanları en iyi şekilde değerlendirmiş. Bu sayede bu savaş kazanılmış.” cümleleriyle Gaziantep halkının Millî Mücadele sürecinde düşmana karşı direnişini öğrendiğini ve atalarının bu doğrultuda fedakarlıklar yaptıklarını ifade etmiştir. Bu bulgular öğrencilerin yerel müze ziyaretleri aracılığıyla toplumsal bağlılık ve aidiyet duygusunu güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Resim 5. 16. Kurtuluş Savaşı'nda Kullanılan Askeri Malzemeleri İnceleyen Bir Öğrenci

Resim 5. 17. Kurtuluş Savaşı'nda Kullanılan Askeri Malzemeleri İnceleyen Bir Öğrenci-2

Kültürel ve tarihi mirası tanıma

Bu kategori kapsamında öğrencilerin geçmişe yönelik ilgileri ve kültürel ve tarihi değerlere dair farkındalıkları öne çıkmaktadır. Müze ziyaretleri, öğrencilerin soyut tarihî ve kültürel kavramların somut biçimde deneyimlemesini sağlayarak öğrencilerde hem geçmişle bağ kurma hem de kültürel mirasın tanınmasının gerekliliğine yönelik bilinç geliştirme açısından önemli bir öğrenme süreci oluşturmuştur. Öğrenciler “eski insanların yaşam tarzlarını” ve “kültürümüzü” öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, Ö12 geçmişten kalan eserler ve eski toplumların yaşayışlarıyla ilgili olarak öğrendiklerini şu şekilde dile getirmiştir: “Kapı tokmaklarını öğrendik. Bir erkek eli, bir de kadın eli şeklinde. Erkek eli ile kapı çalınırsa erkek açar, kadın eli ile çalınırsa kadın açarmış.”. Benzer şekilde, Ö20 “Tarihte insanların neleri kullanıp kullanmadığı, neler giydikleri gibi pek çok sorunun cevabını öğrendim.” ve Ö30 “Eski kıyafeti, giyimi ve takıları ile eskilerle ilgili bilgi topladık.” şeklindeki düşünceleriyle maddi kültürel öğelerinin öğrencilerin kültürel miras unsuları hakkında bilgi edindiklerini göstermektedir.

Resim 5. 18. Gaziantep’li Kadınların
Günlük Yaşantılarının Canlandırılması

Resim 5. 19. Gaziantep’e Ait Eski
Mutfak Eşyalarını İzleyen Öğrenciler

Katılımcıların elde ettikleri öğrenme ve deneyimlerde “geçmişte yaşanan savaşları öğrenmek”, “tarih ile ilgili daha çok bilgi edinmek” ve “Karanlık Çağ’ın aslında İslam’ın Altın Çağı olduğunu öğrenmek” cevaplarına ulaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle müze ziyaretleri ile öğrencilerin tarihsel süreçle bağ kurdukları ve tarihle ilgili sorgulamalar yaptıkları görülmektedir. Ö16 “bugün kullanılan birçok şeyin Türkler tarafından icat edildiğini öğrenmek” şeklindeki ifadesiyle kültürel özgüveninin geliştiğini yansıtarak kültürel aidiyet sağlamıştır. Ö39 ise “Karanlık Çağ’ı yani Müslümanlarla alakalı Altın Çağı her şeyin ilk halini öğrendik.” şeklinde öğrendiklerini belirtmiştir. Bu düşünce doğrultusunda müze ziyaretleri sayesinde İslam tarihi ile milli değerlerin ilişkilendirildiği ve olayların somutlaştırarak bilgilerin derinleştirildiği görülmektedir.

Bilimsel farkındalık ve merakın uyanışı

Bilim müzesine ilişkin öğrenci yanıtlarının analizi öğrencilerin müze ziyaretleri sırasında bilimsel ve teknolojik mirasa yönelik çeşitli deneyimler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bu deneyimler arasında en sık belirtilenler; “geçmişte kullanılan tıp aletlerini görme”, “kimya deneyleri hakkında bilgi edinme” ve “bilim alanlarını ve bilim insanlarını tanıma” olmuştur. Örneğin katılımcı Ö12, “Kimya dersini kimin bulduğunu öğrendik. Tıpla ilgili şeyler öğrendik” şeklindeki ifadesiyle bir bilim alanının tarihsel gelişimi hakkında bilgi edindiğini göstermiştir. Ö25 ise “İbn-i Sina’nın yaptığı eserleri öğrendim” cümlesiyle bilim tarihine yönelik öğrenmelerini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Ö13, “Müze ziyaretinde fizik, kimya... bu derslerde ne araçlar

kullanıldığı hakkında bilgi topladım” şeklinde ifadesiyle müze gezilerinin ders içerikleri ile ilişkilendirmesini sağlamıştır. Ayrıca, Ö25 müze ziyaretleriyle bir projeye başlamayı devam ettirme ve yeni keşifler yapabilme konusunda kendisini cesaretlendirdiğini belirtmiştir. Ö2’nin “İlk girdiğimde çok heyecanlandım. Eski bilim insanlarının çok güzel icatları varmış. Daha azimli olmayı, bilim öğrenmek için daha çok çalışmayı arzuladım.” ifadesi sadece anlık bir heyecanı değil kalıcı bir öğrenme isteğini ve motivasyonu göstermektedir. Ö24, “Bilim insanlarını öğrendim. Fizik, kimya, tıp hakkında bilgiler elde ettim” ifadesiyle bilimsel farkındalığını paylaşırken, Ö16 “Kimya, fizik alanlarına ilgimi uyandırdı” diyerek bu alanlara yönelik ilgisinin arttığını belirtmiştir. Müze rehberi eşliğinde dijital ekranda gerçekleştirilen “parfüm yapımı” etkinliğinin öğrenciler açısından ilgi çekici bir deneyim olarak bilimsel bilgi düzeyini ve bilim öğrenme motivasyonunu artırdığı belirlenmiştir. Örneğin Ö42 “Dijital ekranda parfüm yapmak çok güzeldi.” ifadesi ile etkileşimli uygulamaların öğrencilerin dikkatini çektiğini ve öğrenmeye karşı olumlu duygular geliştirdiğini göstermektedir. Bu tür deneyimler, öğrencilerin gözlem yapma, ilişki kurma ve çıkarımda bulunma becerilerini destekleyerek teorik bilginin pratikle bütünleşmesini somutlaştırmaktadır. Benzer şekilde Ö52 “Saatin içindeki mekanizmayı ve makinelerle saatin nasıl çalıştığını öğrendim.” sözleriyle teknik bir sistemin işleyişine dair yapısal bir anlayış kazandığını belirtmiştir. Öğrenci alıntıları, bilim müzelerinin bilimle ilgili kavramları ve teorik bilgileri somutlaştırarak öğrencilerde bilimsel farkındalık oluşumunu desteklediğini ve bilim öğrenmeye yönelik ilgi ile bağlılıklarının gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

Resim 5. 20. Bilim Tarihi Müzesinde Tarihi İcatları İnceleyen Bir Öğrenci

Resim 5. 21. Müzede Kimya Bölümünde Sergileri İnceleyen Öğrenciler

5.4. Müze Ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Etkisine İlişkin Bulgular

Müze ziyaretlerinin tamamlanmasının ardından, öğrenciler okul ortamına dönmüş ve ev ortamında yanıtlamaları amacıyla kendilerine yansıtıcı bir form verilmiştir. Bu formda öğrencilere “Müze gezileri, sosyal bilgiler dersine olan tutum ve düşüncelerinizi nasıl etkiledi?” ile “Müze gezileri, sosyal bilgiler dersini öğrenmede size nasıl bir katkı sağladı?” soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtlar, onların müze deneyimleri aracılığıyla sosyal bilgilere yönelik tutumlarında ve öğrenme-öğretme pratiklerine ilişkin algılarında nasıl dönüşüm yaşadıklarını anlamaya yönelik olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, öğrencilerin müze deneyimlerinin sosyal bilgiler dersi üzerindeki etkileri üç ana kategori altında toplanmıştır: “İlgi ve tutumlarda olumlu değişim”, “Etkili öğretim” ve “Keşif yoluyla derin öğrenme.”

İlgi ve tutumlarda olumlu değişim

Müze ziyaretlerinin, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi ve tutumlarında olumlu değişimlere yol açtığı belirlenmiştir. Bulgular, bu deneyimlerin öğrencilerde derse karşı daha güçlü bir duygusal bağlılık geliştirdiğini ve bu duygusal yönelimin öğrenme süreçlerini destekleyici bir rol üstlendiğini göstermiştir. Bazı öğrenciler, ziyaretler ile derse daha fazla değer atfettiğini ve müze ortamlarında sosyal bilgileri dersi öğrenmek için daha fazla çaba ve katılım sergilediklerini bildirmiştir. Katılımcılar, hem tarih-kültür hem de bilim müze temalı müze gezilerinin sosyal bilgiler dersini öğrenmeye yönelik içsel motivasyonlarını artırdığını, öz yeterlik düzeylerini yükselttiğini ve derse daha etkin katılım sağlamaya teşvik ettiğini belirtmiştir. Örneğin katılımcı Ö6, “Sosyal bilgiler dersine olan merakım arttı” şeklinde derse ilgisinin arttığını ifade ederken Ö7, “Sosyal bilgiler dersinde tarihi ve kültür konularını işlediğimizde biraz ilgimi çekmiyordu. Şimdi gezip görünce daha detaylı bilgiler aldığımda daha çok ilgimi çekti.” sözleri ile gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin içsel motivasyonu etkilediğini açıklamıştır. Ö12 ise “Sosyal bilgiler dersi kapsamında gittiğimiz müze etkinliği sosyal bilgiler dersine olan düşüncelerimiz oldukça etkiledi ve daha çok ilgimi çekmeye başladı. Bu bulgular, müze deneyimlerinin öğrencilerin sosyal bilgilere yönelik duyuşsal özelliklerinde dönüşüm yaratabileceğine ve derse yönelik algılanan içsel değerın yeniden yapılandırılmasına katkı sunduğuna göstermektedir.

Etkili öğretim

Öğrenci yanıtları, müze ziyareti etkinliğinin etkili bir sosyal bilgiler öğretimini destekleyen anlamlı bir çerçeve sunduğunu ortaya koymuştur. Öğrenciler, müze ortamının sunduğu somut ve görsel materyaller sayesinde sosyal bilgiler derslerinin daha anlaşılır ve akılda kalıcı hâle geldiğini belirtmişlerdir. Müze aracılığıyla derste işlenen konuların zihinlerinde daha net bir biçimde canlandığını ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğrenciler, müze deneyimlerinin kendilerine bilgili ve aktif katılımcı bireyler olma yolunda gerekli bilgi ve beceriler açısından güçlü bir temel sunduğunu, yaşantılarına etki eden tarihî ve kültürel konular hakkında daha derinlemesine bilgi edinme imkânı sağladığını dile getirmiştir. Müze ziyaretlerini, sosyal bilgiler öğretiminin en etkili uygulamalarından biri olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, müze temelli uygulamalara dayalı sosyal bilgiler öğretiminin, onlara benzersiz öğrenme deneyimleri sunduğunu, bu süreçte daha derin bir bilgi ve anlayış kazandıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, sosyal bilgiler dersinde yer temelli, etkileşimli ve çok duyulu öğrenme ortamlarının önemine işaret etmektedir. Öğrencilerden Ö3, müze ziyaretlerinin sosyal bilgiler eğitimi açısından fayda sunacağını “Sosyal bilgiler dersi için bu bize avantaj. Çünkü bu bizim derslerde de işimize yarayacak.” şeklindeki ifadesiyle belirtmiştir. Benzer şekilde Ö21, “ Müze ziyaretinde sosyal bilgiler dersi ile ilgili birçok konu vardı. Eski dönemler, eski çağlar vb. şeyler sosyal bilgiler dersi ile ilgilidir.” ifadesiyle ziyaretin sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile örtüşen yönlerine dikkat çekmiştir. Ö33 konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “ Sosyal bilgilerle alakalı hem bilgiler hem de keşifler öğrendim.” Ö37 ise “Öğretmen eski dönemleri anlatırken ben cevap verebilirim.” cümlesiyle müze ziyaretlerinin sosyal bilgiler öğrenmesinde önemli faydalar sağladığını yansıtmıştır. Bazı öğrenciler ise müze deneyimlerinin sosyal bilgiler dersi programıyla bağlantısını fark ettiklerini ifade etmiştir. Örneğin, Ö31 “Sosyal bilgilerde ünitelerde karşıma çıkarsa dolu dolu şeyler yazarım. Müzede gördüklerimi anlatırım.” şeklinde görüş belirtirken; Ö40, “Orta Çağdan gelme Kültür ve Miras ünitesini, gelenek ve göreneklerimizi aklıma getirdi.” şeklinde görüşünü bildirerek müze ziyaretleri ile Sosyal bilgiler öğrenme alanları arasındaki uyuma işaret etmiştir. Ö6 ise “Kültürel kıyafetler, eşyalar sosyal bilgiler dersinde de vardır. Bu konuda bilgimiz artı.” ifadesiyle görsel ve somut öğrenmenin etkisine vurgu yapmıştır. Benzer şekilde Ö29 “Sosyal hocasının anlattığı tüm detaylar ve öğrettiği şeyler gerçekten görünce daha iyi aklımızda kalır.” ifadeleriyle müzelerin sosyal bilgiler eğitimi sürecini etkili hale getirdiğine vurgu yapmıştır. Öğrenci yanıtları, müze ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler pedagojisine odaklanan konuların daha derinlemesine ve anlamlı biçimde öğrenilmesini sağlayan etkili bir yöntem olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Sosyal Bilgiler dersinde kalıcı ve güçlü öğrenmenin sağlanabilmesi için somut ve uygulamaya dayalı yaklaşımların gerekliliğine vurgu yapmış; bu bağlamda müze deneyimlerini en etkili öğretim uygulamalarından biri olarak tanımlamışlardır. Müze ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler öğrenme sürecinin merkezine yerleştirilmesi, etkili ve katılımcı bir pedagojik yaklaşım sunmaktadır.

Keşif yoluyla derin öğrenme

Müze ziyaretlerinin, öğrencilerde anlam arayışını ve öğrenme isteğini teşvik ettiği görülmüştür. Müze ortamı, öğrencilerde bilgi ve becerilere yönelik keşfetmeye

dayalı bir öğrenme yaklaşımı geliştirerek öğrenmenin derinleşmesine katkı sağlamıştır. Öğrenciler, müzelerin konulara dair daha açık ve kapsamlı temsiller sunduğunu; sergilenen objelerle doğrudan etkileşim yoluyla keşfe dayalı deneyimler kazandıklarını ve bu süreçte öğrenmeye dair duygularının güçlendiğini ifade etmişlerdir. Örneğin, katılımcılardan Ö5 “Müzeleri gezmek bir ülkenin ya da bir bölgenin tarihini ve kültürünü daha iyi anlamaya yardımcı olabilir.” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Benzer şekilde Ö25, “Okulda öğrenip bilgi edinip hem de gezerek keşfederek öğrenmek daha hafızada kalıcı. Hem eğlenmiş oldum hem öğrenmediğim bilgileri öğrendim. Bazı araç gereçleri yakından gördüm.” ifadesiyle hem çoklu duygulara hem de keşfetmeye dayalı öğrenmenin kalıcılığını sağladığını vurgulamıştır. Ö20 ise müze ziyaretleri sürecinde kültür, birlik-beraberlik ve tarih gibi tematik konuları “daha iyi pekiştirdiğini” ifade ederek öğrenmenin sadece bilgi edinme değil anlamlandırma düzeyine ulaştığını göstermektedir. Bu durum öğrencilerin müze ortamında yer alan nesneleri keşfederek gözlem ve deneyim yoluyla derinlemesine düşünme becerisi geliştirdiğine işaret etmektedir. Keşfe dayalı öğrenme bağlamında öğrencinin pasif bilgi alıcısı olmaktan çıkarak sürece aktif katılım göstermesi öğrenme sürecinin anlamlı ve kalıcı hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca birlik ve beraberlik gibi sosyal alanları tarihsel içeriklerle ilişkilendirmesi öğrencilere çok boyutlu düşünme becerileri kazandırıldığını da göstermektedir.

6. TARTIŞMA

Sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretleri yoluyla ortaokul öğrencilerinin edindiği deneyimlerin kişisel farkındalıkları üzerinde ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ve öğrenme süreçlerine yansımalarını belirleyen bu çalışmanın bu bölümünde ulaşılan bulgulara, sonuçlara yer verilmiş ve bu sonuçlar ilgili alan yazın ışığında kapsamlı biçimde tartışılmıştır.

Araştırmada bulgular, katılımcıların hem müze ziyaretleri öncesinde hem de ziyaret sırasında heyecan ve mutluluk duyduklarını, müzeler ile ilgili merak geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Müze ziyaretlerinin katılımcıların duygu durumlarını olumlu etkilediği ve öğrenmeye yönelik içsel motivasyonlarını artırdığı görülmüştür. Ayrıca müzelerin öğrencilerde geçmişi öğrenmeye yönelik heyecan duygusu uyandırdığı ve bu ziyaretlerin kendilerine hem kişisel hem de sosyal açıdan fayda sağlayacağına dair inanç geliştirdikleri belirlenmiştir. Katılımcılar, müze ziyareti etkinliğini anlamlı bir keşif deneyimi olarak değerlendirmiş ve bunu bir araya gelme, yaşantıya dayalı öğrenme, mekanda çoklu bilgi edinme, sosyal etkileşim ve ortak anılar oluşturma fırsatı olarak değerlendirmişlerdir. Ziyaret sırasında, müze ortamındaki nesneler ve sergilerle etkileşim güçlü duygusal tepkiler yaratmış ve bu etkileşimler öğrencilerin duygusal bağlılığını daha da güçlendirmiştir. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerde öğrenmeye karşı daha fazla ilgi ve merak uyandırdığını göstermekte; özellikle müzelerin, zamansal derinlik ve geçmişle kurduğu bağ sayesinde öğrencilerin duygu ve düşüncelerini çeşitli biçimlerde geliştirmelerine olanak tanıdığını ortaya koymaktadır (Türker & Bahçeci, 2024, 108; Utkugün & Yıldırım, 2024, 472). Bu bulguların olası nedeni, müzelerin ziyaretçilere farklı fikirler sunan otantik öğrenme ortamları sağlaması olabilir (Piscitelli & Anderson, 2001, 277; Türkmen vd., 2023, 45). Müzeler, bireylerin hayal gücünü harekete geçirme ve duygusal katılımı artırma potansiyelleriyle dikkat çeken öğrenme ortamlarıdır (Yılmaz vd., 2013, 980). Alan yazında, müze gezilerinin yalnızca bilişsel kazanımlar açısından önemli olduğu düşünülse de son yıllarda yapılan çalışmalar müzelerin sosyal ve duygusal kazanımlar açısından da değer taşıdığını ortaya koymaktadır (Andersen & Lucas, 1997; Anderson vd., 2006; DeWitt & Storksdieck, 2008). Yakın tarihli araştırmalarda, müzelerin öğrencilere ilham kaynağı olduğu ve onların gerçek nesneler, tarihi belgeler ve etkileşimli sergiler aracılığıyla öğrenmeye yönelik motivasyonlarının arttığı bulgularına ulaşılmıştır (Nugraha vd., 2024; Türker & Bahçeci, 2024, 113). Alan yazındaki diğer araştırmalar ise, müzelerin genellikle sıkıcı görülen ders kitaplarının aksine öğrencilere ilgi çekici deneyimler sunduğunu ve bu yolla tarih, kültür ve toplumları öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırdığını ortaya koymaktadır (Ariesta vd., 2024; Yılmaz vd., 2013). Mevcut bulgular, müze ziyaretleriyle sınıf ortamı dışında yaşanan duygusal iyi oluş hâlinin, öğrencilerin duygusal süreçleri üzerinde olumlu

etkiler yarattığını ve bu durumun, öğretmenlerin sınıf dışı eğitsel faaliyetlerini daha fazla teşvik etmeleri gerektiğini göstermektedir.

Çalışmada, katılımcıların çoğunluğunun müze ziyaretleri öncesinde gerçekleştirilecek ziyaretten etkileşim kurma, bilgi edinme ve keyifli zaman geçirme beklentisi içinde olduğu görülmüştür. Bazı öğrenciler eğlenmeyi ve akranlarıyla hoş vakit geçirmeyi beklerken, bazıları ise müze içerikleriyle etkileşim kurarak somut bilgiler edinmeyi amaçlamıştır. Öğrenciler, müze ziyaretlerini yalnızca görsel bir uyaran olarak değil, aynı zamanda özgün ve sürükleyici bir öğrenme fırsatı ve akranlarıyla etkileşim kurabilecekleri bir ortam olarak değerlendirmişlerdir. Bu bulguyu destekleyen Loewenstein (1994), merak (beklenti) ile bilgi arayışı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğunu ve bilgili olmanın da merak duygusunu artırdığını belirtmiştir. Araştırmalar, öğrencilerin nesneleri veya ortamları gerçek hâllerıyla görerek geçmişe dair gözlemler yapmalarının ve yorumlarda bulunmalarının bilişsel alan gelişimini desteklediğini ortaya koymaktadır (Türker & Bahçeci, 2024, 107; Yılmaz vd., 2013, 997). Alan yazındaki benzer çalışmalar, müze temelli uygulamaların öğrencilerin keyifli zaman geçirmelerine ve olumlu duygular geliştirmelerine olanak sağladığını göstermektedir (Ariesta vd., 2024, 50; Yılmaz vd., 2013, 980). Uztemur vd. (2019) müze gezilerinin okul öğreniminde sınav ve not kaygısından uzak, öğrenciler tarafından eğlenceli görülen etkinlikler olduğunu ve bu durumun sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonu artırdığını belirterek bu çalışmanın bulgularını desteklemiştir. Mevcut bulgular, öğrenciler için düzenlenen müze ziyaretlerinin, onların ilgi, istek ve beklentileri doğrultusunda öğrenmelerini sağlayan ve kendilerini iyi hissetmelerine katkıda bulunan eşsiz bir deneyim olarak algıladıklarını ettiklerini göstermektedir.

Müze ziyaretlerinin öğrencilerin tarihi ve kültürel bilinç geliştirmelerine yardımcı olduğu bulgulanmıştır. Öğrenciler, müzede sergilenen tarihi eserler ve kültürel varlıklar aracılığıyla geçmişle duygusal bağ kurduklarını, tarihi dönemleri adeta kendileri yaşamış gibi hissettiklerini ve geçmiş ile bugün arasında anlamlı bağlar kurarak tarihsel farkındalık geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrencilerin müze gezileri sayesinde kültürel örneklerle yönelik farkındalık kazandıkları da belirlenmiştir. Alan yazındaki önceki araştırmalarda müzelerin ziyaretçilerin tarihsel ve kültürel farkındalıklarını artırmalarına olanak tanıdığına dair bulgulara rastlanmaktadır (Bamberger & Tal, 2009; Mert & Beldağ, 2019, 290; Nugraha vd., 2024, 996; Su & Demir, 2024, 156; Şentürk vd., 2020, 130). Bu bulguları destekleyen benzer çalışmalarda, okul dışı bir öğrenme deneyimi olarak müze ortamının öğrencilerin geçmiş ile şimdiki zaman arasında bağlantı kurmalarını sağladığı, insan deneyimlerini ve kültürel değerleri yaşantılamalarına olanak tanıdığı, böylece tarih bilinci geliştirmelerine ve tarihsel empati ile kültürel okuryazarlık becerileri kazanmalarına katkı sunduğu ortaya konmuştur (Erol vd., 2025, 14; Önder vd., 2009, 105; Yılmaz vd., 2013, 980–983). Müzeler, toplumsal bir rol üstlenerek kültürel ve tarihî öneme sahip

nesne ve koleksiyonları toplayıp sergilemekte; bu yolla geçmişin hafızasını koruyarak ulusal mirasın sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bilgi çağında, toplumun değişen bilgi ihtiyaçlarına hizmet etme amacıyla halka açık öğrenme alanları olarak işlev görmektedir (Demirel, 2019, 14). Gerek mevcut bulgular gerekse önceki çalışmaların sonuçları, müzelerin bilişsel ve duygusal katılımın yanı sıra somut deneyimler aracılığıyla kültürel ve tarihî bilinç gelişimine önemli katkılar sağladığını ve toplumun bu konulardaki farkındalık düzeyini yükselttiğini ortaya koymaktadır (Göğebakan, 2019, 127; Onur, 2012, 77).

Bulgular incelendiğinde, öğrencilerin eski eserleri ilgi çekici bulduklarını ve bu eserler aracılığıyla tarihi objelere ve mekânlara yönelik derin bir ilgi ve merak geliştirdiklerini göstermiştir. Katılımcılar, müze ortamını yaşama ve içeriğini öğrenmenin genel olarak estetik açıdan zenginleştirici bir görsel deneyim olarak tanımlamıştır. Öğrenciler, müzelerin mimari özelliklerinden, iç mekân düzenlemelerinden, tema kapsamında şekillenen çeşitli koleksiyonlarından ve geniş alana yayılan eser türlerinden duydukları estetik hazza sıkça vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin, içinde bulundukları atmosferin tarihsel çekiciliğinden etkilenecek bu ortamlarda geçmişten kalan nesneleri inceleme fırsatı elde ettikleri görülmektedir. Müze ortamının, tarihî objelerin, sanat eserlerinin ve özgün kültürel öğelerin çekiciliği sayesinde öğrencilerde estetik duyarlılık geliştirdiği; eserler aracılığıyla müzelere yönelik derin bir ilgi ve nostaljik duyguların oluşumuna katkı sağladığı görülmüştür. Ariesta vd. (2024), müzelerde sunulan ilgi çekici öğrenme fırsatlarının öğrencilerin tarihsel bilgi edinmeye yönelik içsel motivasyonlarını artırdığını belirtmişlerdir. Bu çalışma da tarihin tüm gerçekliğiyle gözlemlenebildiği müze ortamlarının, öğrencilerin tarihî objelere duyduğu ilgiyi ve sanat eserlerine karşı geliştirdikleri estetik tutumu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, öğrencilerin müze ortamlarında geçmişe karşı daha ilgili ve meraklı hale geldikleri ve müze deneyimlerinin tarih öğrenimini destekleyici bir rol üstlendiği söylenebilir (Göğebakan, 2019, 130). Öğrenciler açısından ilgi çekici bulunan müze eserlerinin, farklı bir ortamda bulunmanın ve tarihsel atmosferin etkisiyle onları heyecanlandığı, benzer çalışmalarda da ortaya konmuştur (Karbeyaz & Kurt, 2024, 15; Üztemur vd., 2019, s. 266; Yılmaz vd., 2013, 988–991). Bu bulgular, öğrencilerin müze deneyimi aracılığıyla yalnızca bir deneyim ve yüksek düzeyde bilgi edinmediklerini aynı zamanda estetik duyarlılık geliştirdiklerini ve tarihsel/kültürel objelere karşı duygusal ve zihinsel açıdan anlamlı bağlar kurduklarını göstermektedir.

Bulgular önceki araştırmalar ile uyumlu olarak (Bamberger & Tal, 2008; Karbeyaz & Kurt, 2024; Türker & Bahçeci, 2024) katılımcıların müze ziyaretleri yoluyla sosyal etkileşimde bulunduklarını ve bu süreçte keyifli anlar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Mora Mayo'ya (2019,15) göre alan gezileri katılımcıların birbirleriyle daha fazla etkileşim kurmalarını ve aralarında sosyal öğrenmeye teşvik edici konuşmalar gerçekleştirmelerini sağlayarak sosyalleşmelerine katkıda

bulunmaktadır. Müzeler, toplumda önemli forumlar ve aktörler olarak birer buluşma noktası işlevi görür (Message, 2006; Svanberg, 2010). Müze ortamında diyalog ve duyguların bütünleşmesiyle, bu kurumlar hem bilimsel veya kültürel alanlarda öğrenme ve etkileşim kurma etkene dönüşen etkili sosyal öğrenme ortamları haline gelir (Ibáñez, 2021). Bireylerin kendilerini ifade edebildikleri, bakış açılarını geliştirebildikleri ve sosyal katılımı ile kapsayıcılığın teşvik edildiği alanlar sunarlar (Wollentz & Kuhlefeldt, 2021). Ayrıca müzeler, hassas ve önemli eserler, tarihi objeler, bilimsel buluşlar veya kültürel koleksiyonlar üzerine diyalog ortamı yaratarak normalde bir araya gelemeyecek bireyler arasında bağların kurulmasına olanak sağlar (Wollentz 2020). Bu yönüyle müzeler, ziyaretçiler açısından çok boyutlu sosyal işlevlere sahiptir. Bulgular, müze ziyaretlerinin gönüllü katılım ile gerçekleşen anlamlı sosyal etkileşimleri desteklediğini ve öğrenciler arasında sınıf dışında da sosyal bir ortamın oluşmasına katkı sağladığını göstermektedir.

Araştırmada, öğrencilerin müze ziyaretleri sırasında etkileşimli sergiler, çeşitli koleksiyonlar ve nesneler aracılığıyla doğrudan yeni bilgiye ulaşma fırsatı buldukları gözlemlenmiştir. Bu süreçte, tarihî objeler, eski bilimsel icatlar, bilimsel açıdan önemli teknik araç-gereçler ve kültürel nesneler gibi müze unsurları sayesinde öğrencilerin hem bilgi düzeylerinin arttığı hem de ilgi ve merak duygularının geliştiği belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin müzelerde sergilenen kültürel nesneler aracılığıyla geçmiş ile günümüz arasında karşılaştırmalar yaptıkları ve bu deneyimlerin tarihsel ve kültürel farkındalıklarını önemli ölçüde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, daha önce yapılmış araştırmalarla da tutarlıdır (Gallitto vd., 2017, 9; Suter, 2014, 817; Wang, 2016, 368). Şimşek vd. (2019), tarihe ait özgün objeleri barındıran müzelerin, öğrencilerin öğrenmelerini zenginleştirdiğini ve geçmişe ilişkin bilgileri anlamlandırmaları için önemli bir zemin oluşturduğunu savunmaktadır. Benzer şekilde Marovah ve Ncube (2024), tarihsel yaşam biçimlerinin ancak bu süreci temsil eden somut materyallerle temas yoluyla anlaşılabilirliğini ileri sürmüştür. Müzeler aynı zamanda eğitim, eğlence, düşünme ve bilgi paylaşımı gibi ziyaretçilere çeşitli amaçlara hizmet eden çok yönlü ortamları sunarlar (Icom [International Council of Museums], 2022). Özellikle müzelerde yer alan eserler ve koleksiyonlar, öğrencilerin geçmişte yaşanmış olayları, eski kuşakları ve yaşam koşullarını düşünmelerine olanak tanımaktadır (Karbeyaz & Kurt, 2024, 16; Yılmaz vd., 2013). Brugar (2012), öğrencilerin müzelere ziyaretlerinin ya da müze nesnelerinin sınıf ortamına taşınmasının, ders içerikleriyle daha güçlü bir etkileşim kurulmasını sağladığını ve bu yolla öğrenme-öğretme sürecinin zenginleştiğini ifade etmektedir. .

Çalışmada müze ziyaretleri sonucunda, öğrencilerin milli değerlerin gelişimi açısından önemli kazanımlar elde ettikleri gözlenmiştir. Müze ziyaretinin öğrencilerde yarattığı bilinç ve değerler, geçmiş toplumların mücadelelerini yansıtmalarıyla, özellikle Türk tarihi bağlamında Kurtuluş Savaşı'nın Millî Mücadele açısından öneminin

kavranmasıyla ve bu durum tarihsel bellek kavramını genişletmeye yönelik bazı olası yolların keşfedilmesi ile açıklanabilir (Wolins vd., 1992). Öğrencilerin yaşadığı deneyimler, milli ve manevi değerlerin şekillenmesi için zengin bir kaynak ve bu değerlerin içselleştirilmesi için ilham verici bir nokta olmuştur. Elde edilen deneyimlerin, yalnızca öğrencilerin gördükleri ve işittikleriyle sınırlı kalmadığı; aynı zamanda deneyimlerin duygusal içeriği sayesinde öğrencilerin bulundukları ortama yönelik güçlü bir aidiyet geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin bu süreçte atalarına karşı minnet duygusu besledikleri, yüksek sorumluluk bilinci kazandıkları ve vatanseverlik duygularının pekiştiği görülmüştür. Bu duygusal içerik, öğrencilerin kadim tarihlerine karşı derin bir saygı ve milli değerlerine yönelik içsel bir eğilim oluşturmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda da müze ziyaretlerinin öğrencilerin tarihleriyle gurur duymalarına ve kendilerini o toplumun bir ferdi olarak değerli hissetmelerine zemin hazırladığı vurgulanmıştır (Kamçı & Memişoğlu, 2013, 125; Nugraha vd., 2024, 992). Alan yazın ve bu çalışmada elde edilen bulgular göstermektedir ki; müzelerde sergilenen unsurlar, sanat, tarihi objeler ve etkileşimli sergi içerikleri, öğrencilerin geçmişle anlamlı bağlar kurmalarına olanak tanımakta; tarihî ve kültürel mirasın farkına varmalarını desteklemekte; yaşadıkları coğrafyanın tarihini ve kültürel kimliğini tanımalarına ve içselleştirmelerine katkı sunmaktadır (Pedroso vd., 2023, 24).

Araştırmada, müze ziyaretlerinin öğrencilerde toplumsal bağlılık ve yerel aidiyet duygusunu geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Rosenberg (2011, 116), toplumun tarihine ve kültürüne ait eserlerin müzelerde sergilendiğini görmenin, o topluma yönelik aidiyet duygusunu ve artırdığını belirterek bu bulguyu desteklemiştir. Benzer şekilde Müküs ve Kalay'ın (2023) çalışmasında müzelerin, yerel ziyaretçilere kendi toplumlarının geçirdiği tarihsel evreleri görme imkânı sunduğu ve bu sayede bulundukları topluma olan bağlılıklarını pekiştirdiği ifade edilmektedir. Elde edilen bulgular, çeşitli açılardan değerlendirilebilir. Zaman içerisindeki değişimi ve tarihin anlatısal yapısını yansıtan müzeler, bireylerin daha çoğulcu ve demokratik bir gelecek inşa etmelerine imkân sağlamaktadır (Cabrera & Guerrero, 2024, 462-465; Kaschak, 2014, 114; Sinaga, 2024, 110). Zwaka (2007, 49) günümüzde müzelerin bireysel ve toplumsal bilinçlenme bakımından vazgeçilmez bir servet haline geldiğini vurgulamaktadır. Bunun temel nedeni müzelerin toplumların kimliğini, inançlarını ve temel değerlerini yansıtan önemli kurumlar olmasıdır. Öte yandan, müzeler yalnızca geçmişi temsil etmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal gelişimi destekleyen, toplumsal kimlik duygusunu geliştiren ve topluluk kaynaşmasını teşvik eden dinamik alanlar olarak da değerlendirilmektedir (Onur, 2012, 64). Nitekim ziyaretçiler, müze koleksiyonları ve objeleri ile kurdukları duygusal etkileşim yoluyla müzenin sanat eserleri, mimari unsurları ve bölge halkına özgü öğeler arasında bağlantılar kurabilirler. Bu tür bir etkileşim hem kişisel düzeyde hem de toplumsal düzeyde duygusal bir bağın oluşmasına zemin hazırlayabilir

(Ferreiro-Rosende vd. 2022). Bu bağlamda, müzelerin tarihi öneme sahip nesneleri toplayarak geçmişin belleğini canlı tutması ve ulusal/toplumsal mirasın sürdürülmesine katkı sağlaması önemli bir işlev olarak öne çıkmaktadır (Aykaç vd., 2021, 10). Araştırma bulguları doğrultusunda, öğrencilerin müzelerde sergilenen eserlerle etkileşim kurma yoluyla toplumsal anlayışlarını güçlendirdikleri ve bu sürecin onlara benzersiz ve güçlü bir güven duygusu kazandırdığı görülmektedir (Brugar, 2012, 39; Karbeyaz & Kurt, 2024, 15).

Bulgular incelendiğinde, öğrencilerin müzeleri ziyaretleri sonrasında geçmişte yaşamış toplumların tarih ve kültürel anlayışlarını derinleştirdiğini ve bu yönüyle müzelerin öğrencilere anlamlı ve somut kültürel deneyimler sunmada önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Öğrencilerin yanıtlarında eski kapı tokmakları, geçmişte yaşayan insanların yaşam tarzları, eski takılar ve kıyafetlerin yer alması sergi içeriğini önemli ölçüde anladıklarını göstermektedir. Sosyal ve kültürel bir kurum örneği olarak müzeler, yalnızca eserleri toplayıp korumaktan öteye geçmiş; halkı eğitmeye yönelik önemli miktarda enerji ve kaynak ayırmaya doğru evrilmiştir (Ellenbogen, 2002; Vascellaro, 2012). Bu yönüyle kültürel mirasın yaşayan hafızası niteliğindeki müzeler, gerçek toplumlara ait gerçek yaşam kaynakları ile kültürel sermayenin aktarımına yardımcı olur (Badger & Harker, 2016). Sheppard'a (2001) göre müzeler, öğrencilerin geçmişten günümüze tarihi eserlerin ve kültürel varlıkların değerini anlamalarını, kültürel mirasa anlayışları ve kültürel duyarlılığı sürdürmelerini ve çok kültürlülüğü benimsemelerini desteklemektedir. Mevcut bulgular, kültürel açıdan zenginleştirici bir müze gezisinin, öğrencilerin hem kültürel kaynaklarının içeriğini anlamalarına hem de kültürel olarak daha duyarlı bireyler olarak gelişmelerine katkı sağlayabileceğini göstermektedir.

Bulgular, İslam Bilim Müzesi'ne yapılan ziyaretlerin öğrencilerin bilim olgusunu daha iyi kavramalarına, bilimsel öz-yeterlik duygusunu geliştirmelerine ve bilime olan bağlılıklarının artmasına katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulguları, ayrıca öğrencilerin geçmişte gerçekleştirilen bilimsel ve teknolojik icatları gözlemlene imkânı buldukları ve bu durumun, bilimsel-teknolojik gelişmeleri daha iyi kavramalarını sağladığını göstermiştir. Öğrencilerin, müzede sergilenen tarihî bilimsel icatlara ait özgün nesneleri inceleyerek ve İslam bilim insanların buluşlarına dair arka plan bilgileri ile anlatılan tarihsel hikâyeleri dinleyerek bilim tarihine yönelik farkındalık kazandıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, rehber eşliğinde gerçekleştirdikleri parfüm yapımı deneyimi aracılığıyla bilimi uygulamalı öğrenme fırsatı yakaladıkları ve bu deneyimle bilimsel süreçleri kısmen yaşadıkların belirlenmiştir. Sergilenen eski bilim materyalleri ve açıklayıcı etiketler sayesinde, öğrencilerin bilimin zaman içindeki değişim ve sürekliliğini fark ettikleri ve temel bilim kavramlarını daha iyi anlamlandırdıkları tespit edilmiştir. Müzeler, öğrencilerin resmi öğrenme ortamında genellikle erişemediği birinci elden teknolojik keşifler ve bilimsel icatlarla doğrudan

karşılaşmaları için değerli kaynaklar sunar (Glick & Samarapungavan, 2008). Müzelerde sunulan bilimsel belgeler, gerçekleşmiş ve etkileşimli sergiler, öğrencilerin bilimin insanlık tarihinde gelişim süreçlerini anlamalarına (Bernarduzzi & Albanesi, 2015, 77) yardımcı olurken bilimsel keşiflere olan ilgiyi de artırır (Bickford, 2001). Bir başka bakış açısı da bilim müzelerindeki kapsamlı koleksiyonların öğrencilerin bilimsel yöntem ve bilim süreci hakkında düşünme becerilerini ve bilimsel ilerlemenin evrimini anlamalarını geliştirdiğini vurgulamaktadır (Carlone vd., 2014). Katılımcıların deneyimleri, Cain'in (2017) müzelerin geçmişten günümüze bilime bütüncül bir bakış sağladığını ve böylece öğrencilerin merakını ve bilime olan ilgisini artırdığını öne süren bulgularını desteklemektedir. Ayrıca, Andre ve diğerleri (2017) müzelerdeki bilimsel sergilerin yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp öğrencilerin bilimsel sorgulama konusundaki farkındalıklarını ve ilgilerini de artırdığını vurgulamaktadır. Bu bulgular ışığında, bilim müzelerinin bilimin toplum tarafından anlaşılmasını kolaylaştıran; bilim öğrenmeye, bilimsel süreç becerilerini geliştirmeye ve bilim insanlarının gerçekleştirdiği buluş ile icatları tanımaya olanak sağlayan etkili öğrenme ortamları olarak hizmet ettiği sonucuna varılabilir.

Mevcut bulgular, müze ziyaretlerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında olumlu iyileşmeler yarattığını ve derse karşı ilgilerini artırdığını göstermektedir. Öğrencilerin, müze deneyimi sonrasında derse karşı daha güçlü bir duygusal bağlılık geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Alan yazındaki benzer çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin, Zayimoğlu Öztürk (2014), sosyal bilgiler dersi kapsamında gerçekleştirilen müze ziyaretlerinin öğrencilere deneyim kazandırarak derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Ariesta ve arkadaşları (2024), müze ziyaretlerinin öğrencilerde keyifli öğrenme deneyimleri yarattığını ve bu sayede sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi ve isteklerinin arttığını ortaya koymuştur. Buna karşılık, Kalyoncu (2024), dersin yalnızca sınıf ortamında işlenmesinin öğrencilerde sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz tutumların gelişmesine neden olabileceğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersi içeriğindeki soyut kavramların somutlaştırılmasını sağlayan müze ziyaretleri, öğrencilerin Sosyal bilgilere ilgilerini artırarak (Eren & Oruç, 2024, 299), dersi değerli ve anlamlı görmelerine yardımcı olmaktadır (Karbeyaz & Kurt, 2024, 15; Yıldırım & Tahiroğlu, 2012, 112; Yılmaz vd., 2013, 990). Müzeler ve içerdikleri eserler, çok işlevli yapıları sayesinde sosyal bilgileri oluşturan sosyal bilimlere ait içerikler için öğrenciler açısından genellikle ideal öğrenme bağlamları sağlar. Örneğin, arkeolojik buluntular, kültür, sanat ve siyaset bilimi unsurları, dini motifler, tarihî bağlamlar ve arşiv belgeleri; müzeleri sosyal bilgiler öğrenimi ve öğretimi açısından daha erişilebilir ve anlamlı kılmaktadır (Marcus vd., 2012). Bu durum, sosyal bilgiler öğrenimini daha coşkulu ve anlamlı bir deneyime dönüştürmelerine öğrencilerin derse yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine ve öğrenmeye yönelik daha fazla çaba göstermelerine katkı sağlar (Hubbard & Odebiyi,

2021). Mevcut çalışmada görüldüğü gibi ve literatür taramasında açıklandığı üzere müzeler eğitimsel düşünce ve tutumların gelişiminde veya iyileştirilmesinde etkili bir pedagojik araç olarak öne çıkmaktadır.

Müze ziyaretlerinin etkili sosyal bilgiler öğretimini ve öğrenimini destekleyen alternatif bir öğrenme ortamı olduğu sonucunda ulaşılmıştır. Başka bir deyişle, müze gezilerinin; öğrencilerin müze unsurları ve müze rehberliğiyle kurdukları etkileşimler yoluyla anlam inşa etmelerine, eleştirel ve sorgulayıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağladığı ve bu yönüyle etkili bir sosyal bilgiler öğretimine yönelik vizyon sunduğu belirlenmiştir. Citizens (2008), etkili sosyal bilgiler öğretimini öğrencilerin aktif katılımını, anlamlı fikirlerle etkileşim kurmasını ve öğrendikleri üzerine eleştirel ve yaratıcı düşüncelerini sağlayan bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, güçlü ve anlamlı bir sosyal bilgiler öğretimi, yalnızca içeriğin derinlemesine işlenmesini değil, aynı zamanda öğrencilerin çok yönlü sorgulama, eleştirel düşünme ve kanıta dayalı değerlendirme becerileri geliştirerek, özgün hedefleri anlamalarına ve bu hedefleri yaşantılarıyla ilişkilendirmelerine olanak tanıyan disiplin temelli bir öğrenme sürecine dayanır (İlter, 2018; NCSS, 2016). Bu doğrultuda müzeler, insan deneyimini zaman ve mekân içinde bütüncül olarak ele alan; geçmişle bağlantılı, günümüzle ilişkilendirilen ve geleceğe bakış sunan kurumlar olarak sosyal bilgiler programı güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Nitekim sosyal bilgiler öğretimi, müzelerde sergilenen unsurlar ile birleştğinde bu durum öğrencilerde sorgulama yapma, veri toplama, bulguları sentezleme ve değerlendirme gibi önemli kazanımlar meydana gelmektedir (Citizens, 2008). Müze pedagojisi açısından bakıldığında ise müzecilik hizmeti Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında olduğu gibi sivil katılım, öğrenme, sosyalleşme ve girişimcilik gibi pek çok öğeyi içermektedir. Böylece etkili sosyal bilgiler öğretimi açısından değerli bir dönüşüm pedagojisine katkı sunmaktadır. Müzeler, artık sadece kendiliğinden oluşan sergi alanları olmaktan çıkmıştır ve ileri eğitim koşullarında aktif olarak en etkili ve açık bilgi alanları olarak (Milovanov & Nikitina, 2016) okul-müze iş birliği bağlamında eğitime yaratıcı bir değer katmaktadır (Başlar, 2024; Hubbard & Odebiyi, 2021). Dolayısıyla müze ortamları etkili sosyal bilgiler öğretimi için güçlü bir zemin hazırlamaktadır (Hubbard & Odebiyi, 2021, 228; Pavlov, 2022, 265). Mevcut bulgular, müzelerin öğrencilerin sosyal bilgiler öğrenimine farklı boyutlar katan ve çoklu perspektifler sunarak etkili sosyal bilgiler öğretimine kaynaklık ettiğini göstermektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular, müze ziyareti aracılığıyla edinilen deneyimlerin öğrencilere yeni bakış açıları kazandırıldığını ve sınıf dışı derin öğrenme fırsatları sunduğunu göstermiştir. Katılımcıların deneyimlerine ilişkin veriler, öğrencilerin müzedeki farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgileri ilişkilendirdiklerini ve bu bilgileri yapılandırılmış bir bütün hâlinde düzenleyebildiklerini ortaya koymuştur. Öğrencilerin, müzedeki sergiler ve eserlerle etkileşim kurarak sosyal bilgiler dersinde işlenen teorik

kavramları somutlaştırdıkları ve bu sayede öğrenme süreçlerinde anlamlı değişimlerin gerçekleştiği belirlenmiştir. Öğrenciler, okulda öğrendikleri bilgilerin müzedeki somut objeler ve anlatımlarla birleştğinde daha gelişmiş bir bilgi tabanı oluşturduğunu; ilgi alanlarını, kavrayışlarını ve yaratıcı öğrenmelerini artırdığını ifade etmişlerdir. Bu bulguları destekleyen araştırmalar, müzelerdeki nesnelerin öğrencilere kelimelerden farklı olarak daha görsel ve düşündürücü biçimde hitap ettiğini; bu sayede öğrenmenin doğasına ilişkin daha derin bir anlayış sağladığını ortaya koymaktadır (Griffin, 2004; Kemp, 1996). Bulguların olası nedeni, müzelerin öğrencilere uyarıcı bir ortamda gerçek nesnelerle doğrudan etkileşim kurma imkânı sunmasıdır. Bu durum, yüzeysel öğrenmenin ötesine geçilerek kavramsal derinliğin artmasına katkı sağlamakta (Ramey-Gassert vd., 1994; Wishart & Trigs, 2010) ve öğrencilerin hem üst düzey düşünme becerileri hem de öğrenmeye odaklı genel stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Wishart & Trigs, 2010). Bulgulara alternatif bir yorum olarak, müzelerin öğrencilere öğrenme sürecine zenginlik ve özgünlük katan sayısız ayrıntı ve özelliği organize etme fırsatı sunduğu düşünülebilir (Falk & Storksdieck, 2005). Bu bağlamda, müzeleri keşfetme süreci; sosyal bilgiler eğitiminde kişisel yeterlik duygusunu geliştirme, öğrenme sürecine dair iç görü kazanma, konuya ilişkin bilgilerin kalıcılığını artırma ve mevcut bilgiyi derinleştirme gibi bir dizi fayda sağlayabilir. Sonuç olarak, mevcut bulgular; müze ziyareti veya saha gezisi gibi gerçek yaşamla bağlantılı öğrenme deneyimlerinin, sosyal bilgiler dersi konularının daha derinlemesine anlaşılmasında etkili bir rol oynadığını göstermektedir.

6.1. SONUÇ

Bu araştırma, müze ziyaretlerinin ortaokul öğrencilerinde çok yönlü bir gelişim sağladığını ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ve öğrenmelerde anlamlı değişimlere yol açtığını ortaya koymuştur. Araştırma bulgularına göre, müze ziyaretleri yalnızca bir gezi etkinliği olmanın ötesinde; öğrencilerin öğrenme süreçlerinin yanı sıra kültürel, tarihsel ve bilimsel farkındalıklarını geliştiren ve zenginleştiren anlamlı deneyimler sunmaktadır. Bu deneyimlerin, öğrencilerde milli bilinç ve değerlerin gelişimi, tarihsel ve kültürel mirası anlama, yerel bağlamda aidiyet ve toplumsal bağlılık duygularının güçlenmesi ile bilimsel farkındalık ve bilime bağlılık gibi alanlarda etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında da belirgin bir iyileşme sağlanmıştır. Araştırma sonuçları, eğitim sürecinde okul dışı öğrenme ortamlarının etkili bir örneği olarak müze gezilerine daha fazla yer verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Müzelerde sağlanan deneyimlerin, öğrencilerde olumlu duygular geliştirdiği, öğrenme beklentilerini karşıladığı, öğrenme süreçlerini anlamlı ve keşif temelli hâle getirdiği; okulda öğrendikleri soyut kavramların, sergilenen nesneler, materyaller ve koleksiyonlar aracılığıyla somutlaştırılmasına katkı sunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle tarih ve kültür temelli konuların yerinde gözlemlenmesi ve özgün nesnelerle etkileşim kurulması, öğrencilerin öğrenme sürecini gerçek yaşamla

ilişkilendirmelerine olanak tanımış; bu bağlamda, sosyal bilgiler dersinin daha derin, etkili ve ilgi çekici bir biçimde anlamlandırılmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışmanın güçlü yönlerinden biri de, müzelerin öğrencilerin çok boyutlu farkındalık gelişimi ve somut öğrenme deneyimlerine vurgu yapmasıdır; öğrenmenin yalnızca bilgi edinme süreci değil, aynı zamanda duygu, tutum ve değerlerin biçimlendirildiği bütüncül bir süreç olduğunu yansıtmaktadır. Düzenlenen müze ziyaretlerinde, bilim tarihine yönelik eserler aracılığıyla öğrencilerde bilimsel merakın uyanması ve bilim olgusunun içselleştirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, düzenlenen bilim deneyleri sayesinde öğrencilerin bilimsel öz-yeterlik duygusunun gelişimi desteklenmiştir. Öğrencilerin müzelerde geçmişte yapılan bilimsel icatları görmeleri ve uygulamalı bilim deneyimlerini yaşamaları, bilimsel çalışmalara yönelik motivasyonel tutumlarını artırmış; böylece bilime bağlılık duygularının güçlenmesi dikkat çekicidir. Bilim müzesindeki deney etkinliklerinin sağladığı görsel ve kinestetik öğrenme, öğrencilerin sorgulamaya dayalı öğrenmelerini destekleyerek bilim hakkında daha fazla bilgi edinmek için motivasyon geliştirmelerine katkıda bulunmuştur. Bu doğrultuda, müzelerin kültürel ve tarihi önemlerinin yanı sıra bilimsel çalışmaların gelişimini destekleyen ve bilime ile öğrenmeye ilgi duymayı teşvik eden ilham verici ortamlar olduğu söylenebilir. Ayrıca, müze deneyimlerinin yerel aidiyet, sosyal etkileşim ve toplumsal bağlılık gibi önemli alanlarda öğrencilerin ulusal kimlik ve milli değerlerin gelişimine katkı sunduğu görülmüştür. Bu durum, eğitimde yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal gelişimin de desteklenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Çalışma, sosyal bilgiler eğitimi alanına, disiplinler arası düşünme, duygusal bağ kurma ve kültürel farkındalık oluşturma gibi eğitim süreçlerini destekleyen güçlü, etkili ve uygulanabilir bir öğretim yöntemi sunmaktadır. Araştırmanın diğer bir güçlü yönü de müze deneyimlerini çok yönlü bir şekilde ele alarak öğrenme sürecinin hem bireysel hem de toplumsal yansımalarını derinlemesine ortaya koymasındır. Özellikle okul dışı öğrenme ortamlarından planlı ve pedagojik hedeflere uygun olarak istifade edilmesi, sadece öğrencilerin bireysel öğrenmelerini değil, aynı zamanda toplumsal bütünlüğü sağlamalarını ve kültürel olarak bilinçlenmelerini de gerçekleştirmiştir.

Çalışmada müze ziyaretleri aracılığıyla sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarda anlamlı ve olumlu bir değişim olduğu görülmektedir. Öğrencilerin soyut kavramları somut deneyimlerle ilişkilendirme fırsatı elde etmeleri, dersin yalnızca akademik değil, hayatla, toplumla ve tarihsel kimlikle bağlantılı bir öğrenme süreci olduğunun farkına varmalarını sağlamıştır. Bu tür deneyimlerin, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve motivasyonunu artırdığı ve sosyal bilgiler dersine olan duygusal bağlılıklarını güçlendirdiği söylenebilir. Araştırma sonuçları, tarih konularının okul dışı ortamlarda daha etkili öğrenebileceğine ilişkin güçlü kanıtlar sunmaktadır. Müzelerdeki

tarihi hava, öğrencilerin geçmişi öğrenmelerinin yanında, hissetmelerini sağlayarak bilgiye yönelik içsel bir merak ve bağlılık oluşturmaktadır. Öğrencilerin tarihi olayları ve kavramları, tarihi nesneler aracılığıyla deneyimlemeleri, tarihsel düşünme ve bilimsel sorgulama becerilerini geliştirmelerine, ayrıca olayları çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirmelerine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda, müze ziyaretleri sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde ezberden uzak, anlamlı ve keşfe dayalı öğrenmeyi destekleyen bütüncül bir etkinlik olarak değerlendirilebilir.

Gerçekleştirilen müze gezileri, öğrencilerin tarihi ve kültürel miras ile yerel ve toplumsal bağlılık açısından milli kimlikleriyle, toplumlarıyla ve yerel geçmişleriyle derin bağlar kurmalarına imkân sağlamıştır. Kurdukları bu bağ, bilgi düzeyinde bir farkındalık sağlamanın ötesinde; duygusal sahiplenme, yerel tarihî değerlere ve kültürel varlıklara saygı duyma ile toplumsal sorumluluk bilinci gibi kalıcı ve güçlü kazanımlarla pekişmiştir. Öğrenciler, kendilerini kültürel geçmişin taşıyıcısı olarak görmeye başlayarak vatandaşlık bilinci geliştirmişlerdir.

Bu yönleriyle mevcut araştırma sonuçları, eğitim yöneticilerine, öğretmenlere ve politika yapıcılara sosyal bilgiler öğretiminde müze kurumlarından planlı ve bilinçli bir şekilde yararlanılmasına yönelik güçlü bir bakış açısı sunmaktadır. Dolayısıyla, müzelerin sadece öğrenmeyi destekleyen ve tamamlayan ortamlar değil; aynı zamanda öğrencilerin geçmişle, toplumla ve kendileriyle bağ kurmalarını kolaylaştıran kapsamlı bir öğrenme aracı olduğu sonucuna varılabilir.

Sonuç olarak, bu araştırma müzelerin sunduğu öğrenme fırsatlarının tarihi, kültürel ve bilimsel farkındalık üzerindeki olumlu yansımalarını ortaya koymakta ve bu fırsatların gelecekte daha çok öğrenciye ulaştırılmasının gerekliliğini göstermektedir. Müze ziyaretleri gibi keşif ve deneyim temelli etkinlikler, sosyal bilgiler eğitiminin daha etkin, anlamlı ve kapsamlı hâle gelmesine katkı sunarak sosyal bilgilerin marjinalleşmesinin önüne geçebilir ve öğrencilerin bireysel ve toplumsal açıdan daha bilinçli, duyarlı ve sorumlu vatandaşlar olarak yetişmelerine imkân sağlamaktadır.

6.2. Öneriler ve Gelecek Araştırmalar İçin Çıkarımlar

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Öğretmenler, öğrencilerin aktif katılımını ve kalıcı öğrenmelerini destekleyen, öğrenci merkezli ve etkileşimli okul dışı öğrenme ortamları tasarlayabilirler.
- Bu çalışmada kültür, tarih ve bilim müzelerine ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ancak müze ortamlarında gerçekleştirilen öğretimin sosyal bilgiler dersi üzerindeki etkileri, daha kapsamlı ve disiplinler arası yaklaşımlarla araştırılmalıdır.
- Genelleştirilebilirlik açısından, farklı türdeki müzelere yapılan ziyaretlerin öğrenciler üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

- Müze eğitimi süreçleri öğrencilerin tarihsel ve kültürel bilinç, kültürel miras duyarlılığı, yerel aidiyet ve toplumsal bağlılık, millî değerler ile bilimsel farkındalık gibi kazanımlarını desteklemeye yönelik olarak yapılandırılmalıdır.
- Müze ziyaretleri kapsamında müze ortamında öğrencilere sergilenen nesnelerle doğrudan etkileşim kurmaları, uygulamalı etkinliklere katılmaları ya da sunum yapmaları teşvik edilebilir. Bu tür deneyimler öğrencilerin müze deneyimlerinin okuldaki öğrenmelerini desteklemesine katkı sağlayacak; aynı zamanda bilgi ve beceri temelli deneyimlerin inşa edilmesinde faydalı olacaktır.
- Müze eğitiminin resmi öğretim programlarına sistematik biçimde nasıl entegre edilebileceğine yönelik politika temelli çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Müze eğitimcileri ve öğretmenler öğrenme ortamlarını zenginleştirmek için iş birliği yaptığında öğrencilerin müzelerden çok daha etkili bir şekilde istifade edecekleri düşünülmektedir. Bu doğrultuda müzelerde görev yapan rehberlerin pedagojik yeterliliklerinin öğrencilerin öğrenmelerine etkisi incelenerek, okul-müze iş birliği programları geliştirilebilir.
- Sosyal bilgiler dersi özelinde, her sınıf düzeyinde en az bir müze ziyareti planlanmalı ve bu ziyaretler öğretim programına entegre edilmelidir. u ziyaretler, dersin içeriğini zenginleştirecek şekilde planlanmalı ve öğretim süreciyle bütünleşik olarak yürütülmelidir
- Kırsal ve dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerin müzelere erişimlerini artırmak amacıyla taşınabilir müzeler, gezici sergiler ve mobil öğrenme araçları geliştirilebilir. Böylece tüm öğrencilerin kültürel mirasa erişimi ve nitelikli öğrenme deneyimi yaşama fırsatı artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (1996). *Müze eğitimi* [Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Adalar, H., Kılıç, H. & Subaşı, Y. (2023). Social studies in out-of-class learning environments: a study on teacher candidates' views and awareness. *International Journal Of Education And Literacy Studies*, 11(4), 253-271. <https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.11n.4p.253>
- Adıgüzel, Ö. (2019). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(1), 23-43.
- Afrina, A., Abbas, E. W. & Susanto, H. (2021). The role of historical science in social studies learning materials for increasing values of student's nationalism. *The Innovation of Social Studies Journal*, 3(1), 1-8. <https://doi.org/10.20527/iis.v3i1.3769>
- Ahmadova, N. (2019). *Müzelerde marka kavramının ve markaya yönelik tüketici algısının incelenmesi: İzmir müzeleri örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Akçalı, A. A. & Aslan, E. (2007). Yerel tarih ve tarih öğretimindeki rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 80-88.
- Akçalı, A. A. (2013). *Tarih öğretiminde merkeze bağımlılığın azaltılması yolunda bir çözüm önerisi: Yerel tarih* [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Aksak, E. (2023). *Güzel sanatlar lisesi müze eğitimi dersi sanal müze uygulamaları etkinlik örneği (Bir eylem araştırması)*. [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK tez merkezi.
- Aksoy, E. (2016). *İstanbul'daki devlet müzeleri ve özel müzelerin reklam stratejileri açısından değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Aktaş, Ö., Elyıldırım, Ü. Y. & Aslan, H. (2020). Müze uygulamasının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi. *Journal of Children's Rights and Education*, 1(1), 25-35. <https://doi.org/10.29329/jcre.2020.287.2>

- Akyol, A. A. & Alpagut, A. (2012). Educational projects for the children at anatolian civilization museum between the years 2002-2008. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 51, 1087-1096. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.292>
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alexander, E. P., Alexander, M. & Decker, J. (2017). *Museums in motion: An introduction to the history and functions of museums*. Rowman & Littlefield.
- Alkan, D. (2023). *Okul dışı öğrenme ortamlarının etkili kullanılmasında okul yöneticilerinin rolü* [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Altay, Z. (2024). *Okul dışı öğrenme ortamlarında yürütülen evsel atıklar ve geri dönüşüme yönelik etkinliklerin öğrencilerin çevre tutumuna ve görüşlerine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ambrose, T. & Paine, C. (2006). About museums. *Museum basics*. Routledge.
- Anderson, D. & Lucas, K. B. (1997). The effectiveness of orienting students to the physical features of a science museum prior to visitation. *Research in Science Education*, 27(4), 485-495. <https://doi.org/10.1007/BF02461476>
- Anderson, D., Kisiel, J. & Storksdieck, M. (2006). Understanding teachers' perspectives on field trips: Discovering common ground in three countries. *Curator: The Museum Journal*, 49(3), 365-386. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2006.tb00229.x>
- Andre, L., Durksen, T. & Volman, M. L. (2017). Museums as avenues of learning for children: A decade of research. *Learning Environments Research*, 20, 47-76. <https://doi.org/10.1007/s10984-016-9222-9>
- Ariesta, F. W., Maftuh, B. & Syaodih, E. (2024). The effectiveness of virtual tour 91useums on student engagement in social studies learning in elementary schools. *Jurnal Ilmiah Sekolah Dasar*, 8(1), 45-53. <https://doi.org/10.23887/jisd.v8i1.67726>

- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 395-407. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1116878>
- Atayeter, Y. & Tozkoparan, U. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenleri ile 6. Sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin gezi gözlem yöntemi üzerine düşünceleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 1-21.
- Ateş, M. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin eğitim inançları ile motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ateşoğulları, S. (2022). Değişen ve gelişen Türkiye müzeleri. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, (83), 35-53.
- Atılğan, S. O. (2007). Tokat ilindeki vakıflar genel müdürlüğü: Mevlevihane vakıf müzesi örneğinde müzecilik anlayışı ve önemi. *Vakıflar Dergisi*. 30, 449-466.
- Atilla, U. & Bulut, Ü. (2017). Müze eğitiminin çocuğun görsel sanatlar eğitimine etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 705-714.
- Ayas, A. (2013). Eğitimle ilgili temel kavramlar. H. Özmen & D. Ekiz (Eds.) *Eğitim bilimine giriş*, 1.Baskı, (2-12), Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydemir, A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ve öğretim ortamı olarak adalet saraylarının kullanımına yönelik öğretmen adayı görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 665-681. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.62826-824051>
- Aykaç, N., Güneröz, C. & Aykaç, M. (2021). *Müze eğitimi yaratıcı drama uygulamaları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ayyıldız, İ. (2023). *Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında gerçekleştirilen tarihi mekân gezileriyle ilgili öğrenci görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Badger, J. & Harker, R. J. (2016). The impact of a museum travelling exhibition on middle school teachers and students from rural, low-income homes.

- International Review of Education*, 62, 355-374. <https://doi.org/10.1007/s11159-016-9566-5>
- Bakioğlu, B. & Karamustafaoğlu, O. (2020). Okul dışı öğrenme ortamlarının öğretim sürecinde kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 80-94.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Bamberger, Y. & Tal, T. (2008). Multiple outcomes of class visits to natural history museums: The students' view. *Journal of Science Education and Technology*, 17, 274-284. <https://doi.org/10.1007/s10956-008-9097-3>
- Bamberger, Y. & Tal, T. (2009). The learning environment of natural history museums: Multiple ways to capture students' views. *Learning Environments Research*, 12, 115-129. <https://doi.org/10.1007/s10984-009-9057-8>
- Barr, R. D., Barth, J. H. & Shermis, S. S. (1977). Defining the social studies. Arlington. Va.: *National Council for the Social Studies*.
- Başlar, F. H. (2021). Sosyal bilgiler eğitiminde müzelerden yararlanma. *The Journal of Academic Social Science*, 9(114), 332-345. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.49146>
- Baçoğlu, N. (2022). Çocuk edebiyatında sanata yolculuk: Müze eğitimi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(1), 193-212.
- Bélanger, P. (2003). Learning environments and environmental education. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 2003(99), 79-88. <https://doi.org/10.1002/ace.112>
- Berberoglu, E. O. & Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.
- Bertiz, H. (2011). İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin kullanılması ve yaygınlaşması sürecinde karşılaşılan engeller ve sorunların müfettişlerin

- görüşleri ile belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), 34-56.
- Bickford, A. (2001). Museum visits, education, and topic interest. *Curator: The Museum Journal*, 44(3), 274-295. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2001.tb01166.x>
- Bozkurt, A. (2008). Açılış konuşması. İ. San (Ed.) *Eğitim ve müze semineri*. 1. Baskı. (14-15). Kök Yayıncılık.
- Bönsch, M. (2003). Unterrichtsmethodik für außerschulische Lernorte. *Das Schullandheim*, 2(1), 4-10.
- Brugar, K. A. (2012). Thinking beyond field trips: An analysis of museums and social studies learners. *Social Studies Research and Practice*, 7(2), 32-49. <https://doi.org/10.1108/SSRP-02-2012-B0003>
- Burnham, R. Ve Kai-Kee, E. (2011). *Sanat müzesinde öğretim: Deneyim olarak yorumlama*. Getty Yayınları.
- Burnham, R. & Kai-Kee, E. (2007). Museum education and the project of interpretation in the twenty-first century. *The Journal of Aesthetic Education*, 41(2), 11-13. <https://doi.org/10.1353/jae.2007.0010>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2022). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cain, V. (2017). Present tense: locating history in Boston's museums of science. *Isis*, 108(2), 381-389. <https://doi.org/10.1086/692692>
- Calkin, H. L. (1942). Local history: A means of better understanding United States history. *The School Review*, 50(1), 53-60. <https://doi.org/10.1086/440742>
- Cantürk, A. (2021). Kentlerin bellek mekanları: kent müzeleri ve Eyüp Sultan Kent Müzesi çalışması. *Unimuseum*, 4(1), 10-20.
- Carlone, H. B., Johnson, A. & Eisenhart, M. (2014). Cultural perspectives in science education. In *Handbook of Research on Science Education*, Volume II (pp. 651-670). Routledge.

- Citizens, B. E. (2008). A vision of powerful teaching and learning in the social studies. *Social Education*, 72(5), 277-280.
- Clutterbuck, R. (2008). Müzeleri Anlamak. İ. San (Ed.), *Eğitim ve müze semineri*. 1. Baskı. (63-81). Kök Yayıncılık.
- Coşar, V. A. (2008). Açılış konuşması. İ. San (Ed.) *Eğitim ve müze semineri*. 1. Baskı. (16-19). Kök Yayıncılık.
- Çakırca, E. B. (2023). *İmparatorluğun sonunda müze ve İslam sanatı*. [Doktora Tezi, İbn Haldun Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Çal, H. (2009). Osmanlı'dan günümüze Türkiye'de müzeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (14), 315-334.
- Çam, F. B. (2016). Eğitim sisteminin ortaya çıkışı ve Antik Yunan eğitim anlayışının temelleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(2), 629-643. <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i2.5000192049>
- Çapar, D. & Şenşekerci, E. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin tarih öğretiminde kullanımına yönelik yaklaşımları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1044-1062. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2021.21.64908-871669>
- Çarıkçı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L. & Arslan, Ö. (2024). Nitel Araştırmalarda Tematik Analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 10(37), 127-140. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10509707>
- Çelikkaya, T. & Kıbrız, E. G. (2024). Yerel tarih açısından Kırşehir'de yaşamak ile Kırşehir'i bilmek aynı şey mi? *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 14(1), 29-54. <https://doi.org/10.18039/ajesi.1314041>
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1823-1841.
- Çerkez, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitime dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1-2). 163-185.
- Çetin, M. S. (1997), Eğitimin tanımı ve kapsamı, *Eğitim Bilimine Giriş*, (11-22). Kariyer Matbaacılık.
- Çetin, M. & Metin, C. (2013). Mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin tarih bilgisi ve bilincinin oluşumunda ve öğrencinin akademik başarısındaki etkisi. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 44-64.
- Çetin, Y. (2002). Çağdaş eğitimde müze eğitiminin rolü ve önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (8). 57-61.
- Çetiner, N. & Yavuz, E., (2021). Müzecilikte değişim ve stratejik yönetim: Ankara ili örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 8(1), 144-172. <https://doi.org/10.31771/jrtr.2021.95>
- Çınar, C., Utkugün, C. & Gazel, A. A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı hakkında öğrenci görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16), 150-170. <https://doi.org/10.20860/ijoses.1017419>
- Çınar, Y. K. (2009). *Müzecilik Eğitiminde Yeni Eğilimler Türkiye'de Müzecilik ve Mesleki Eğitim*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Çopur, A. & Önal, H. (2023). Sosyal bilgiler öğretiminde planlı bir müze gezisi için örnek uygulama: Balıkesir Kuvayı Milliye Müzesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49), 19-32. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1169304>
- Davis, P. (2011). *Ecomuseums: A Sense of a Place*. Continuum: London and Newyork.
- Demir, A. (2015). *Sosyal bilgiler öğretim programında müze eğitimiyle ilişkilendirilen kazanımların gerçekleştirilmesine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşımları (Tokat ili örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Demir, A. & Tak, İ. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin müze ile eğitime yaklaşımları Tokat ili örneği. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 1-18.

- Demir, P. & İltter, İ. (2025). Engaging pre-service social studies teachers in local history study experiences. *The Social Studies*, 1–23. <https://doi.org/10.1080/00377996.2025.2510293>
- Demirel, İ. N. (2019). Kültür, uygarlık, sanat, müze, S. Buyurgan (Ed.). *Müzedede eğitim: Öğrenme ortamı olarak müzeler*. (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, R. & Özcan, H. (2020). Ortaokul öğrencileri ile bir okul dışı öğrenme ortamına alan gezisi: Tropikal kelebek bahçesi örneği. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 120-144.
- Demirel, Y. (2022). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı’da yerel tarih çalışmaları ve yerel tarih yazarı olarak muallimler. *XVIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, 7, 645-683.
- Demirtaş, B., Oğuz, Y., Üredi, L. & Akbaşlı, S. (2015). Yapılandırmacı öğrenme ortamları değerlendirmesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 235-245. <http://dx.doi.org/10.14686/BUEFAD.2015USOSOzelsayi13213>
- Derrick, M. G. (2003). Creating environments conducive for lifelong learning. *New directions for adult and continuing education*, 2003(100), 5-18. <https://doi.org/10.1002/ace.115>
- Dewitt, J. & Storksdieck, M. (2008). A short review of school field trips: Key findings from the past and implications for the future. *Visitor studies*, 11(2), 181-197. <https://doi.org/10.1080/10645570802355562>
- Dıvrak, M. (2017). *Müzelerde Atmosfer Oluşturmanın Ziyaretçiler Üzerindeki Etkileri: İstanbul Oyuncak Müzesi Örneği*. [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Dikyol, D. Ç. (2021). Antik Roma’da bir statü göstergesi olarak eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1025-1051. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.857266>
- Dilli, R. (2014). Doğa tarihi müzelerinin eğitimdeki rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (40), 81-96.

- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 303-316.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dumlu, A., Şahin, M. & Şahin, M. (2023). Antik Mısır'da eğitim. *EKEV Akademi Dergisi*, (93), 1-11. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1239849>
- Egüz, Ş. (2020). Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 245-270.
- Ekelik, H. G. (2010). *Sosyal bilgiler derslerinde müze faaliyetlerinin programlanması (Konya müzeleri örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Ekinci, B. (2022). Hayat bilgisi ve Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin yeri ve önemi. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 62-73.
- Ellenbogen, K. M. (2002). Museums in family life: An ethnographic case study. In G. Leinhardt, K. Crowley, & K. Knutson (Eds.), *Learning conversations in museums* (pp. 81–101). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Engin, H. (2021). Cumhuriyet dönemi müzeciliğinin gelişmesinde bir kültür kurumu olarak “halkevlerinin” önemi. *Pearson Journal*, 6(16), 135-144. <https://doi.org/10.46872/pj.414>
- Engin, H. (2022). *Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Etnografya Müzeleri ile bu bölge müzelerindeki etnografik eser sergilerinin idari, sosyal ve kültürel açıdan incelenmesi*. [Doktora tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Er, H. & Yılmaz, R. (2020). Sosyal bilgilerde öğretmen adaylarının objektifinden “müze kullanımı”. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 4(2), 165-181. <https://doi.org/10.38015/sbyy.766481>
- Erbay, F. (2019). *The historical development of museology in Turkey* [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.

- Eren, R. & Oruç, Ş. (2024). The effect of historical places through virtual museums on students' academic achievement and attitudes towards the course in social sciences course concept teaching. *Journal of Social Sciences And Education*, 7(2), 295-322. <https://doi.org/10.53047/josse.1565115>
- Eroğlu, İ. (2023). *Türkiye’de çağdaş sanat müzeleri ve müzecilik anlayışları*. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Erol, M., Erol, A. & Özdemir, F. (2025). Social studies-specific field skills acquired by primary school students in the process of virtual museum education. *Journal of Museum Education*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/10598650.2025.2454102>
- Eryalçın, K. (2024). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitiminin akademik başarı ve tarihsel empatiye etkisi* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yök Tez Merkezi.
- Escibano-Mirallés, A., Serrano-Pastor, F. J. & Mirallés-Martínez, P. (2021). Perceptions of educational agents regarding the use of school visits to museums for the teaching of history. *Sustainability*, 13(9), 4915. <https://doi.org/10.3390/su13094915>
- Esen, M. (2021). *Etnografya müzelerinden somut olmayan kültürel miras müzelerine*. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Eşki, H. E. (2022). *Sosyal bilgiler dersine yönelik müze eğitimi etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Evcin, E. (2024). Türkiye’de müzecilik ve kültür varlıklarını koruma çalışmaları (1944-1960). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi*, 7(1), 32-92. <https://doi.org/10.47437/esogutd.1426099>
- Falk, J. & Storksdieck, M. (2005). Using the contextual model of learning to understand visitor learning from a science center exhibition. *Science education*, 89(5), 744-778. <https://doi.org/10.1002/sce.20078>

- Falomo Bernarduzzi, L. & Albanesi, G. (2015). Cross fertilization between museums and schools, science and art, history and multimedia. *Interchange*, 46(1), 73-94. <https://doi.org/10.1007/s10780-015-9236-8>
- Farris, P. J. (2015). *Elementary and middle school social studies: An interdisciplinary, multicultural approach*. (7th Edition), Illinois: Waveland Press.
- Fenichel, M. & Schweingruber, H. A. (2010). *Learning science in informal environments*. The National Academies Press.
- Ferreiro-Rosende, É., Morere-Molinero, N. & Fuentes-Moraleda, L. (2022). Employee and visitor interactions in museums as a driver to convey the museum brand identity: an exploratory study approach from Picasso museums. *Journal of Brand Management*, 29(4), 383-399. <https://doi.org/10.1057/s41262-021-00267-1>
- Filiz, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı*. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gallitto, A. A., Pace, V. & Zingales, R. (2017). Multidisciplinary learning at the University scientific museums: The Bunsen burner. *Arxiv Preprint Arxiv:1712.08737*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1712.08737>
- Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10). 100-119.
- Genç, U. (2019). Askeri müze koleksiyonunda Mimar Sinan'a atfedilen pergel. *MASROP E-Dergi*, 13(1), 62-73.
- Gerber, B. L., Marek, E. A. & Cavallo, A. M. (2001). Development of an informal learning opportunities assay. *International Journal of Science Education*, 23(6), 569-583. <https://doi.org/10.1080/09500690116959>
- Glick, M. P. & Samarapungavan, A. (2008). Wolves are beautiful and proud: Science learning from a school field trip. *Journal of Museum Education*, 33(2), 199-207 <https://doi.org/10.1080/10598650.2008.11510600>

- Golding, B., Brown, M. & Foley, A. (2009). Informal learning: A discussion around defining and researching its breadth and importance. *Australian Journal of Adult Learning*, 49(1), 34-56.
- Göğebakan, Y. (2019). Müze ve tarih. S. Buyurgan (Ed). *Müzede eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler* (1. Baskı) (121-155). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gökçe, F. S. (2024). Türkiye'deki müzecilik anlayışının sosyolojik açıdan incelenmesi. *ETÜT Dergisi*, (8), 59-68.
- Gökkaya, A. K. & Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- Gölgesiz, H. (2024). Cross boundary virtual museum experiences of pre-service social studies teachers during the pandemic. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 13(3), 577-594. <https://doi.org/10.14686/buefad.1190562>
- Griffin, J. (2004). Research on students and museums: Looking more closely at the students in school groups. *Science education*, 88(S1), S59-S70. <https://doi.org/10.1002/sce.20018>
- Gül, H. (2021). Bilim ve araştırma etiği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 103-120. <https://doi.org/10.30794/pausbed.803111>
- Gül, M. N. Ö. & Şeker, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih ve kültür unsurlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 110-123.
- Gül, O. K. & Yorulmaz, E. (2016). Sosyal bilgiler dersi kapsamında okul dışı çevrelerin kullanımı: Yatılı Çorum arkeoloji müzesinde bir gün. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 8(3), 193-216.
- Güleç, S. & Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- Güler, A. (2019). Müzecilik ve müzede eğitimin tarihsel gelişimi. S. Buyurgan (Eds.). *Müzede eğitim: Öğrenme ortamı olarak müzeler*. (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

- Güllühan, N. Ü. & Bekiroğlu, D. (2022). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde yerel ve sözlü tarih: Tarihi anlamlandırmak. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 8(1), 17-30. <https://doi.org/10.34137/jilses.1062074>
- Günel, H. & Kaya, R. (2023). Yerel tarih etkinliklerinin sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerindeki etkilerine yönelik bir durum çalışması. *Turkish History Education Journal*, 12(2), 136-156. <https://doi.org/10.17497/tuhed.1369327>
- Güven, A. & Ayyıldız, İ. (2024). Student views on the use of out-of-school learning environments in social studies courses. *Conhecimento & Diversidade*, 16(41), 17-46. <https://doi.org/10.18316/rcd.v16i41.11469>
- Hanaylı, G., Öztürk, A. A., Baysan, S., Vural, R. (2020). Sosyal bilgilerin doğası, anlamı ve nasıl öğretildiği üzerine bir durum çalışması: öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 210-238.
- Hasirci, D. & Demirkan, H. (2003). Creativity in learning environments: the case of two sixth grade art-rooms. *The Journal of Creative Behavior*, 37(1), 17-41. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2003.tb00824.x>
- Hassan, S. (2017). *Müzelerde çocuklara yönelik sanat etkinlikleri* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Hawrot, A. (2017). Out-of-school learning assistance in adolescence. *Educational Psychology*, 38(4), 513-534. <https://doi.org/10.1080/01443410.2017.1392006>
- Hein, G. E. (2002). *Learning in the Museum*. routledge.
- Hein, G. E. (2004). John Dewey and museum education. *Curator: The Museum Journal*, 47(4), 413-427. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2004.tb00136.x>
- Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. Routledge.
- Hubbard, J. & Odebiyi, O. M. (2021). Examining elementary social studies preservice teachers' dispositional thinking about museum pedagogy. *The Journal of Social Studies Research*, 45(4), 227-239. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2021.05.001>

- İbáñez, M. P. (2021). Hacerse viral: las actividades artísticas y su respuesta ante los retos que impone la transformación digital. *Revista Diecisiete: Investigación Interdisciplinar para los Objetivos de Desarrollo Sostenible.*, (4), 129-136.
- Icom. (International Council of Museums). (2022). ICOM approves a new museum definition. ICOM News.
- Icom. (2010). Key Concepts of Museology. Desvallées, A., & Mairesse, F. (Eds.). Published by Armand Colin..
- Illich, I. (2016). *Okulsuz toplum* (M. Özay, Çev.). Şule Yayınları.
- İlhan, A. Ç. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104.
- İlter, İ. (2018). Öğretmenlerin Sosyal bilgiler derslerinde öğretim yöntemleri ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 1-29. 10.30831/akukeg.338520
- İlter, İ. & Çimen, Y. (2023). Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri, öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve Sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 2278-2308. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1247386>
- İnan, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: nedir? Ne zaman ve neden-tanımlar, tarihi kökleri ve açıklamalar. S. İnan (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitime giriş* (ss. 1- 21). Anı Yayıncılık.
- Johnson, A., Huber, K. A., Cutler, N., Bingmann, M. & Grove, T. (2017). *The museum educator's manual: Educators share successful techniques*. Rowman & Littlefield.
- Kaba, G. (2021). *Sosyal Bilgiler dersinde müze eğitime yönelik geliştirilen dijital çizgi romanın öğrencilerin akademik başarısına ve tutumuna etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kabapınar, Y. (2021). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Kabapınar, Y. & Karakurt, F. (2016). Yerel tarih sosyal bilgiler/tarih öğretim programlarında yer almalı mıdır? “Malatyalı olmak” ile “Malatya’yı bilmek” aynı şey midir? [Should local history have a place in social studies/history programmmıdır?ıt same “to be from Malatya” and “to know about Malatya”?] *Turkish History Education Journal*, 5(2), 437-463. <https://doi.org/10.17497/tuhed.279934>
- Kala, F. N. (2022). *Sınıf öğretmeni adaylarının müze eğitime yönelik özyeterlik inançları*. [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kalaycı, N. & Baysal, S. B., (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi (2005-2017-2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 22(1), 106-129. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.544022>
- Kalyoncu, E. (2024). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimi etkinlikleri kullanılmasının akademik başarı, tutum ve öğrencilerin afet bilinci düzeylerine etkisi: Taşkın Müzesi Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kamçı, S. (2015). *Öğretmen adaylarının Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kamçı, S. & Memişoğlu, H. (2020). Öğretmen adaylarının Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1755-1772. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-528471>
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye de Sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2). 663-672.
- Kan, D. (2023). *Ortaokul öğrencilerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bu ortamlara ulaşılabilirliklerinin belirlenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Karadeniz, C. (2015). *Çağdaş müze ve kültürel çeşitlilik: Arkeoloji müzesi uzmanlarının kültürel çeşitliliğe ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi*. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitime ilişkin görüşleri: Yozgat müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 33-50. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.610442>
- Karakaş, S. (2020). Bilim ve teknoloji müzelerinde eğitim. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 2(1), 62-78.
- Karasu Avcı, E. & İbret, B. Ü., (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda Sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: Sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (29), 336-376. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.384963>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karbeyaz, A. & Kurt, M. (2024). Investigating the contribution of out-of-school learning environments to the teaching of 4th grade social studies course according to the. *The Social Studies*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/00377996.2024.2377604>
- Kartal, A. & Şeyihoğlu, A. (2020). Öğrenci bakış açısıyla Sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında “müzeler”. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 128-146. <https://dx.doi.org/110.30855/gjes.2020.06.01.008>
- Kaschak, J. C. (2014). Museum visits in social studies: The role of a methods course. *Social Studies Research and Practice*, 9(1), 107-118. <https://doi.org/10.1108/SSRP-01-2014-B0005>
- Kayaalp, F., Namlı, Z. B. & Meral, E. (2024). My museum: A study of pre-service social studies teachers' experience in designing virtual museums. *Education and Information Technologies*, 1-39. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-12742-8>
- Kaymakcı, S. (2015). Öğretmen görüşleri ışığında 1998 ve 2005 Sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değişimi anlamak. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 293-309. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.3901>

- Kaymakcı, S., Kınasakal, İ. & Demir, A. (2019). Ortaokul 5. Sınıf Sosyal bilgiler dersinde yerel tarih kullanımına bir örnek: Safranbolu gezisi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(6), 3181-3202. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- Kazova, M. C. (2019). *Çocuk müzesi ve bilim merkezlerindeki iç mekân standartları ve tasarım yaklaşımları*. [Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Keçe, M. & Merey, Z., (2011). İlköğretim Sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinler arası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kemp, M. (1996). Introduction. In Mitchell, S. (Ed.), *Object lessons: The role of museums in education*. HMSO Scotland.
- Keskin, S. C. & Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- Keskin, Y. (2021). Sosyal bilgiler programı tarihi ve güncel gelişmeler. T. Çelikkaya & Ç. Demirbaş & T. Yıldırım & H. Yakar (Eds.). *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi I*. (3. Baskı). Pegem Akademik Yayıncılık.
- Kırksekiz, A. (2021). *360 derece videolar ile oluşturulmuş sanal müze uygulamasının sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi*. [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kısa, Y. & Gazel, A. A. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelenmesi (Afyonkarahisar Müzeleri). *International Journal of Field Education*, 2(1), 96-119.
- Kirchberg, V. (2003). Categorizing urban tasks: functions of museums in the post-industrial city. *Curator: The Museum Journal*, 46(1), 60-79. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2003.tb00077.x>

- Kiriktas, H. & Eslek, S., (2017). The experience of assessing out-of-school learning environments. *Universal Journal of Educational Research*, 5(8), 1410-1424. <http://dx.doi.org/10.13189/ujer.2017.050815>
- Koca, A. H. (2024). *Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi.
- Koca, R. (2024). The role of museums in the field of sustainable cultural heritage: opinions of social sciences high school students. *Journal of International Museum Education*, 6, 73-92. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1471715>
- Koçak, N. Y. (2006). *MEB 75. yıl cumhuriyet eğitim müzesi ve eğitim potansiyeli* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Köksal, A. H. (2014). Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nin duyulmamış tarihi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 31(1). 187-206.
- Körükçü, M. (2019). Değişen müze eğitimi algısı çerçevesinde Sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının müze eğitime yönelik öz-yeterlik inançları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 759-771. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.542284>
- Köse, T. (2019). *Türkiye'de Sosyal bilgiler eğitiminin tarihi gelişimi* [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Lacoe, J., Painter, G. D. & Williams, D. (2020). Museums as classrooms: The academic and behavioral impacts of "School in the Park". *AERA Open*, 6(3), 2332858420940309. <https://doi.org/10.1177/2332858420940309>
- Levstik, L. S. & Barton, K. C. (2005). *Doing history: Investigating with children in elementary and middle schools*. Routledge.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Loewenstein, G. (1994). The psychology of curiosity: A review and reinterpretation. *Psychological bulletin*, 116(1), 75-98. DOI:10.1037/0033-2909.116.1.75

- Malkoç, S. & Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları. *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095. <https://doi.org/10.17051/io.2015.40410>
- Marcus, A. S., Stoddard, J. D. & Woodward, W. W. (2012). *Teaching history with museums and historic sites*. Routledge.
- Marovah, T. & Ncube, H. (2024). The pedagogical value of museums in the teaching and learning of secondary school history: A historical thinking perspective. *The Social Studies*, 115(2), 81-91. <https://doi.org/10.1080/00377996.2023.2259834>
- Memişoğlu, H. & Kamci, S. (2013). Museum of social studies in education students attitudes and views. *International Journal on New Trends in Education & Their Implications (Ijonte)*, 4(3).
- Mercin, L. (2017). Müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım açısından görsel iletişim tasarımı ürünlerinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 209-237.
- Mert, B. & Beldağ, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü ve yerel tarih uygulamalarının öğrencilerde farkındalık oluşmasına etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 267-292.
- Message, K. (2006). *New museums and the making of culture*. Berg Publisher.
- Metin, B. & Oran, M. (2014). İlköğretim Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders içi yerel tarih konusundaki faaliyetleri Uşak ili örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1). <https://doi.org/10.12780/UUSBD223>
- Meydan, A. & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 402-422. <https://doi.org/10.14781/mcd.92390>
- Mızrak, A. (2010). *1980-2009 yılları arası hükümetlerin eğitim politikaları ve bu politikaların ilköğretim Sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları* [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). İlköğretim Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- MEB. (2008). *İlköğretim Okulu Türkçe, Matematik (1-8. Sınıflar), Hayat Bilgisi (1-3. Sınıflar), Sosyal Bilgiler (4-7. Sınıflar) ve Fen ve Teknoloji (4-8. Sınıflar) dersi öğretim programlarının, programın uygulanması ile ilgili açıklamalar bölümüne ve kazanım tablolarındaki açıklamalar sütununa “Müze ile Eğitim” ile ilgili ilavelerin yapılması*. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (meb.gov.tr) (Erişim Tarihi:08/07/2024).
- MEB. (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. 2024programsos4567Onayli.pdf (meb.gov.tr) (Erişim Tarihi:08/07/2024).
- MEB. (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programsos4567Onayli.pdf> (Erişim Tarihi:08/07/2024).
- Milovanov, K. Y. & Nikitina, E. E. (2016). Communicative, information and education environment of modern museum. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 29, p. 01050). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20162901050>
- Moisan, H. (2009). Partners in process: How museum educators and classroom teachers can create outstanding results. *Journal of Museum Education*, 34(1), 23-40. <https://doi.org/10.1080/10598650.2009.11510617>
- Mora Mayo, R. (2019). Field trip handbook for bassett unfied school district. A Project Presented to the Faculty of California State Polytechnic University.
- Morag, O. & Tal, T. (2012). Assessing learning in the outdoors with the field trip in natural environments (FiNE) framework, *International Journal of Science Education*, 34(5), 745-777. <https://doi.org/10.1080/09500693.2011.599046>
- Müküs, M. & Kalay, H. A. (2023). Müze ziyaretlerinden algılanan faydanın tavsiye etme niyetine etkisi: van'da görev yapan öğretmenler üzerine bir araştırma. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 5(2), 68-86. <https://doi.org/10.51525/johti.1378902>

- Müller, I. (2020). *The local museum in the global village: Tethinking ideas, functions, and practices of local history museums in rapidly changing diverse communities* (Vol. 46). Transcript Verlag.
- National Council for the Social Studies [NCSS]. (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. Washington. NCSS.
- NCSS. (2016). A vision of powerful teaching and learning in the social studies. *Social Education*, 80(3), 180-182.
- Nugraha, M. L. F., Ruhimat, M. & Wiyanarti, E. (2024). The influence of outdoor study method in social studies learning at subang museum on historical awareness and patriotism. *International Journal of Social Service and Research*, 4(03), 985-1001. <https://doi.org/10.XXXXXX/ijssr.xxxx.xx>
- O'hagan, J. W. (1995). National museums: to charge or not to charge?. *Journal of Cultural economics*, 19, 33-47. <https://doi.org/10.1007/BF01074431>
- Onur, B. (2012). *Çağdaş müze, eğitim ve gelişim: Müze psikolojisine giriş*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Önder, A., Abacı, O. & Kamaraj, I. (2009). Müzelerin eğitim amaçlı kullanımı projesi: İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Marmara örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 103-117.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'okul dışı tarih öğretimi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 89-121. <https://doi.org/10.17497/tuhed.185618>
- Özcan, F. (2010). *Ulusal müzeler: Müzelerin yerel yönetimlere devri*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özcan, H. & Yılmaz, Ş. (2018). Planetaryum gezisi ile fen bilgisi öğretmen adaylarının astronomi kavramlarındaki değişimin incelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. 12 (1), 392-418. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.437815>

- Özdemir, B. M. (2022). *Mükemmel halkla ilişkiler teorisi bağlamında türkiye'deki devlet ve özel müzelerde müze halkla ilişkileri*. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özensoy, A. U. (2022). Sosyal bilgiler dersinde tarihî mekânlarda yaratıcı drama ile öğretim. *Eren*, 1(1), 1-13.
- Özer, İ. (2023). Cumhuriyet Devri Türk müzeciliği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(3), 273-287. <https://doi.org/10.17123/atad.1312393>
- Özkasım, H. & Ögel, S. (2011). Türkiye'de müzeciliğin gelişimi. *İtü Dergisi*, 2(1), 96-102.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde Sosyal bilgiler. C. Dönmez & K. Yazıcı, (Eds.). (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi* (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztaşçı, C. A., Kabapınar, Y. & Tuncel, G. (2020). Yerel tarih öğretim yöntemini Sosyal bilgiler dersinde kullanmak: yanibaşında olan geçmişi görmek ve duyumsamak. *Turkish History Education Journal*, 9(1), 66-88. <https://doi.org/10.17497/tuhed.669015>
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (3. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, F. Z. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi. *Journal of Inquiry Based Activities*, 4(1), 12-26.
- Pamukçu, A. (2019). *Türkiye'de özel müzeciliğin gelişim süreçleri ve üniversite müzeleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Pavlou, V. (2022). Museum education for pre-service teachers in an online environment: Challenges and potentials. *International Journal of Art & Design Education*, 41(2), 257-267. <https://doi.org/10.1111/jade.12404>
- Pedroso, J. E. P., Gicole, C. & Sarches, A. (2023). Learning local history and culture through museum visits. *EIKI Journal of Effective Teaching Methods*, 1(3). 18-27. <https://doi.org/10.59652/jetm.v1i3.36>

- Piscitelli, B. & Anderson, D. (2001). Young children's perspectives of museum settings and experiences. *Museum Management and Curatorship*, 19(3), 269-282. <https://doi.org/10.1080/09647770100401903>
- Pittman, K. J., Irby, M., Yohalem, N. & Wilson-Ahlstrom, A. (2004). Blurring the lines for learning: The role of out-of-school programs as complements to formal learning. *New directions for youth development*, 2004(101), 19-41. <https://doi.org/10.1002/yd.71>
- Ramey-Gassert, L. H., Walberg III, H. J. & Walberg, I. I. HJ (1994). Reexamining connections: Museums as science learning environments. *Science Education*, 78(4), 175-185. <https://doi.org/10.1002/sce.3730780403>
- Rosenberg, T. J. (2011). History museums and social cohesion: building identity, bridging communities, and addressing difficult issues. *Peabody Journal of Education*, 86(2), 115-128. <https://doi.org/10.1080/0161956X.2011.561171>
- Ross, E. W. (2006). The struggle for the social studies curriculum. *The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities*, 3, 17-36. <https://doi.org/10.1515/9780791481042-003>
- Sade, Ö. (2020). *Özel müzelerde dijital halkla ilişkiler araçlarının kullanımına yönelik bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay & A. Öcal, (Eds.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye’de Sosyal bilgiler eğitiminde disiplinler arası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 390-403. <http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2121>
- Sağlamgöncü, A. (2023). Türkiye’de Sosyal bilgiler eğitiminde müze eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik bir meta-sentez çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 7(1), 308- 334. <https://doi.org/10.34056/aujef.1160176>

- Sahani, C. & Prakasha, G. S. (2025). Museum visit as an academic engagement activity: teachers' perspective. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 19(3), 1583-1589. <https://doi.org/10.11591/edulearn.v19i3.22686>
- Salderay, B. & Gönülay Çalimli, Z. (2020). Müze kavramı, Süleyman Saim Tekcan ve Imoga-İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (26), 83-99.
- Samuk, S., Yesilbursa, C. C. & Hamarat, E. (2021). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinin disiplinlerarası yaklaşımla okul dışında işlenmesine ilişkin öğrenci görüşleri. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 3(2), 113-127. <https://doi.org/10.47157/jietp.954814>
- Sandell, R. (2003). Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change. *Museum & society*, 1(1), 45-62. <https://doi.org/10.29311/mas.v1i1.13>
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: İçerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Sarıoğlu, H. & Özdemir, M. (2018). Savunma Silahlarından Deri Kalkanlar Harbiye Askeri Müzesi Koleksiyonu. *Sanat Dergisi*, 0(22), 85-97.
- Seyhan, A. (2020). Öğretmen adaylarına göre Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenmenin etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(3), 27-51.
- Sheppard, B. (2001). *Museums, libraries and the 21st century learner*. Washington, DC Institute of libraries and museum services.
- Sihole, B., Ambarita, R., Panjaitan, F., Napitu, U. & Saragih, H. (2023). Benefits of museums as media and learning resources in social studies subjects for junior high school students. *JUPE: Jurnal Pendidikan Mandala*, 8(1), 267-272.
- Sinaga, S. D. (2024). Judul historical heritage as a media for reconciliation of social conflicts: The aceh tsunami museum as a media for conflict reconciliation. *Journal Of Samudra Social Studies Research*, 2(2 Jul-Dec), 107-111.
- Sivrikaya, G. (2017). Müzelerin keşif alanı olarak kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 123-135.

- Solmaz, K. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin müze eğitime yönelik görüşleri ve uygulamaları. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 40-54.
- Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. Sosyal bilgiler öğretimi*. (Editör: Gürhan Can). 15- 39. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1064. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:581. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, WebOfset Tesisleri.
- Su, Ş. & Demir, C. G. (2024). Okul dışı öğrenme faaliyetlerinin öğrencilerin tarihi eser ve kültür varlıklarını koruma konusundaki düşüncelerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 149-162. <https://doi.org/10.56677/mkuefder.1602205>
- Sundin, O., Julien, H., Limberg, L. & Rieh, S. Y. (2008). Credibility and authority of information in learning environments. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 45(1), 1-5. <https://doi.org/10.1002/meet.2008.1450450120>
- Suter, L. E. (2014). Visiting science museums during middle and high school: A longitudinal analysis of student performance in science. *Science Education*, 98(5), 815-839. <https://doi.org/10.1002/sce.21116>
- Svanberg, F. (Ed.). (2010). *The museum as forum and actor*. Museum of National Antiquities.
- Şanal, M. (2003). Osmanlı Devleti'nde medreselere ders programları, öğretim metodu, ölçme ve değerlendirme, öğretimde ihtisaslaşma bakımından genel bir bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(14), 149-168.
- Şen, H. ve Yılmaz, A. A. (2023). Sosyal bilgiler öğretiminde 5 ve 6. sınıf kültür ve miras öğrenme alanlarında sanal müze kullanımına yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(37), 345-366. <http://dx.doi.org/10.29228/INESJOURNAL.73190>
- Şentürk, M., Koca, M. K. & Gazel, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve 7. sınıf öğrencilerinin müze kullanımına ilişkin görüşleri: Manisa ili örneği. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 119-133. <https://doi.org/10.20860/ijoses.740246>

- Şimşek, H. & Yıldız, M. & Polat, B. (2019). Müze ve Müzecilik. S. Buyurgan (Ed). *Müzedede Eğitim Öğrenme Ortamı Olarak Müzeler* (1. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Talboys, G. K. (2011). *Museum Educator's Handbook* (3rd Edition). Ashgate Publishing.
- Tarman, B., Ergür, Ş. & Eryıldız, F. (2012). Yenilenen Sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 103-135
- Tasdemir, A., Kartal, T. & Kus, Z. (2012). The use of out-of-the-school learning environments for the formation of scientific attitudes in teacher training programmes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 2747-2752. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.559>
- Taşdemir, R. (2023). *Sosyal bilgiler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına dair öğretmen görüşleri (Isparta İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Tay, B. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan & K. Ulusoy, (Eds.). (2011). *Sosyal bilgilerin temelleri* (2. Baskı) (1-18). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tezcan Akmehtmet, K. & Ödekan, A. (2011). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İtü Dergisi/B*, 3(1), 47-58.
- Tezgel Çoban, E. (2018). *Müze ziyaretçilerinin profillerinin ve deneyimlerinin belirlenmesi: Zeugma Müzesi örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Topçu, E. (2017). Out of school learning environments in social studies education: a phenomenological research with teacher candidates. *International Education Studies*, 10(7), 126-142. <https://doi.org/10.5539/ies.v10n7p126>
- Torun, Ü. & Yıldırım, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalıkları, bilişsel yapıları ve uygulama durumları üzerine bir

- inceleme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2022(18), 222-249.
<https://doi.org/10.46778/goputeb.1081125>
- Töremen, F. (2012). Eğitimle ilgili temel kavramlar. *Eğitim bilimine giriş* (3.Baskı). İdeal Kültür & Yayıncılık.
- Triviño-Cabrera, L. & Chaves-Guerrero, E. I. (2024). Didactics of otherness in the local museum. *Journal of Museum Education*, 49(4), 455-469.
<https://doi.org/10.1080/10598650.2023.2228188>
- Tuna, Y. E. & Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2022(19), 515-529.
<https://doi.org/10.46778/goputeb.1176260>
- Tutar, H. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik: Bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117-140.
- Türker, M. & Bahçeci, F. (2024). A trip to the ‘Harput Music ‘museum as an out-of-school learning environment: a case study. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 106-116. <https://doi.org/10.58620/fbujoss.1559145>
- Türkiye Kültür Portalı. (2025). www.kulturportali.gov.tr
- Türkmen, H., Yenisolak, G. & Özenbaş, İ. B. (2023). Biyoçeşitlilik kavramı öğretiminde 6. sınıf öğrenci başarıları ve görüşleri: sanal müze ve fiziksel müze ziyareti karşılaştırması. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 32-49.
<https://doi.org/10.58638/kebd.1187313>
- Ulu, M. & Adıgüzel, F. B. (2019). Müzede Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanımına ilişkin uzman görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(2), 263-280. DOI: 10.21612/yader.2019.015
- Utkugün, C. & Yıldırım, R. (2024). Exploring cultural heritage through virtual museums: social studies teacher candidates' views and experiences with virtual museums. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal)*, 8(3), 440-476.
- Uztemur, S., Dinc, E. & Acun, I. (2019). Teaching social studies in historic places and museums: An activity based action research. *International Journal of Research*

- in Education and Science*, 5(1), 252-271.
<https://www.ijres.net/index.php/ijres/article/download/490/pdf>
- Ünar, Ş. (2019). Osmanlı Devleti'nde eski eser anlayışının doğuşu ve gelişimi. *Asya Studies*, 2(8), 67-75. <https://doi.org/10.31455/asya.569986>
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin Sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 294-324. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.349442>
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(1), 135-168. <https://doi.org/10.30831/akukeg.358211>
- Vascellaro, S. (2012). Out of the classroom and into the world. New York: The New Press
- Wang, L. (2016). Students' views of science learning during visits to science museums: a case study. In *Chinese Science Education in the 21st Century: Policy, Practice, and Research: 21* (pp. 361-369). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9864-8_16
- Wishart, J. & Triggs, P. (2010). MuseumScouts: Exploring how schools, museums and interactive technologies can work together to support learning. *Computers & Education*, 54(3), 669-678. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.08.034>
- Wolins, I. S., Jensen, N. & Ulzheimer, R. (1992). Children's memories of museum field trips: A qualitative study. *Journal of Museum Education*, 17(2), 17-27. <https://doi.org/10.1080/10598650.1992.11510204>
- Wollentz, G. (2020). The cultural heritage as a resource in conflict resolution—possibilities and challenges. *Cadernos do LEPAARQ (UFPEL)*, 17(34), 74-90. <https://doi.org/10.15210/lepaarq.v17i34.19473>

- Wollentz, G. & Kuhlefeldt, H. (2021). Heritage as a process of connecting—Pluralism and diversity in Nordic and Baltic museums. *International Journal of Heritage Studies*, 27(6), 554-569. <https://doi.org/10.1080/13527258.2020.1821239>
- Yalçın, A. & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze Sosyal bilgiler programlarının Sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842-873. <https://doi.org/10.30831/akukeg.414578>
- Yatarkalkmaz, H. (2023). *Müze eğitimcilerinin gözünden müzelerde Sosyal bilgiler eğitimi*. [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yavuz, M. (2012). *Fen eğitiminde hayvanat bahçelerinin kullanımının akademik başarı ve kaygıya etkisi ve öğretmen-öğrenci görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yayla, A. (2023). Okul yöneticilerinin eğitim felsefesi akımlarına ilişkin görüşlerinin Q Metodu ile incelenmesi. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 11(1), 130-147.
- Yeşiltaş, N. K. & Kaymakcı, S. (2009). John Dewey'nin eğitim anlayışı ve sosyal bilgiler eğitimine yönelik bazı örnek uygulamaları. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(4), 227-242.
- Yetkin, T. (2024). *Çağdaş müzecilik üzerine bir değerlendirme Gaziantep Hamam Müzesi örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yıldırım, M. & Şimşek, U. (2024). Social studies teachers' extent of using out-of-school teaching environments for their lessons. *Educational Academic Research*, (53), 166-177. <https://doi.org/10.33418/education.1415068>
- Yıldırım, R. & Martal, A. (2002). Osmanlı yönetiminin arkeolojik eserlere bakış açısı. *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri. C, 3*, 1095-1102.

- Yıldırım, T. & Tahiroğlu, D. M. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114.
- Yılmaz, K. & Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(9), 21-39.
- Yılmaz, S. (2005). *Visualization of culture, history and memory in Turkey: Museum politics an the post-1980s*. [Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yılmaz, E., Yıldırım, R. & Yavuz, Z. (2023). Cumhuriyetimizin 100. yılında velilerin eğitim felsefesi eğiliminin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 1145-1161. <https://doi.org/10.38151/akef.2023.103>
- Yılmaz, K., Filiz, N. & Yılmaz, A. (2013). Learning social studies via objects in museums: Investigation into Turkish elementary school students' lived experiences. *British Educational Research Journal*, 39(6), 979-1001. <https://doi.org/10.1002/berj.3018>
- Zöğ, H. (2022). *Öğretmenlerin öğretim programına bağlılıkları, eğitim felsefelerine yönelik eğilimleri ve öğretme öğrenme süreci yeterlilik algıları arasındaki ilişki*. [Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Zülfikar, A. B. (2020). *Değişen müze ve müzecilikte sergilemenin teknoloji boyutunun incelenmesi: Bursa Panorama Müzesi örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Zwaka, P. (2007). Museen-Kulturorte für Kinder und Jugendliche?. İ. San (Ed.), *Eğitim ve Müze Semineri*. (35-62). Kök Yayıncılık.

EKLER

ZİYARET ÖNCESİ BİLGİ EDİNME FORMU

ADI- SOYADI:

NUMARA:

EK 1: Müze Ziyaretleri Öncesi Bilgi Edinme Formu

1. Müze ziyaretinden önce kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Açıklayınız.

2. Sosyal bilgiler dersi ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir? Yazınız.

3. Müze ziyaretlerinden beklentileriniz nelerdir? Yazınız.

**4. Müze ziyaretlerinde neleri öğrenmeyi istiyorsunuz veya amaçlıyorsunuz?
Bu ziyaretlerde ihtiyacınız olan şeyler nelerdir? Yazınız.**

EK 2: Müze Ziyaretleri Sırası Bilgi Edinme Formu (1)

GAZİANTEP KÜLTÜR TARİHİ MÜZESİ ZİYARET SIRASI BİLGİ EDİNME FORMU ADI- SOYADI: NUMARA:

1. Gaziantep Kültür Tarihi Müzesi'nde bulunmak sizde ne gibi duygular uyandırdı?

2. Bulunduğumuz ortamın havasını ve atmosferini ifade ediniz. Ziyaret boyunca neler hissettiniz, müzede neler yaptınız ve arkadaşlarınızla neler konuştunuz? Yazınız.

3. Gaziantep Kültür Tarihi ziyaretinin beğendiğiniz yönlerini yazınız.

EK 3: Müze Ziyaretleri Sırası Bilgi Edinme Formu (2)

İSLAM BİLİM TARİHİ MÜZESİ ZİYARET SIRASI BİLGİ EDİNME FORMU ADI- SOYADI: NUMARA:
--

1. İslam Bilim Tarihi Müzesi'nde bulunmak sizde ne gibi duygular uyandırdı? Açıklayınız.

2. Bulduğumuz ortamın havasını ve atmosferini ifade ediniz. Ziyaret boyunca neler hissettiniz, müzede neler yaptınız ve arkadaşlarınızla neler konuştunuz? Yazınız.

3. İslam Bilim Tarihi Müzesi ziyaretinin beğendiğiniz yönlerini yazınız.

EK 4: Müze Ziyaretleri Sonrası Bilgi Edinme Formu

MÜZE ZİYARETLERİ SONRASI BİLGİ EDİNME FORMU

ADI- SOYADI:

NUMARA:

- 1. Müze ziyaretlerinde elde ettiğiniz öğrenmeler ya da deneyimler nelerdir? Açıklayınız.**
- 2. Müze ziyaretleri, sizde hangi duyguları uyandırdı? Müze gezilerini eğlenceli buldunuz mu? Açıklayınız.**
- 3. Müze ziyaretleri ile Gaziantep iline ait yerel ve kültürel unsurları tanıma olanağı bulduğunuzu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.**

EK 5: Genel Değerlendirme Formu

MÜZE ZİYARETLERİ GENEL DEĞERLENDİRME FORMU

ADI- SOYADI:

NUMARA:

1- Müze ziyaretleri, Sosyal bilgiler dersine yönelik duygu ve düşüncelerinizde nasıl bir değişim meydana getirdi? Açıklayınız.

2- Müzelerdeki nesneler, sergiler ve koleksiyonlar Sosyal bilgiler dersini öğrenme konusunda sizlere alternatifler sunuyor mu? Açıklayınız.

3- Müze ziyaretleri sizlere Sosyal bilgiler ile ilgili neler kazandırdı? Açıklayınız

4- Müzeleri Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim aracı olarak düşünüyor musunuz? Neden böyle düşündüğünüzü açıklayınız.

EK 6: Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “.....”
adıyla, ... tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın

Hedefi:.....

Araştırma Uygulaması: Anket / Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin
veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

...../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 7: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.11.2023-3691

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

ETİK KURUL KARARI

Toplantı Tarihi :17.11.2023 Toplantı Sayısı :41	
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 17.11.2023 tarihinde saat 15:00'de Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kurul Başkanı Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararlar alınmıştır. KARAR 5 : Doç. Dr. İlhan İLTER' in 03.11.2023 Tarihli ve E -37976 sayılı dilekçesi ve ekleri hakkında Prof. Dr. Ahmet NALÇACI (raportör) 13.11.2023 tarih ve E. 260689 sayılı raporu görüşüldü. Üniversitemiz Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. İlhan İLTER' in öğrencilerinden Feyza AKAY TANAŞ' ın "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğrenme Kaynağı Olarak Müze Ziyaretleri" konulu yüksek lisans tez çalışması kapsamında uygulamayı amaçladığı ziyaret öncesi bilgi edinme, ziyaret sırası bilgi edinme ve ziyaret sonrası bilgi edinme formlarını (formda/formlarda yer alan soru, önerme ve/veya ölçeklerin alıntılanmasına yönelik akademik alıntılama kurallarına uyma zorunluluğu araştırmayı yapan araştırmacıya/araştırmacılara ait olmak koşuluyla) uygulama talebinin uygun olduğuna oy birliği ile; Karar verildi.	
BAŞKAN Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ Kurul Başkanı	
Prof. Dr. Kemal TİMUR Kurul Üyesi	Prof. Dr. Faruk ÇİFTÇİ Kurul Üyesi
Prof. Dr. Salih YEŞİL Kurul Üyesi	Prof. Dr. İbrahim ÇETİNTAŞ Kurul Üyesi
Prof. Dr. Ersin Kaya SANDAL Kurul Üyesi	Prof. Dr. Ahmet NALÇACI Kurul Üyesi

EK 8: Araştırma İzni

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-34659092-605.01-99221209
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Feyza AKAY TANAS)

20/03/2024

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlüğünün 26.02.2024 tarihli ve 292091 sayılı yazısı.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Feyza AKAY TANAS'ın yürüttüğü "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğrenme Kaynağı Olarak Müze Ziyaretleri" konulu anket uygulama isteği kapsamında, İlimiz Şahinbey İlçesine bağlı bulunan Burç Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine yönelik Anket Uygulama İsteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda bahsi geçen Anket Uygulama İsteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şahinbey İlçesine bağlı bulunan Burç Ortaokulu 6. Sınıf öğrencilerine yönelik anket uygulama isteğinin, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Yasin TEPE
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Murat AKYÜZ
Vali a.
Vali Yardımcısı